

אגעדאנק

על פרשת השבוע

יו"ט סוכות - שמחת תורה - תשפ"ו

© כל הזכויות שמורות למו"ל. אין לקרוא בזמן התפילה וקריאה

בס"ד, בכל ענייני הגיליון ניתן לפנות לדוא"ל: g.agedank@gmail.com

זמן שמחתינו

אפשר ליתן טעם לשבח במה שמצינו בספ"ק שעד אחר שמחת תורה עדיין ניתן לשנות הגדרה של ראש השנה ויום הכיפורים. ביום הכיפורים היה החתימה לשנה הבאה לטובה, והנה מצינו ביום הכיפורים שהיה הכהן ממרס בדם כדי שלא יקרוש, ובדרך רמז הרי החתימה ביום הכיפורים ואנו צריכים שלא "תקרוש" החתימה וזה ע"י ההכנות ליו"ט סוכות שטרודים בצרכי החג אם בבניית הסוכה ואם בקניית ארבעת המינים ושאר צרכי החג, ובחג עצמו הרי יש חיוב של שמחה בכל עת, שלא להיות "יבש" כמו שרמזו בספ"ק שישב פסול בארבעת המינים אלא כל הזמן להיות עם "חיות" ועם "ברענ" כך לא נקרא החתימה וע"י השמחה וההתעסקות במצוות ניתן עדיין לשנות הכל לטובה.

מצוות סוכה בט"ו תשרי

מה הטעם שנקבע מצוות סוכה בחודש תשרי?

ידועים דברי הטור (תרכ"ה) "והסוכות שאומר הכתוב שהושיבנו בהם, הם ענני כבודו שהקיפן בהם לבל יכה בהם שרב ושמש ודוגמא לזה צונו לעשות סוכות כדי שזכור נפלאותיו ונוראותיו, ואע"פ שיצאנו ממצרים בחדש ניסן, לא צונו לעשות סוכה באותו הזמן, לפי שהוא ימות הקיץ, ודרך כל אדם לעשות סוכה לצל, ולא היתה ניכרת עשייתנו בהם שהם במצות הבורא יתברך, ולכן צוה אותנו שנעשה בחדש השביעי שהוא זמן הגשמים, ודרך כל אדם לצאת מסוכתו ולישב בביתו, ואנחנו יוצאין מן הבית לישב בסוכה, בזה יראה לכל שמצות המלך היא עלינו לעשותה".

לכאורה אף אחרי דברי הטור יש להבין טובא מה הטעם שניתקן דייקא בט"ו תשרי, למה לא לקבוע בראש חודש חשוון - לדוגמא, ואז אפי' יותר קר ויותר יהיה ניכר שיצאנו אך ורק מפני ציווי השי"ת?

הגר"א בבאורו על שיר השירים, מבאר את טעם ועניין חג הסוכות ביום זה, כך: על הפסוק "הביאני המלך חדריו נגילה ושמחה בו", מפרש הגר"א שקאי על חג הסוכות "הביאני המלך חדריו" - שציונו להיכנס לסוכה, "נגילה ושמחה בו" - זמן שמחתינו, ומה השמחה?

כשחטאו ישראל בעגל, נסתלקו ענני הכבוד. ומתי חזרו? ביום כיפור נתבשר משה רבינו "סלחתי כדבריך", בי"א בתשרי בישר את העם על הסליחה, וציווה בפרשת ויקהל על בניית המשכן, בי"ג בתשרי התנדבו כל העם כסף וזהב ועצים לבניית המשכן, עד שהורה משה להפסיק מלהביא, בי"ד שקל משה את כל הכסף והזהב וציווה לבעול המלאכה איך לעשות כל דבר, בט"ו בתשרי התחילו לבנות את המשכן. תיכף בתחילת בניית המשכן חזרו ענני הכבוד לשרות מעל בני ישראל.

בזה מובן היטיב שדווקא ביום ט"ו תשרי שייך לעשות את חג הסוכות כזכר ליום שבו חזרו העננים לשכון.

עוד יש בזה, שלכן זהו "זמן שמחתינו" כיוון שביום זה ראו בחוש שהקב"ה סלח להם על העוון, בזה שהשרה עליהם את העננים, וזהו בעצם שמחה על הסליחה שקבלו ביום כיפור. ולכן נקבע השמחה לדורות שגם אנו שמחים על מחילת העוון שהיה לנו ביום הכיפורים, וכשנכנסים אנו לסוכה הרי מוקפים אנו ב"ענני הכבוד" שהרי זהו "צילא דמהימנותא", כאות וזכר לסליחה ולמחילה.

עוד מן הדמיון בין העניינים, שכמו אז בין יום כיפור לסוכות התעסקו בני ישראל עם התנדבות של כסף וזהב ועצים כן אנו בימים אלו שבין יוה"כ"פ לסוכות מוזילים כסף וזהב לקניית ד' מינים ומתנדרים עצים לבניית הסוכה.

יש המבארים בזה את השמחה בעת שמחת בית השואבה, ומה שמצינו שאמרו "אשרי ילדותנו שלא ביישה את זקנתנו ומי שחטא אמר אשרי זקנתנו שכיפרה על ילדותנו", שעיקר השמחה היה על התשובה, ועל שנתקבלה התשובה.

עוד יש לבאר

הטור (או"ח סימן תי"ז) מביא מאחזי שסוכות כנגד יעקב אבינו דכתיב "ולמקנהו עשה סוכות" וצ"ב מה השייכות שעשה למקנהו סוכות לחג הסוכות?

בפסוק "ועקב נסע סוכתה ויבן לו בית ולמקנהו עשה סוכות על כן קרא שם המקום סוכות" (בראשית לג, יז)

ועי' בתרגום יונתן בן עוזיאל שתרגם "ויעקב נטל לסוכות ואישתויב תמן תריסר ירחי שתא ובנא ליה בי מדרשא ולגיתו עבד מסלן בגין כך קרא שמא דאתרא סוכות" ומבואר שביתו של יעקב אבינו זה בית המדרש ולקנינו עשה מבנה עראי וקנינו כולל כל ענייני הגשמיים ביתו נכסיו הכל היה בסוכות דירת עראי והיותו כל תוכן חג הסוכות הוא "צא מדירת קבע ושב בדירת עראי" כדי להמחיש שכל עניני העוה"ז הם עראיים לכן חג סוכות הוא כנגד יעקב אבינו שהמחיש זאת בהנהגתו.

ובחיד"א בספרו שמחת הרגל כי "ולמקנהו עשה סוכות" וז"ל כל קניני העוה"ז "עשה סוכות" שהיה הכל ארעאי אצלו וכאיש אשר מזומן לדרך שכל עניניו בעיר אשר הוא יושב בה הוא ארעאי כן היה בעיניו כל קניני העוה"ז "על כן קרא שם המקום" העוה"ז, "סוכות" הכל ארעאי ולכן סוכות כנגד יעקב כי יעקב עשה כל עניניו וקניני העוה"ז ארעאי עיי"ש.

הרב ברוך רוזנבלום מפרש עפ"י את הטעם למה מצטער פטור מן הסוכה, שכן אם הגשמיים והנוחות עדיין תופס מקום אצלך אם לא הבנת את עניין הסוכה וא"כ פטור הינך מלשבת בו...

בזה מובן, למה אומרים קהלת בשבת חול המועד סוכות שכן מתחיל בפסוק "הבל הבלים הכל הבל", שזהו עניינו של חג הסוכות.

עוד בעניין הנ"ל:

הנה אנו עומדים עוד מעט לקיים שני מצוות עשה מן התורה, מצוות ישיבה בסוכה, ומצווה לאכול בסוכה כזית בליל א' של חג הסוכות, וזוהי אחת מן המצוות שהתורה בעצמה מפרשת את טעם המצוה כל האזרח בישראל יישבו בסוכות, למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים" (שם כג מב-מד), ודעת הב"ח שבמצוה כזו לכולי עלמא מצוה צריכה כוונה לדעת הטעם על מה ולה אנו יושבים בסוכה, ולדעת הביכורי יעקב אפי' בדיעבד לא יצא אדם לא כיוון הטעם, וכן נהגו בבעלזא שהכריזו על הכוונה הראויה, ואם לא כיוונו יחזרו ויאכלו בכוונה,

ונכון לשנן בפה את טעמי המצוה כמבואר בגמ' בכדי לקיים את המצוה במחשבה בדיבור ובמעשה.

תניא (סוכה יא ב:) "כי בסוכות הושבתי את בני ישראל" - ענני כבוד היו, אותן הסוכות שדיבר בהן הכתוב - שהקדוש ברוך הוא הקיף את בני ישראל בענני כבוד, כדי שלא יזיקו להם השמש ביום והקור בלילה, וכדי להגן עליהם מפני האורבים להם מן הצדדים, דברי רבי אליעזר. ודוגמא לזה ציונו לעשות סוכות, כדי שזכור את הניסים הגדולים שעשה לאבותינו במדבר בצאתם ממצרים. ואילו רבי עקיבא אומר: סוכות ממש עשו להם.

והב"ח כתב שעיקר כדברי רבי אליעזר שהתרגום שהוא מסיני תירגם כמותו, ארי במטלות עננין אותיבות ית בני ישראל בפקותי יתהון מארעא דמצרים. ולכן פסק המחבר כן וכתב טעם המצוה: "כי בסוכות הושבתי את בני ישראל הם ענני כבוד שהקיפם בהם לבל יכם שרב ושמש". וכן מפרש רש"י פשוטו של מקרא. ועי' רא"ם עה"ת שם שהלשון "הושבתי" מורה על פועל אלוך, ולא על סוכות שעשו בני ישראל לעצמם, וידוע מדברי הב"ח שמכיון שהאריך הטור בטעם המצוה ש"מ דכל שלא כיוון טעם דלמען ידעו לא קיים מצוה כתיקונה, וכן דעת הביכורי יעקב שהוא מעכב להלכה, ושלכן ביאר הטור שעיקר ישיבת סוכה זכר לניסים שעשה עמנו ביציאת מצרים, וכן נהגו להקפיד בבעלזא שהכריזו על הכוונה הראויה, ואם לא כיוונו יחזרו ויאכלו בכוונה.

ובאמת רבים מקשים מ"ט נפסק עיקר כר"א שהטעם הוא זכר לענני הכבוד ולא סוכות ממש עשו כדברי רבי עקיבא, והרי קיי"ל הלכה כר"א מחבירו, מה גם כשחולק על ר"א דשמותי הוא,

וראיתי דבר נפלא בערוגות הבושם תשובות או"ח סי' קפח דבאמת גבי תנורו של עכנאי שנחלקו חכמי ישראל על ר"א שהיה מטהר, מצינו שאמר ר"א אם הלכה כמותי מן השמים יוכיחו, ויצא בת קול מה לכם אצל רבי אליעזר שהלכה כמותו בכל מקום, אלא שעמד רבי יהושע על רגליו ואמר אין משגיחין בבת קול, תורה לא בשמים הוא, וכתב דבר חידוש שכל זה הוא דבר כהרע"ה מוצא מה לעשות בזה י"ל דהתורה ניתנה לעשות כהרע"ה רוב חכמי ישראל שבכל דור, אבל במה שאין נוגע למעשה הדרינן לבת קול שיצאה שהלכה כר"א בכל מקום, וא"כ בטעמי המצוות י"ל דהלכה כר"א כיון שאין

נוגע למעשה, וכתב שבזה מבואר מה שאמרו בגמ' שתפילות ר"ה זה היות תחילת מעשיך נתקנו כשיטת ר"א שבתשרי נברא העולם, והלא אין הלכה כר"א בשאר מקומות, אלא הוא העניין שמכיון שמדובר על מחלוקת מתי נברא העולם שאין בזה נפקותא להלכה בזה תבנא לבת קול שהלכה כר"א בכל מקום, אולם יש להעיר כי אחרי שקבע לן הב"ח שכוונת המצוה בסוכה מעכבת שוב יש בזה מחלוקת הנוגעת להלכה, אם לכוון כך או כן, ואין זה סתם מחלוקת בטעמי המצוה, ואולי דברי ערוגת הבושם אמורים להכרעת האחרונים שבאמת אין הכוונה מעכבת במצוות סוכה כמסקנת המשנה ברורה, אולם כבר אמרנו שבבעלזא הקפידו במצוות סוכה כדברי הב"ח, עכ"פ בכזית הראשון שהוא מצווה חיובית.

והנה לדברי רבי אליעזר – וודאי דשייך לעשות זכרון לדבר הגדול הזה, שהקיפן בענני כבוד. וכמו שהתודו בעלותם מן הגולה בנחמיה (ט), שאמרו: "אף כי עשו להם עגל מסכה... ואתה ברחמיך הרבים לא עזבתם במדבר, את עמוד הענן לא סר מעליהם...", ואת עמוד האש בלילה...". דבענני כבוד היתה התגלות אלקות ממש, כמו שאמר משה רבינו בענייני דמרגלים: "אשר עין בעין נראה אתה ד', ועננך עומד עליהם, ובעמוד ענן אתה הולך לפניו יומם, ובעמוד אש לילה" (במדבר יד יד). אבל לרבי עקיבא שאומר דהכוונה על סוכות ממש – מאי רבותא יש בזה, שתאמר התורה על זה "למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתם..."? מה צריך כאן להודיע לדורות. והעניין ע"פ ר"ע כתב הרמב"ן (אמור) שנדע ונזכור כי מארץ מדבר באנו ולא בית לנו למחסה, אלא כעם נוודים [כמו הבדואים] היינו נראים, ואף שלא היה לנו דבר כמו שהעיד הכתוב: "לא מקום זרע". כלכל אותנו הקב"ה בכל מכל כל, וכן אמר הנביא לישראל: "המדבר הייתי לישראל, אם ארץ מאפליה?" – כלומר: בדמדבר הכנתי להם כל דבר, ולא חסרו דבר. וכמו שאמר משה רבינו בפרשת דברים: "ידע לכתך את המדבר הגדול הזה, זה ארבעים שנה ד' אלקיך עמך, לא חסרת דבר". ואחר כך נתן לנו ארץ מלאה כל טוב, וכ"כ הרשב"ם שהוא בא בזמן אסיפה שקרוב אדם לומר כוחי ועוצם ידי עשה לי החיל הזה, לכן מזכיר לנו העבר איך באנו מלא כלום שלא היה לנו דבר, ורק בכוחו הגדול הנחילנו ארץ ומלוואה, וכעין מצוות מקרא כיכורים להזכיר באסיפת הטובה מתחיל בגנות איך שארמי אובד אבי והיינו נרדפים, ויתהלכו מגוי אל גוי. ומממלכה אל עם אחר, והן עתה גדלנו והצלחנו וגם עשינו פרי.

ולפי זה תרוייהו אמת. שכל א' מישראל ישב עם בני ביתו בסוכת אהלים וחיו בזה האופן ארבעים שנה, אבל הקיבוץ מישראל בעניני תורה ותפלה במדבר היה של ענני כבוד, וכמו אנשי חיל שרוים באהלי מחנה. ולדעת ר"ע הזכר לכולם הגשמי שהיה לנו, ויסעו בני ישראל מרעמסס ויחנו בסוכות, ושם עשו סוכות ממש, שבהם שהו למשך ארבעים שנה, ומה שהגענו אחרי כן בחסדי ה', ולדעת ר"א הזכר הוא לענני הכבוד, ליש הרוחני, שזכו דור המדבר בין שאר ניסי יציאת מצרים.

הרוקח הובא בספר אלי' רבה רס"י תרכ"ה וכן הח"ס מביא זה הרבה מבאר דברי ר"ע שסוכות הוא זכר לסוכות ממש שעשו, שבמלחמות סיחון ועוגו עלו כרכים שבארץ כנען ישבו בסוכות, ר"ל חוץ לאהליהם כסוכת הלוחמים ביום קרב יע"ש, וזה למען ידעו וכו' שלא יחשבו מאבותינו אברהם יצחק ויעקב אנחנו יושבים בארץ אלא ידעו שיצאו ממצרים וצרו על ערים. ומה שכתוב כי בסוכות הושבתי בהוציא אותם מארץ מצרים היינו שכל זמן שלא כבשו וחלקו בארץ ישראל נקראו יוצאים ממצרים, כמו שכתוב על סיחון ועוג שהכה אותם משה בצאתם ממצרים.

ולפי שיטה זאת מבואר היטב למה עושים סוכות בתשרי דוקא, שכן אמרו במדרש (תנחומא פרשה זו כ"ד), שמלחמת סיחון עשו באלול, ועשו את הרגל בתשרי, ואחר הרגל מיד עשו מלחמת עוג, וכתב בסדר הדורות בשם ראש יוסף דהיינו ממש בכ"ג תשרי היה מלחמת עוג, באסרו חג הסוכות, וא"כ ביני ביני שכנו בסוכות ממש שעשו להם בין מלחמה למלחמה. ובכדי שזכור ראשית הכיבוש של ארץ ישראל שהיו באותות ומופתים נוראים, ציוונו לעשות לעת כזאת סוכות ממש כדרך שעשו אבותינו.

ולשיטת רבי אליעזר שהוא זכר לענני הכבוד והנסים הגדולים שהיו לנו באמצעותם שהגביה כל הנמוך, והשפיל כל הגבוה, והיה מכה נחשים ועקרבים לפניו, מכבד ומרביץ לפניו (כדאיתא במכילתא ר"פ בשלח) א"כ הקשו הרי יצאנו ממצרים בחודש ניסן והמקום בו זכו לעננים, מפורש בתרגום יונתן (שמות פרק יב פסוק לו) שהיה זה מיד בהגיעם לסוכות: ביום טו בניסן, ונטלו בני ישראל מן פילוסין לסוכות מאה ותלתין מילין תמן איתחפאו שבעת ענני יקרא ארבעה מארבע ציטריהון וחד מעיליהון דלא ייחות עליהון מטרא וברדא ולא יתחרכון בשרבי שמשא וחד מלרע להון דלא יתנוקן להון כובין ולא יחיו ועקרבין וחד מטייל קומיהון לאשואה עומקיא ולמינך טוריא לאתקנא להון בית משרוי", וכ"כ במכילתא שלפיכך נקרא המקום סוכות על שם שנסתככו שם בענני הכבוד, והגעתם לסוכות היה בט"ו בניסן ככתוב בתורה שבו ביום נסעו מרעמסס ששם נתקבצו כולם דרך נס ונסעו ביום יציאת מצרים לסוכות, וכ"כ הב"ח בתחילת הל' סוכה ולכן ביאר הטור, שלא צונו לעשות סוכה באותו הזמן, לפי שהוא ימות הקיץ, ודרך כל אדם לעשות לו סוכה לצל, ולא היתה ניכרת שזוהו לשם מצות הבורא יתברך. ולכן צוה אותנו לעשותה בחודש השביעי, שהוא זמן הגשמים, ודרך כל אדם לצאת

מסוכות ולשוב אל ביתו. ואנחנו יוצאים מן הבית לישב בסוכה, ובזה יתראה לכל שמצות המלך היא עלינו לעשותה.

אולם ידועים דברי רבינו הגר"א ז"ל בפירוש שיר השירים שכותב לתרץ הקושיא מדוע עושים סוכות בתשרי ולא בניסן שהיה תחילת היקף עננים, ובאמת כבר ביאר כן לפנינו מהר"ם בן חביב בעל כפות תמרים בדרשה הנדפסת בספר זכרון גזני מועדים, שמפני שכשעשו ישראל את העגל בשבעה עשר בתמוז, נסתלקו העננים, וכנרמז בכתוב בשיר השירים, דודי לי ואני לו וגו', עד שיפוח היום, שבא היום השחור, ונסו הצללים, שנסתלקו ענני הכבוד שהיו עלינו לצל יומם, ואז לא חזרו עד שהתחילו לעשות המשכן, ומשה ירד ביוה"כ ולמחרתו הקהיל משה את העם וציוה על מלאכת המשכן, וזה היה ב"א לתשרי, וכתוב והעם הביאו בבקר בבקר עוד ב' ימים, הרי י"ב בתשרי, וי"ג בתשרי, וב"ד בתשרי הכריזו שלא יביאו עוד נדבה, ונטלו כל חכם לב ממשא את הזהב במנין ובמשקל, ובט"ו התחילו לעשות ואז חזרו ענני הכבוד, ולכן אנו עושים סוכות בט"ו בתשרי, ז' ימים נגד ז' ענני הכבוד שהיו לישראל. וכ"כ הח"ס בדרשה לשבת שובה, שביום ט"ו נקלטו החוטאים בעגל בענני הכבוד כמקדם.

ובספר עבודת הגרשוני הביא דברי הגר"א מה ששמע פיו בתוס' ביאור, שעיקר ענין מצות סוכה שכמעט ועל ידי חטא העגל אבדנו המעלה המיוחדת של ההשגחה הפרטית ללא אמצעי וביקש הקב"ה לשלוח מלאך בדרך לשמרני, ככתוב הנה אנכי שולח מלאך, [מט"ט], אבל משה התעקש כי במה יודע איה כי מצאנו חן בעיניך הלא רק בלכתך עמנו, ובכך נהיה שונים מכל הגוים אשר על פני הארץ, ולא נתרצה לשום מלאך ואמצעי וכמבואר בגמ' שאפי' בפרוונקא לא קבלנו את המלאך הזה, והשיב הקב"ה למשה גם את הדבר אעשה כי מצאת חן בעיני, והתרחצות זה היה ביום הכיפורים שאז ירד משה עם מצוות מעשה מלאכת המשכן ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם ותיכף בתחילת הבנין ביום טו תשרי ראו כולם כי ענני הכבוד חוזרים כמו קודם החטא. והראינו לדעת כי חזר הקב"ה לשרות עמנו על אף החטא, כי בין כך ובין כך נקרנו בנים למקום ובצל כנפיו נחסה ונתלונן. ולא יסור מאתנו לעולם.

ובאמת כתוב כן בספר נחמיה (ט יח) אף כי עשו להם עגל מסכה ויאמרו זה אלהיך אשר העלך ממצרים ויעשו נאצות גדולות: (יט) ואתה ברחמיך הרבים לא עזבתם במדבר את עמוד הענן לא סר מעליהם ביומם להנחתם בהדרך ואת עמוד האש בלילה להאיר להם ואת הדרך אשר ילכו בה: (כ) ורוחך הטובה נתת להשכילם ומנן לא מנעת מפיהם ומים נתת להם לצמאם:

ואין לשער גודל החביבות והקירבה שהראה לנו בורא כל עולמים בענני הכבוד, כפי שמבואר בספורנו (תצוה) על מה שנאמר על המנורה יערוך אותו אהרן. שכל ימי המדבר היה ענין המשכן בכל יום כענינו לדורות ביום הכפורים שנאמר בו כי בענן אראה על הכפרת, וזה כי בכל ימי המדבר נאמר כי ענן ה' על המשכן יומם ואש תהיה לילה בו וכו', ושלכן היה העבודה בעיקר בכה"ג כל ימי המדבר, ובסוף פרשת פקודי הוסיף שקירבה כזאת לא היה לנו אחר כך מעולם, אפי' בבית ראשון שהיתה התגלות גדולה, אלא שליותר מזה אנו מעותדים בבית שלישי יב"ב, כאמרו ואני אהיה לה חומת אש סביב ולכבוד אהיה בתוכה", ועל זה אנו מתפללים שיערוב לה' מנחת יהודה וירושלים כשנים קדמוניות, וקאי על שנות השראת השכינה במדבר, וזה עיקר הגעגועים של בני ישראל לאותה קירבה שהראה לנו יוצרינו אף שבאמת לא היינו ראויים לכולם, הרי אין לשער ואין לתאר גודל ענין הקירבה שהראה לנו אז, וגודל החסד שיש בזה בעיקר אחרי העוון, וזאת היא השמחה הגדולה [והוא גילוי היחוד כדברי רבינו הרמח"ל בדעת בתונות שדוקא במתוך מחילת העוון בהפלגה ניכר לעין כל יחוד הבורא]. ולזכר זה עושים סוכה בכל שנה אחרי התרחצות של יוה"כ שמחל לנו עוונותינו.

(הגרמ"י רייזמן ערב סוכות תשע"ו)

כי בסוכות הושבתי את בני ישראל וגו',

בגמ' סוכה (יא, ב) ענני כבוד הוי דברי ר"א ר"ע אומר סוכות ממש עשו להם.

י"ל דר"א לשיטתו דס"ל בסוכה דף כ"ז תניא ר"א אומר אין יוצאין מסוכה לסוכה, והיינו דומיא דענן הכבוד שסיכך הקב"ה עליהן ענן הכבוד כל משך היותן במדבר, הרי שהיו בסוכה אחת, אבל ר"ע דס"ל שסוכות ממש עשו להם, היינו שבכל מקום שנסעו וחזרו עשו להם סוכות, להכי ס"ל יוצאין מסוכה לסוכה, אלא דמצינו בענני הכבוד שהלכו להן כשמת אהרן וחזרו בשביל משה [תענית ט.] מ"מ אותן עננים שהלכו חזרו להם, והיינו דאמר שם ושווין שאם נפלו חזרו ובונה אותן:

הדס תרי וחד (סוכה לב, ב)

בש"ס סוכה (לב, ב) גבי הדס רב כהנא אמר אפילו תרי וחד רב אחא בריה דרבא מהדר אתרי וחד הואיל ונפיק מפומיה דרב כהנא (פירש"י מהדר אתרי וחד אע"ג דתלתא בחד קינא כ"ש דכשר הואיל ונפיק מפומיה דרב כהנא) א"ל מר בר אמימר לרב אשי אבא להווא הדס שוטה קרי ליה" עכ"ל הגמרא.

חסיד אמיתי, עבד לעבדי ה', הוא זה המקיים את דברי רבו כפשוטם ממש, ללא כל שינוי, למרות שהעומד מן הצד יפרש את דברי הרב במשמעויות שונות שגם הן תתפרשנה היטב לפי פשוטם של דברים.

גסי הגר"י ישראלון, סיפר מעשה מופלא שהתרחש בברנוביץ, העיירה שבה נולד, הסיפור הוא בשם סבו שהיה משניח בשיבת ברנוביץ.

כידוע לבד משיבתו הקדושה של רבי אלחנן ווסרמן הי"ד היה בברנוביץ בית מדרש נוסף שוקק חיים של האדמו"ר מסלונים זצ"ל בעל ה"בית אברהם". סיפורים רבים נפוצו ברבות הימים על האחדות המופלאה שבין שני האישיות ענקי הרוח, האדמו"ר ורבי אלחנן, שהשישו מרוחם הגדולה על כל יהודי העיירה ברנוביץ.

הגר"י ישראלון סיפר שבשטיבל הסלונימאי היה מנהג של קבע בשבתות ובימים טובים, שבעלי הבתים לקחו לביתם את כל האורחים והעניים שנקלעו לעיירה, ולא השאירו אף אחד ללא בית וללא שלש סעודות.

כדי לראות ולוודא שאכן לא נישאר עני אחד ללא אירוח, קבע בעל ה"בית אברהם" מנהג לעצמו, לצאת אחרון מבית המדרש. והנה אירע פעם שלאחר שיצאו כל החסידים עם אורחיהם, התברר שאחד העניים נותר לבדו, ואף אחד לא הזמין לסעודות היום טוב. בבית החסידים היו באותו רגע רק הרב, העני ואחד החסידים.

פנה האדמו"ר לחסיד ואמר לו "אורח זה מוטל על הכתפיים שלך".

ללא שהיות רץ החסיד אל העני והזמין לסעוד על שלחנו, אך בעוד העני מתכונן לקום ממקומו התכופף החסיד וצווחו... לעלות על כתפיו, וכך יישא אותו עד הבית.

משסירב העני ו'הסביר' לחסיד שכוונתו של הרבי היתה שהוא ידאג לסעודותיו ולא ישישאו על כתפיו, ענהו החסיד כלשון פקודה: "כיוון שהרבי אמר שאתה תהיה על הכתפיים שלי, אין לך ולי כל ברירה אחרת אלא לבצע את ההוראה במלואה..."

וכך הלכו שניהם ברחוב כשהעוברים והשבים בסימטאותיה של ברנוביץ משתאים לנוכח המראה של החסיד, שלא היה צעיר לימים, הנושא את אורחו על כתפיו.

כי הרבי אמר.

ויעוין במסכת סוטה דף ל"ב עמוד ב' המספרת על רב אחא בריה דרבא שהיה מהדר לקנות הדסים שאינם משולשים ממש אלא שני עלים בעוקץ אחד ועלה אחד מלמטה העולה ורוכב על שניהם, הואיל והדבר יצא מפיו של רב כהנא.

ולקחתם לכם ביום הראשון

איתא במדרש (תנחומא אמור פרק כב) "ולקחתם לכם ביום הראשון וכי ראשון הוא והלא ט"ו יום הוא ואת אמרת ביום הראשון אלא ראשון הוא לחשבון עוונות".

בספר אמרי יצחק מפרש כך: הגמרא אומרת שהשאלה הראשונה שעליה נשאל האדם בבית דין של מעלה הוא "נשאת ונתת באמונה?" דהיינו האם עבר על איסור גזל, והגמרא במסכת סוכה דורשת מן הפסוק "ולקחתם לכם" – לכם ולא מן הגזול. וזה כוונת המדרש ולקחתם לכם ביום הראשון – ראשון לחשבון עוונות שזה השאלה הראשונה בחשבון העוונות האם היה "לכם" או לא...

חג הסוכות תעשה לך

בביאור שורש מצות סוכה כותב הגאון רבי מאיר שמחה מדווינסק זצ"ל (משך חכמה, אמור)

התורה נחלקת לשני סוגי מצוות, ישנם מצוות שמדריכים את האדם להתנהג נגד טבעו, וישנם המטהרים ומזככים אותו בדרך טבעו. מצות סוכה כיצד? אחרי שעמל אדם בשדהו, כל ימות הקיץ הוא חורש, זורע, עודר, קוצר, מעמר ובסופו של דבר אוסף הוא את גרנו וממלא אסמיו בר, לבו שמח בפרי עמלו, מה מתוקה לו מנוחתו, ואיך יערב לו להסתופף תחת קורת גגו, לשבת ולהתענג בצל ביתו. והנה באה התורה וציוותה עליו "צא מדירת קבע ושב בדירת ארעי", זהו לנגד לטבע לקדש כוחות האדם והרגשותיו מגבול החמרי מפני כן אמרו חז"ל ששם שמים חל על עצי הסוכה כעל החגיגה, ולמדוהו ממקרא שכתוב "חג הסוכות תעשה לך", עד שעצי הסוכה אסורים בהנאה מן התורה.

מאידך, ישנם מצוות שאם אמנם הם מובנים לפי חוקי הטבע, בכל זאת ניתוספו עליהם חוקי החכמה העליונה בפרטים מסוימים, לכן בהיות כי חוק הטבע הוא לשמוח בעת האסיף בזרעונים ועטרות של שבלים, לזה באה התורה והגבילה ארבעה מינים מיוחדים לקיים בהם "ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים".

כאשר נדקדק נמצא, שלגבי אתרוג לא נזכר ענין "שיהא שם שמים חל עליו" כמו בעצי סוכה, (רק ברש"י בסוכה דף ל"ז) יוצא לנו לפי הקדמה זו שאותן מצוות שניתנו נגד טבעו, נדרש להן הכנה וחיזוק רב, ומטעם זה דרשו חז"ל "חג הסוכות תעשה לך" תעשה ולא מן העשוי, לא כן מצות ארבעת המינים שאינה מנגדת לטבע, אף שאינם אגודים כשרים הם, ולא נאמרה בהם הכנה דרבה. (חיים שיש בהם)

בגמרא במס' סוכה (דף כ"ח) ה' גשמים יורדים בחג וכו' משלו משל לעבד שבא למזוג כוס לרבו ושפך לו קיתון של מים על פניו, ויש לדקדק מדוע לא אמר כפשוטו משל לעבד שבא ליתן כוס לרבו ושפך אותו על פניו, אכן יבואר עם מה שנודע כי ראש השנה ויום הכפורים המה ימי הדין, ואחריהם ימי החג במצות לקחת הלולב וישיבת הסוכה, והימים האלה המה ימי רחמים להמתיק הדינים ע"י המצות המקיפות אותנו ואשר אנחנו ממלאים ידינו ברכה בימים ההם, אמנם בדרת גשמים המכריחים אותנו לבטל מצות הסוכה הנה זה עד משחק נאמן כי הוא יתברך איננו חפץ ח"ו לפשר הדינים כי אם שישארו בתוקפם ובגבורתם כאשר היו, וזאת נודע כי המזיגה הוא עירוב מים ביין להמתיק את חריפותו שיהיה ראוי לשניה, וזהו ענין המשל לעבד שבא למזוג כוס לרבו, היינו לבטל חריפותו והאדון שפך המים הלאה, וזהו ושפך לו קיתון של מים על פניו ר"ל שאינו רוצה בהמזיגה.

(הגאון מוילנא - ביכורי אביב. דבר אליהו):

והיית אך שמח

בגמרא, לרבות לילי יום טוב האחרון של חג. המפרשים נתקשו, האיך מרבים מכאן שמחה לליל יו"ט אחרון הרי בכל מקום "אך" הוא לשון מיעוט?

תירץ בזה הגה"ק רבי שאול בראך מקאשוי זיע"א בעל משמרת אלעזר, שגם אחרי ר"ה יום כיפור ישנה איזשהו חשש בליבו של אדם אם אכן יצא זכאי לגמרי בדינו, אבל אחרי הושענא רבה כבר מקבל "פיתקא טבא", וסמוך ובטוח ליבו בישועתו, ובליל שמיני עצרת הינו כולו שמח. ומעמיס בזה את כוונת הדרש בגמרא: והיית אך שמח – לרבות לילי יום טוב האחרון, דהיינו שבאיזה שעה נשאר האדם אך שמח בלי שום עצב ודאגה? בליל יום טוב האחרון אחרי הושענא רבה...

כשם שחל שם שמים על החגיגה כך חל שם שמים על הסוכה (סוכה ט, א)

מן הראוי להעתיק קטע מתוך ספר הקדוש "ראשית חכמה" (שער הקדושה פרק ארבעה עשר) "וכן היה מנהג מורי ע"ה (הרמק) שלא לדבר בתוך הסוכה בימי חג הסוכות אלא בדברי תורה, כי מצות סוכה קדושה גדולה, והע"ד, שעצי הסוכה חל עליהם קדושה ואסורים כל ז' כמו שאמרו רבותינו ז"ל (סוכה פרק ד). וכן מצינו שפירש רשב"י עליו השלום (זוהר פרשת אמור סוף דף קג) שהאבות באים לסוכה ואמר כי הא דרב המנונא סבא כד הוה עייל לסוכה הוה חדי וקאים על פיתחא דסוכה מלאגא ואמר נזמן לאושפיזין מסדר פתורא וקאים על רגלוהי ומברך ואומר בסוכות תשבו, תיבו אושפיזין עילאין תיבו תיבו אושפיזי מהימנותא תיבו, ארים ידי וחדי ואמר זכאה חולקנא זכאה חולקנהו דישאל, דכתיב (בראשית לב, ט) כי חלק ה' עמו, והוה יתיב, עד כאן לשונו.

ולעיל מזה עמוד הקודם קרא לסוכה "צלא דמהימנותא" ואמר כל מאן דיתיב תחת צלא דמהימנותא אחסין חייו ולבנוי לעלמין ואתברך ברכתא עילאה וכו'. הרי שאדם בתוך הסוכה מוקף מאויר קדושה, וכמה קדושות יש בה כמבואר, ולכן ראוי להתרחק משיחה והיתול אלא יקיים וגילו ברעדה" עיי"ש עוד.

ושמחתם לפני ה' אלקיכם

כתב הרמב"ם בהלכות לולב (פרק ח' הלכה י"ב) "והאין היתה שמחה זו החליל מכה ורוקדין ומשפקין ומטפחין ומפזזין ומכרכרין כל אחד ואחד כמו שיועד... מצוה להרבות בשמחה זו... ואנשי מעשה הם שהיו מרקדין ומספקין ומנגנין ומשמחין במקדש בימי חג הסוכות... ואין הגדולה והכבוד אלא לשמוח לפני ה' שנאמר 'ודוד מפזז ומכרכר לפני ה'".

מדברי הרמב"ם משמע, כי שמחת בית השואבה הנוהגת במקדש בחג הסוכות היא מכח "זין שמחת יום טוב", לכאורה במה נתייחד חג הסוכות משאר ימים טובים שלא מצינו בהם שמחה יתירה "שהיו מספקין ומרקדין ומטפחין"? ביאר את החילוק ראש ישיבת בריסק, הגאון רבי יאשע בער סולובייצ'יק זצ"ל באופן זה:

בשאר המועדים חיוב השמחה כפי שהגדיר הרמב"ם (בהלכות יום טוב פרק ו' הלכה י"ז) הוא ש"חייב אדם להיות בהן שמח וטוב לב הוא ובניו ואשתו" יוצא מפורש מדבריו שגדר השמחה ביום טוב היא שמחת הלב שמחה פנימית. משום כך, לא חייבו לרקוד ולספק ולטפח, מכיון שפעולות שמחה אלו אינם אלא ביטוי לשמחה חיצונית.

לעומת זאת, בחג הסוכות נאמר "ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים", משמע, שמלבד שמחת הלב יש חיוב נוסף של שמחה חיצונית.

והסבר הענין הוא, שלשמוח "לפני ה'" לא די בשמחה פנימית, והצורך הוא גם כן ברקידה ופיזוז שכן לא שייך לרקוד ולשמוח אלא לפני מי ששמחים בו, כמו ששינו (כתובות ט"ז) "כיצד מרקדין לפני הכלה" שמכיון שהוא לפני הכלה יש ענין של רקידה.

לזאת חותם הרמב"ם את דבריו "ואין הגדולה והכבוד אלא לשמוח לפני ה' שנאמר 'ודוד מפזז ומכרכר לפני ה'", פירוש, כיון שדוד המלך עמד לפני הארון, לכן רקד ופיזז, ולא הסתפק בשמחת הלב שהיא שמחה פנימית בלבד.

כשהציע רבי יאשע בער זצ"ל את החידוש הנזכר לפני אביו, הגאון רבי יצחק זאב זצ"ל מבריסק קילסו מאד והסכים אתו.

הוא עוד הוסיף ואמר, שלפי זה מובן ומבואר היטב מנהגו של רבינו הגר"א מוויילנא (המובא בספר "מעשה רב") שבשמחת תורה "היה הולך לפני הספר תורה שמח מאד ברוב עוז וחזקה וחקמת אדם תאיר פניו כלפיד אש בוערת ומספק כף אל כף ומפזז ומכרכר בכל עוז לפני הספר תורה וכשהחזר הספר תורה לארון קודש שוב לא היה שמח כל כך רק כמו שאר יום טוב".

הסביר הגר"ז מבריסק את מנהגו של הגר"א כי הנה בשעה שהוציאו את ספר התורה אז היה זמן של לפני ה' לכן צריך לשמוח גם שמחה חיצונית הנעשית על ידי פעולה חיצונית של פיזוז וכרכור לעומת זאת כשהחזירו את ספר התורה לארון שוב אין כאן "לפני ה'" ולכן שמח הגר"א רק "כמו שאר יום טוב", אשר חיובו רק "להיות בהן שמח וטוב לב" - שמחה פנימית גרידא.

אם אני כאן הכל כאן (סוכה נג, א)

"אמרנו עליו על הלל הזקן כשהיה שמח בשמחת בית השואבה אמר כן: אם אני כאן הכל כאן, ואם איני כאן מי כאן?"

כיצד זה הלל הזקן, הענותו הגדול יעיד וישתבח בעצמו אם אני כאן הכל כאן ואם איני כאן מי כאן?

ה"חתם סופר" (דרשות חת"ס) מביא ביאור בשם רבו המובהק רבי פינחס הלוי הורוביץ זצ"ל רבה של פרנקפורט בעל "הפלאה":

"אם אני כאן" - כלומר, אם אדם פחות-ערך כמוני נמצא כאן, הרי "הכל כאן" - כי אז כולם ראויים להיות כאן ולעבוד את ה'.

"ואם איני כאן" - וסיבת מניעתי תהיה אמנם, משום שאיני ראוי לכך, הרי "מי כאן" - הלא כל אחד יחשוד את עצמו כן, ונמצא שאיש לא יפקוד את בית ה' עד שיהא בית ה' שמם חלילה!

ומוסיף ה"חתם סופר" על פירושו זה "והוא נפלא".

(חיים שיש בהם)

יש המבארים כך: אם אני כאן - שאם ה"אני" שלי כאן בעולם הזה ומונח בגשמיות, "הכל כאן", אזי מופרע מסובביו וממעשיהם, אבל אם "אין אני כאן", שהאני שלו לא מונח כאן בגשמיות - מי כאן? מי יכול להפריע לו, שאינו מרגיש הפרעה מצד סובביו.

מצטער פטור מן הסוכה

בשור"ת מהרש"ג (או"ח סימן לה) כתב ליישב את מנהג כמה אנשי מעשה שנשארים לישב בסוכה אף אם ירדו גשמים בשיעור של "תסרך המקפה", שהנה הרמ"א פסק שאם הצער לא יפסיק כשיצא מן הסוכה, אין בו פטור מחובת סוכה. והנה אותם אנשי מעשה, באם יאכלו מחוץ לסוכה, יהיה להם צער גדול מזה. לכן, אין בהם את הפטור של ירידת הגשמים שכן מה לי צער זה ומה לי צער אחר?! אמנם, יש להזהר שלא להיות דובר שקר ושלא לרמות את עצמו בזה.

ושמחתם לפני ה' אלקיכם

כתב הרה"ק רבי יהושע מז"קוב בעל העטרת ישועה זי"ע, הנה בשעה שירד משה רבינו עם הלוחות הראשונות, אחר ששמע מהקב"ה מה שנעשה שם, עדיין לא שיבר את הלוחות עד שירד וראה מה שראה. וצריך להבין שהרי כבר אמר לו הקב"ה 'לך רד' וכו', ובחז"ל אמרו ש'אין לדיין אלא מה שענינו רואות', וקשה להבין איך שייך לומר כן אחר שהקב"ה גילה לו את המציאות, היש לך ראייה וידיעה גדולה מזו, והרי כשראו בית דין אין צריך קבלת עדות, לא תהא שמיעה גדולה מראיה, אם הקב"ה אמר לו שזהו המצב, מה צריך עוד לראות בעצמו, איך לא שיבר הלוחות מיד, הרי לא יתכן שהיה לו למשה רבינו ספק במצב.

ותירץ העטרת ישועה שלא שיבר משה רבינו על החטא בעצמו, ולכן אף שאמר לו הקב"ה את המציאות, לא שיבר הלוחות. כי יכולים לשוב בתשובה, 'כי נפלת קמתי', רק לאחר שראה את המחולות, הרי שהם שמחים יחד עם החטא, על זה שיבר את הלוחות. כן מבואר בספה"ק.

והוסיף העטרת ישועה שכיון שביזה"כ אמר הקב"ה 'סלחתי כדברך', והיתה שמחה גדולה מאד, שהיו רוקדים במחולות מרוב שמחה ששמעו שנסלח להם, אלו המחולות תקנו את המחולות דחטא העגל. כי אם עיקר החרון אף ושבירת הלוחות היה על המחולות, זה לעומת זה, צריך לקבל התורה מחדש ביה"כ, לוחות שניות, ועיקר התיקון הוא ע"י המחולות שהוא רוקד בשמחה על שחזר להשי"ת. כי אם בשעת חטא יש מחולות, ובשעת תשובה אין מחולות, הרי עדיין לא נתתן החטא, וזהו השמחה היתרה שיש בחג הסוכות, וכמ"ש הרמב"ם שאע"פ שבכל המועדות יש מצות שמחה, בחג הסוכות יש שמחה יתרה, וחז"ל מגלים כמה פעלולים עשו שם בבית המקדש בסוכות, כל זה כדי לתקן את המחולות של חטא העגל.

וכתב שלכן המצטער פטור מן הסוכה, כי השמחה בימי הסוכות חשוב יותר ממצות סוכה בעצמה. ואם הסוכה מביאה לו צער, אין שום ענין במצות הסוכה בעצמה, כי יש מצות שמחה בחג הסוכות, ויש מצות ישיבת סוכה, אם

שני מצוות הללו סותרים זה את זה, עודפת השמחה על מצות הסוכה. בשלמא אם הוא יהודי בר דעת ושמח בקיום המצוה בעצמה, הרי אינו מרגיש שום צער, אך אם איש פשוט ומרגיש צער הזבובים וכדו', מצות שמחה דוחה את מצות סוכה. כי העיקר הוא המחולות בשמחת היהדות. הגם שכל השנה יש מצוה גדולה להיות בשמחה תמיד, וכל התוכחה היא על שלא עבד את ה' בשמחה וטוב לבב, אך בסוכות יש שמחה מיוחדת על קבלת התורה ביה"כ, עד כדי כך ששמחה זו דוחה את מצות הסוכה עצמה.

(הגרמ"י רייזמן טז תשרי תש"פ)

ויהי בשלם סוכה ומעונותו בציון (תהילים עו, ג)

מה הקשר בין שני עניינים אלו?

מבאר הגר"א שהן מצוות סוכה והן מצוות ישיבת ארץ ישראל, שניהם מיוחדים בכך שאנו מקיימים את המצווה בכל הרמ"ח אברים ובכל הגוף ממש, וזה הפשט "ויהי בשלם" - איזה מצוה מקיים בכל הגוף "שלם"? "סוכה", ו"מעונותו בציון" מצוות סוכה ומצוות ישיבת ארץ ישראל.

בהקשר לזה, היה פעם אחד הצדיקים שאמר שסוכה זה המצווה היחידה שנכנסים אליה אף עם המגפיים. שאלוהו הרי גם להיכנס למקדש נכנסים עם כל הגוף? ענה שלמה הבית הרי אסור להיכנס עם מנעליו לרגליו... כך שסוכה היא בכל זאת מיוחדת בפרט זה.

מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמל תחת השמש (קהלת א, ג)

במדרש (רבה קהלת א, ד) "א"ר יודן תחת השמש אין לו למעלה מן השמש יש לו".

בעל ערבי נחל כתב לבאר מאמר זה כך: על פי מה שמספרים שצדיק אחד בבואו לבית המדרש אמר שאינו יכול להשאר שם כי ביהמ"ד הוא מלא תורה, ובראותו איך מתפללים השומעים על דבריו אלה, הוסיף לומר: עליכם לדעת שתורה לשמה בוקעת לעילא ואינה נשארת בבית המדרש, לא כן תורה שלא לשמה, שאינה בוקעת ונשארת בבית המדרש, לכן קשה לי לסבול ריח תורה כזו.

וזה רמזו חז"ל באמרום שאף בעמלה של תורה אין יתרון, אם לומדים אותה שלא לשמה, כי אז היא "תחת השמש" כי אינה בוקעת לעילא, ובצדק סיימו חז"ל "אבל למעלה מן השמש" היינו הלומדים תורה לשמה שבוקעת לעילא ואינה נשארת תחת השמש לה בודאי יש יתרון.

רמזים לסוכות

והיית 'אך' שמח חז"ל דורשים 'והיית אך שמח' לרבות לילי יום טוב אחרון לשמחה - בכל שאר הימים טובים אין מצות שמחה בליל יום טוב ראשון, בזמן המקדש עיקר השמחה היתה על ידי בשר שלמים, ובעיני זביחה בשעת שמחה ולא מערב יום טוב, ולכן ליל יום טוב ראשון מופקע ממצות שמחה, ויש מחלוקת גדולה באחרונים האם זה מופקע גם משאר מיני שמחה או רק מאכילת בשר שלמים, ועל כל פנים ליל יום טוב אחרון התרבה מהפסוק 'והיית אך שמח' שבו יש כן מצות שמחה, והקשה הגר"א: הרי בכל מקום 'אך' זה מיעוט ואיך כאן זה מרבה ליל יום טוב אחרון? ומבאר שבחג המצות אנחנו מוקפים בשפע של מצוות, סוכה, ד' מינים, ניסוך המים, שמחת בית השואבה, ומכל המצוות האלו נשאר לנו בשמיני עצרת אך ורק מצות סוכה, אומר הפסוק 'והיית אך שמח' לרבות יום שיש בו אך ורק את מצות שמחה. והיית אך 'שמח'.

ונראה לבאר בזה בעוד אופן בדרך רמז - כמה שעות בשנה יש מצות שמחה? חג המצות הוא שבעה ימים, שבועות יום אחד, סוכות ושמיני עצרת עוד שמונה ימים, סך הכל שש עשרה ימים, וכדי להקל על החשבון נחלק את הימים מהלילות לשתי עונות נמצא שיש שש עשרה ימים של שמחה ושלוש עשרה לילות של שמחה שהרי יורד ליל יום טוב של פסח שבועות וסוכות, סך הכל עשרים ותשע עונות של שמחה, כפול 12 שעות בעונה נמצא שיש שמח' שעות של שמחה בשבוע [29 * 12 = 348], וזה נרמז בפסוק 'אך שמח', וכל זה נכון רק אם יש מצות שמחה בליל יום טוב אחרון, וזה מה שאומרים חז"ל 'והיית אך שמח לרבות ליל יום טוב אחרון לשמחה' המילה 'שמח' שמרמזת שיש שמח' שעות של שמחה בשנה מלמדת אותנו שיש מצות שמחה גם בליל יום טוב אחרון.

שמעתי עוד רמז נפלא מהרה"צ ר' לוי יצחק מקרלינסלב [מרוסיה] על הפסוק בישעיה 'סוכה תהיה לצל יומם מחורב ולמחסה ומלטור מזור וממטר' - יש איסור בל תוסיף ובל תגרע, ובתורה יש רמז' מצות ואם מישוה מוסיף יש לו רמז' ומי שמגרע יש לו רמז', וסוכה שומרת על האדם שהוא יקיים את מצוות ה' בדיוק כמו שהוא הצטווה בלי להוסיף ובלו לגרוע, וזה נרמז כאן בפסוק שהסוכה תהיה למחסה ולמלטור מ'זרם' ומ'מטר' מרמז' שלא לגרוע מהצוות, ממטר' שלא להוסיף על המצוות.

ולמה סוכה שייכת דוקא למצוות עשה? ידוע שהרמב"ן בפרשת יתרו כותב שמצות עשה זה בשורש אהבה ולא תעשה זה משורש היראה, וזה לשונו 'מצות עשה ממידת האהבה כי העושה מצות אדונו אהוב לו, ומצות לא תעשה יוצאת ממידת היראה כי הנשמר מעשות דבר רע בעיני אדוניו ירא אותו' וזהו

וכבר אמרנו שהקדוש ברוך הוא הורנו זאת בכלי המשכן, שהארון רומז כידוע לתלמיד חכם (יומא עב ע"ב), והשלחן רומז לעשירות (בבא בתרא כה ע"א). ומדות הארון כולן חצויות ואינן שלמות, "אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קומתו" (שמות כה, י), ואלו השלחן "אמתים ארכו ואמה רחבו" (שם, כג), באמות שלמות. לומר לך שלענין התורה צריך האדם לדעת שעדין חצוי הוא בידיעותיו ויש לו כה הרבה להשלים, מכל צד, "והיו הכרבים פרשי כנפים למעלה" (שם, כ), להעפיל ולדאות ולנסק מעלה מעלה. והשלחן מדותיו שלמות, שיהיה שמח בחלקו.

הייתי פעם בשעור תורה. הקהל התנמנם, והמגיד שעור בקש לעוררם. אמר בהתלהבות: "והרי כלל נקוט בידינו, שהמוציא מחברו עליו" - והם ישנים! זעק: "עליו" -

קמו בבעתה ומלמלו: "עליו השלום", רק שיהיה מרוצה...

אבל מעודי לא ראיתי מי שנרדם בעסק, ליד הקפה, כשהקונים צובאים על הדלפק!...

באו ונעניין בסיפור מהגמרא (תמיד לב ע"ב): אלכסנדר מוקדון ערך מסע לכבוש העולם. עבר את הררי החשך והגיע למחוז שכלו נשים. בקש לערך עמן מלחמה. אמרו לו: "ממה נפשך, אם תהרגנו יאמר: נשים הרג. ואם נהרגך, יאמרו שנפלת ביד נשים".

השלים עמן.

אמר: "הבו לי לחם לאכל". הביאו לפניו שלחן של זהב, ועליו ככר לחם מזהב. תמה: "וכי כך נוהגים אצלכם, לאכל לחם של זהב?"

אמרו לו: "לאו, אוכלים אנו לחם חטה. אבל אם בשביל לחם חטה באת, האם לא היה לך בארץך?!"

כשיצא משם, כתב על שער המחוז: "אני אלכסנדר מוקדון שוטה הייתי עד שבאתי לכאן והנשים אלפוני חכמה..."

כשחזר ישב ליד מעין לאכל לחם, והיו עמו דגים מלוחים, שישתמרו בדרך. הדיחם במי המעין להסיר מליחותם, וספגו טעם מעדן ונפלא. אמר: כנראה, נובע מעין זה מגן העדן.

ויש לי שאלה: את המעין הזה מצא בדרכו חזרה, משמע שעבר שם בדרכו לאותו מחוז. מדוע אז לא הבחין בו ובסגלותו.

והתשובה כבר נתנה: כשהלך לשם היו כל מעיניו נתונים לכבש עוד ועוד, להשתלט ולמשל על מעבר להררי חשך. בסדר, יכניע, ידביר תחתיו, ומה הלאה, ובשביל מה, אין זו שאלה. דחף הוא, ואינו בשליטה. בסחף זה, אין מבחינים במעין מגן העדן!

רק כשפקחו הנשים את עיניו: מה צריך האדם יותר מלחם לשבע. לשם מה טרחת ובאת, מה חסר לך בארץך. וכששקטה מעט המית השקיקה, התפנה למצא את המעין המברך!

זהו שאמרו: "מה יעשה האדם ויחכם, ימעט בסחורה וירבה בישיבה" (נדה ע"א). הדגש אינו רק על "ירבה בישיבה", אלא גם על "ימעט בסחורה", כי אם שואף הוא לעוד ועוד בגשמיות, יהיה נחון במדת ההסתפקות ברוחניות. וכמאמר החסיד בעל "חובות הלבבות" (שער חשבון הנפש פרק ג, חשבון כה): "כאשר לא יתחברו בכלי אחד המים והאש, כן לא תתחבר בלב המאמין אהבת העולם זה ואהבת העולם הבא. ואמרו: העולם הזה והעולם הבא כשתי נשים צרות זו לזו, כאשר תרצה האחת תקציף השניה". וכך פרשו רבותינו (הרמב"ם ועוד) דברי המשנה: "לא כל המרבה בסחורה מחכים" (אבות פ"ב מ"ה). והעיר ה"תוספות יום טוב" שהיו שהרבו בסחורה והחכימו, כרבי אלעזר בן חרסום (יומא לה ע"ב) ואילפא (תענית כא ע"ב). ולהאמור, מעיניהם לא היו אלא בתורה. וכמו שפרשו (ערוכין נ"א) "לא מעבר לים הוא" (דברים ל, יג), לא תמצא לא בסוחרים ולא בתגרים.

וידועים דברי רש"י בפסוק: "ויעש אלקים את שני המארות הגדלים, את המאור הגדל לממשלת היום ואת המאור הקטן לממשלת הלילה", שוים נבראו, ונתמעתה הלבנה על שקטרגה ואמרה שאי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד. "ואת הכוכבים" (בראשית א, טז), על ידי שמעט את הלבנה הרבה צבאיה, להפיס דעתה.

והקשה "חדושי הרי"ם" זצ"ל איזה פצוי הוא, מה יש ללבנה מהכוכבים שסביבה, במה הם מנחמים אותה על מעוטה.

והשיב: שתראה, שיש קטנים ממנה...

זה מנחם. והראיה, שאנו די מרוצים ממצבנו הרוחני. לא שאנו משלמים, ויש הרבה לאן להעפיל, אבל יש קטנים מאתנו, אז אנחנו רגועים...

ולא זו הדרך! "בשמים - ממעל!" בעיניי הנשמה יש לשאף לעוד ועוד, "וגם הנפש לא תמלא" (קהלת ו, ז)!

וכך פרש רבנו יונה דברי המשנה: "ובמקום שאין אנשים השתדל להיות איש" (אבות פ"ב מ"ז). שגם אם אין גדול ממך [וכדברי רש"י] (במדבר יג ג) שכל "אנשים" לשון חשיבות] השתדל להיות חשוב עוד יותר. "ואף אם אין בדור ההוא כמוך, תראה עצמך כאלו בדור חכמי התלמוד אתה, ועמם במקום אחד. וגם כי תשיג למעלתם - ופלא, על מי דבר? - תחשב כאלו אתה עומד עם הנביאים, ועם משה רבינו עליו השלום, ומתי תשיג לחכמתם. ובזה לא תתרשל לעולם מללמד, ובכל יום ויום תתקן במדותיך, כי תוסיף על חכמתך, ותהיה כמעין המתגבר!"

ואני זוכר -

בשעתו היתה בני ברק ישוב קטן, וה"חזון איש" רצה להרחיב גבולות הקדשה. עבר להתגורר ברחוב עזרא - היום קוראים לו רחוב חזון איש, ואת רחוב עזרא

העבירו מזרחה. אבל אז היה ביתו מחוץ לעיר, בין חרשות ועצי אקליפטוס, ובלילות נשמעו שם יללות תנים וצבועים. פחד היה לעבר שם בחשכה. ראש העיר, ר' יצחק גרשטנקורן, הציב עמוד תאורה, פנס רחוב, ליד ביתו. יום אחד באתי, וה"חזון איש" שאל: "נו, ר' יעקב, מה תאמר לעמוד החשמל שהציבו כאן?"

הבנתי שהוא רוצה לומר דבר מה, וצדקתי.

אמר: "ראה, אני יוצא מהבית, ורואה שיש לי צל ענק, מתמשך והולך למרחקים. ככל שאני מתקרב לעמוד החשמל, כך הולך הצל ומתקטן. וכשאני מגיע אליו, עובר תחתיו, הצל נעלם. אני ממשיך והולך, והצל שב ונמתח לפני. ככל שאני מתרחק, הולך הצל ומתארך -

ולמדתי, שכל שאנו מתרחקים מהאור, אנו מרגישים וחשים יותר ויותר "יש", וככל שאנו מתקרבים אל האור, אל חכמת התורה וחכמי התורה בדורות הראשונים, אנו נוכחים יותר ויותר בקטנותנו ואפסותנו!"

זה שאמרו (קדושין מט ע"ב): סימן לגסות הרוח, עניות דתורה. והינו, שמשוה עצמו לפחותים ממנו ומתגאה עליהם, וממילא אינו משוה עצמו לגבורים ממנו ואינו משתדל להעפיל אליהם!

ועתה, לענייני.

ידועים דברי המדרש (ויקרא רבה ל, יב): "פרי עץ הדר" אלו ישראל, מה אתרוג זה יש בו טעם ויש בו ריח, כך ישראל יש בהם בני אדם שיש בהם תורה ויש בהם מעשים טובים.

"כפת תמרים" אלו ישראל, מה התמרה הזאת יש בה טעם ואין בה ריח, כך ישראל יש בהם שיש בהם תורה ואין בהם מעשים טובים.

"וענף עץ עבת" אלו ישראל, מה הדס יש בו ריח ואין בו טעם, כך ישראל יש בהם שיש בהם מעשים טובים ואין בהם תורה...

"וערבי נחל" אלו ישראל. מה ערבה זו אין בה טעם ואין בה ריח, כך ישראל, יש בהם בני אדם שאין בהם לא תורה ולא מעשים טובים. ומה הקדוש ברוך הוא עושה להם, לאבדם אי אפשר, אלא אמר הקדוש ברוך הוא: יקשרו כלם אגדה אחת והן מכפרין אלו על אלו.

והנה, לערבה אין במה להתגאות. אין בה לא טעם ולא ריח, לא תורה ולא מעשים טובים. כל הצדקת קיומה, בהתחברותה לאגד הלולב. וגם שם, הערבה משמאל ("משנה ברורה" תרנא, יב) ונמוכה היא מהלולב וההדס (רמ"א, שם).

בהושענא רבה, כשמביאים אותה בפני עצמה, חובטים אותה. כל קיומה, בהתבטלותה לאלו שמעליה, מהבחינה הרוחנית, לבעלי תורה ומעשים טובים. אך אם מתיצבת היא כשלעצמה, מתגאה היא לא בתורה שאין בה ולא במעשים הטובים שאינה עושה, אלא בעיני העולם, "ואל הארץ" זה הגוף (סנהדרין צא ע"ב). תחבט בארץ!

מעלי ההדס, יש לו במה להתגאות. ניחוחו ערב, מעשים טובים בידו. אך לא: "ענף עץ עבת", "עבת" נוטריקון: "תהרבני בנפשי עז" (תהלים קלח, ג), אין "עז" אלא תורה (זבחים קטז ע"א). ידע ההדס שאינו משלם, ידע שאין די במעשים טובים, שדבר אחד מן התורה שוה מכל מצוותיה של תורה (ירושלמי, ריש פאה), ושנר מצוה ואלו התורה אור (משלי ו, כג). ואם אמנם גבוה ההדס מן הערבה, ומימין הוא, אבל הלולב במרכז, וגבוה מכולם.

והלולב אף הוא אינו מתגאה. אמנם גבוה הוא, ועוצר רוחות רעות וטללים רעים (סכה לו ע"ב) כי התורה מגינה ומצילה (סוטה כא ע"א), אבל שלמות אין בו, כי תורה בלא מעשים טובים כמוה ככנין בלא יסודות איתנים (אבות דרבי נתן כב, א. כד, ב-ד). ועדין צריך הוא לבקש "וטוהר לבנו לעבדך באמת", שהאתרוג דומה ללב (ויקרא רבה ל, יד), האתרוג שיש בו שלמות תורה ומעשים טובים, ויש ללולב לאן לשאוף. "לולב", נוטריקון לו לב (זהר ח"ג רכ, ב)!

האתרוג משלם הוא, אך כשהיה האתרוג בעצו, עם אתרוגים אחרים, ידע שזו השלמות, תורה ומעשים טובים, ולבו יודע מרת נפשו, שמשלם אינו. יש אתרוגים נאים יותר, ומיחסים יותר, ונקיים יותר.

קוטפים אותו ועוטפים בפשתן ומניחים בכלי כסף, והוא רואה עצמו כמהדר שבארבעת המינים, ומבקש: "אל תבואני רגל גאווה!" רבונו של עולם, שלא אשׁוה עצמי ללולב להדס ולערבה, ושלא תזוז דעתי עלי. שאשׁוה עצמי לאתרוגים שמעלי, ואוסיף בתורה ובמעשים הטובים!

(והגדת)

אומרת התורה בפרשת אמר - (ויקרא כג, מ) ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפת תמרים וענף עץ עבת וערבי נחל ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים... התורה מצוה אותנו לקחת ארבע מינים...

כתוב בתלמידי הבעל שם-טוב, שהקב"ה, כדי לתת לנו את ההכנה להחזיק ביד את אותם ארבעת המינים, שכתוב בחז"ל, שאלו ארבעת המינים, שמושגחים ישירות, ע"י הקב"ה, כך מופיע בחז"ל...

כל אחד מהצמחים, יש לו מלאך שאומר לו "גדל", אבל ארבעת המינים, הם המינים המושגחים ע"י הקב"ה באופן אישי, וכדי להכין אותנו לקראת לקיחת ארבעת המינים, נתן לנו הקב"ה ארבעה ימים, בין יום הכיפורים לסוכות, שכל יום מהימים האלה, צריך לעשות הכנה מיוחדת, על כל אחד מהמינים – יום אחד צריך לעבוד על לולב, יום אחד על אתרוג, יום אחד על הדסים, יום אחד על ערבה....

אלו ארבעת הימים, שבין יום הכיפורים לסוכות, ארבעה ימים של הכנה, לקראת יום חג הסוכות, שבו אנו ניטול את ארבעת המינים.

בא המדרש ושואל שאלה - ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר? זה לא יום ראשון, זה אמצע החודש, ט"ו בחודש...

ותשובת המדרש ידועה (תנחומא ויקרא) - ראשון לחשבון עונות.

אז בשנים עברו, דיברנו על הענין שכותב רבינו בחיי, אומר שמה שכתוב **ולקחתם לכם ביום הראשון**, הכוונה ליום הראשון שמכפר על חטאו של אבינו הראשון, שנעשה ביום הראשון לכריאה.

היות וחטא אדם הראשון, נעשה בא' בתשרי, זה היום שבו נברא האדם הראשון, ובשעה השביעית, הקב"ה נפח בו נשמה, ובשעה השמינית הכניסו לגן-עדן, בשעה התשיעית ציוה עליו, לא לאכל מעץ הדעת, בעשירית הוא סרח אכל מעץ הדעת....

מה היה עץ הדעת?

הגמרא אומרת, שזה היה תאנה או חִטָּה או גִּפְנֵי.

במדרש כתוב למאן דאמר, שזה היה אתרוג.

אומר רבינו בחיי - ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר? בלל מה שקרה ביום הראשון לכריאה, שהאדם הראשון אכל מעץ הדעת, אז האכילה הזאת מעץ הדעת, למאן דאמר שזה היה אתרוג, לוקחים אתרוג, כדי לכפר על חטאו של אבינו הראשון.

אלו דברי רבינו בחיי, אבל המדרש עצמו אומר - ולקחתם לכם ביום הראשון, ראשון לחשבון עונות.

למה הכוונה ראשון לחשבון עונות?

אז המדרש אומר, שביום הכיפורים, נמחלים עוונותיהם של ישראל. עם ישראל עבר מחילת עוונות ב"ה, כולנו נקיים, כמו שכתוב, שיוצאת בת-קול ואומרת לך אכל בשמחה לחמך ושתה בלב טוב יינך כי כבר רצה האלהים את מעשיך... הגענו לדרגה של ניקיון עוונות בס"ד..

ממשיך המדרש ואומר - אבל בין יום הכיפורים לחג הסוכות, כולם עסוקים, זה בלולב וזה באתרוג וזה בסוכה... אז אין זמן לעשות עבירות, אז ממילא, אומר הקב"ה - לא מונים להם את העבירות...

אבל זה לא אומר, שאם לא מונים להם את העבירות, אז אם תעשה עבירות, זה לא יחשב לך ☺

אני לא זוכר אם סיפרתי לכם, אבל לפני 22.5 שנים נולדו לי תאומות, אז היה יהודי אחד, מבוגר מאוד שישב בחר לידה... אז עוד לא היה פלאפונים, היה רק טלפון ציבורי עם אסימונים...

בקיצור, הוא ישב שם ברחבה, יהודי מבוגר, בסביבות גיל ה-80, תיאתרי לעצמי שהוא לא בעל של אישה, שבאה ללדת...

הוא ראה שאני מלא שמחה, התקשרתי להורים שלי, הודעתי להם שנולדו לי תאומות...

הוא שאל אותי "מה נולד לך, בן?"

אמרתי לו - "לא... שתי בנות"

הוא אמר לי "אני נותן לך הבטחה, שבשנה הקרובה, אתה לא עושה עבירות"

אמרתי לו "אתה מדבר בתור נציג של יצר הרע? מאיפה הביטחון שלך?" אמר לי "זה משנה מפורשת במסכת אבות שגייעת שניהם משכחת עון... אם יש לך שניים ביחד, זה משכיח ממך את העבירות.... צריך לתת לזה בקבוק, לזה בקבוק, להחזיק אותם ביחד... אין לך זמן לעשות עבירות"

אומרים חז"ל - כשאדם נמצא בין יום הכיפורים לחג הסוכות, זה עסוק באתרוג, וזה בלולב... אין זמן לעשות משהו אחר. עד כאן דברי המדרש.

ראיתי בקדושת לוי, לר' יצחק מברדיטשוב, שכתב דבר נורא, שראיתי שהבאבא סאלי זצ"ל, היה כל-כך מבסוט מהחידוש הזה, שהוא הוסיף עליו כהנה וכהנה.

אומר ר' יצחק לוי מברדיטשוב (קדושת לוי, מאמרים בפרשת האזינו) -

כתוב בגמרא (מסכת יומא) שאדם שעשה תשובה מיראה, כיון שהוא פוחד מהעונש, אז ודונות נהפכים לו לשגגות. זה לא שהחטא נמחל בתשובה, אלא זה ירד מדרגת מזיד, לדרגת שוגג, אבל אם אדם עשה תשובה מאהבה, אז הזדונות הופכים לו לזכויות.

כשאדם עושה תשובה בראש השנה וביום הכיפורים, הוא מפחד מהקב"ה, אז הוא עושה תשובה, זה לא שהוא עושה תשובה כי הוא אוהב את הקב"ה, אלא הוא עושה תשובה, כי הוא מפחד מהעונש שהוא יחטוף. אבל כיון שמגיע חג הסוכות, ובחג הסוכות אנחנו עושים תשובה מאהבה- בכל קניית ארבעת המינים, קונים אתרוג, לולב... בונים סוכה, אז התשובה היא מאהבה, אתה מראה כאן, כמה אתה מחבב את המצוות, אז הזדונות הופכים עכשיו,

לזכויות, לכן הדין הופך להיות, דין חדש, לכן כתוב ולקחתם לכם ביום הראשון, כי הדין, הוא דין חדש.

כתוב שנוהגים ללכת לתשליך בראש השנה. מה עושים בתשליך? מוציאים את הכיסים, וכביכל, זורקים את כל העוונות החוצה.

אמר הבאבא סאלי על זה, דבר נפלא ביותר - אם עפ"י מה שכתב ר' יצחק מברדי"וב, שבחג הסוכות אנחנו עושים תשובה מאהבה, אז הזדונות הופכים להיות זכויות, אז אנחנו מבקשים את העוונות בחזרה, לכן כתוב (ישעיה יב, ג) ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה... לכן השמחה הגדולה של חג הסוכות היא, שאנחנו כביכל, שואבים את כל העוונות חזרה החוצה, כך אמר הבאבא סאלי זצ"ל.

אם ככה, אמר השפת אמת - תבין דבר נפלא ביותר, אומרים ביום הכיפורים (ישעיה מג, כב) מחיתי כעב פשעיך וכענן חטאותיך שובה אלי כי גאלתיך - כשאנחנו יושבים בסוכה, זכר ענני הכבוד, אז מחיתי כעב פשעיך וכענן חטאותיך - שתי הדברים האלה, מחזירים אותנו למצב, של כפרת עוונות בחג הסוכות.

אם ככה, נוכל בס"ד, לעמוד על עוד דבר אחד:

בזכות מה זכו ישראל למתנה, שנקראת חג הסוכות?

אז יש הרבה דעות, למה זכו לזה...

אחד הדברים שחז"ל מביאים - כיון שאברהם אבינו, הושיב את האורחים שלו תחת העץ. אמר הקב"ה "אתה הושבת את האורחים שלך תחת העץ, חייך, שאני נותן לבניך מצוה שעושים אותה, מתחת לעץ, זו המצוה של חג הסוכות, שנאמר (בראשית יח, ד) והשענו תחת העץ. אלו הדברים שמביאים חז"ל במדרש.

אם ככה, אומרים רבותינו דבר נפלא ביותר - בזה שאברהם אבינו, הושיב את האורחים שלו תחת העץ, בזה הוא זכה לקרב אותם לעבודת ה'.

הרי הוא נתן להם לאכל, ואמר להם "רבותי, או שאתם מברכים או שאתם משלמים"

אז אנשים העדיפו לברך מאשר לשלם, אז הם הגיעו לידי אמונה, שהזכירו שם שמים, היו שם גם ישמעאלים, גם ערבים... כולם אמרו "הקב"ה, הוא המלך!"

יוצא, שבזה שהכניס אברהם אותם אליו, הם באו לידי אמונה.

אומרים רבותינו - זה הכוח שיש במצות סוכה, שהיא הופכת להיות צילא דמהימנותא... זו המצוה שאדם מקיים אותה, בכל הגוף שלו.

אין מצוות שאדם מקיים בכל הגוף, אמר הגאון מוילנה, רק ישיבה בארץ ישראל ומצוות הסוכה. יש טוענים שגם מקווה.

אם כך, הייתי רוצה לעמוד רק על עוד נקודה אחת, ברעיון של צילא

דמהימנותא, כדי לחבר לנו רעיון נוסף:

להלכה נפסק, שכל המלאכות שאדם עושה, צריך לעשות אותם בסוכה - אוכל בסוכה, ישן בסוכה, מדבר בסוכה... אבל שני דברים כתוב בהלכה, שלא עושים בסוכה, מהם?

לא מתפללים בסוכה, ואדם שרוצה ללמוד בעיון, שלא ילמד בסוכה, שילך לבית הכנסת.

כל אחד שואל את עצמו - אם לאכל בסוכה, ולישון בסוכה.... אז למה לא להתפלל בסוכה?

שאלה נוספת שראיתי, ששואל אותו ספר, שנקרא שדה אברהם - אתה מזמין את האושפזין לסעודה?! תזמין אותם שאתה מתפלל... מה החגיגה הגדולה?!

הוא אומר תשובה נפלאה ביותר - הקב"ה בדק אותנו כבר בראש השנה וביום הכיפורים, וראה באיזה דרגה אנחנו בימים האלה, אבל בחג הסוכות, אומר הקב"ה "בא נראה אותך, כשאתה אוכל, כשאתה ישן, כשאתה מטייל, בא נראה שם, אם אתה נמצא ב - צילא דמהימנותא. זה שהיית דבוק בי בעשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים, כולם ראו... אני רוצה לראות עכשיו, בשבעה ימים האלה, שאתה לא נמצא איתי ביחד, שאתה נמצא ב - צילא דמהימנותא.

אז כל שבעת הימים האלה, שאתה נמצא ב - צילא דמהימנותא, שם צריך לבדוק אותך, איך אתה נמצא מבחינה רוחנית, לכן דווקא האכילה והשתיה והשינה, דווקא אז, צריך לראות איך אתה מתנהג בסוכה, כשאתה נמצא ב - צילא דמהימנותא.

זאת ההקדמה לחג הסוכות, ורציתי להיכנס לדבר קצת יותר עמוק:

בשבוע הבא בע"ה, נקרא פרשת וזאת הברכה, תהיה חציצה של יום אחד, ומיד עוברים לפרשת בראשית, אז ממילא, אני רוצה לעמוד על נקודה אחת, שבע"ה תחבר לנו גם את פרשת וזאת הברכה, וגם את פרשת בראשית וגם את חג הסוכות. אני רוצה לחבר את שלושתם ביחד, ברעיון נפלא שראיתי, בשם משמאל, ממאמרים שלו, בפרשת בלק, ומשם בע"ה, אני רוצה לבנות יסוד נפלא.

היסוד שאני רוצה לבנות עליו את הדברים, זה רש"י, בפרשת בלק, לאחר שהאנון פתחה את פיה ואמרה (במדבר כב, ל) הלא אנכי אתנך אשר רכבת עלי מעודך עד היום הזה... מה עשיתי לך כי הכיתני זה שלש רגלים...

שואל המדרש תנחומא – ממתי אתון מדברת בלשון הקודש?

אומר רש"י במקום, בשם מדרש תנחומא – זה שלש רגלים. רמז לו אתה מבקש לעקור אמה החוגגת שלש רגלים בשנה.

שואלים כל המפרשים כולם מדוע שאלה האתון דוקא על שלוש רגלים? אומר הכלי יקר דבר נפלא ביותר – הרי האתון נטתה מן הדרך, שלוש פעמים, בשלושת המוקמות שהיא נכנסה, הכל רומז לשלוש רגלים.

אומר הכלי יקר – ומדכתב רש"י זה שלש רגלים, אתה רוצה לעקור אומה החוגגת שלש רגלים (במד"ר כ"ד). שמע מינא שאותן ג' סימנים שהזכיר הם כנגד ג' רגלים ומתחיל מן סוכות אשר בחדש תשרי ראש השנה שנאמר בו (דברים טז. יג.) באספך מעשיך מן השדה, ועליו נאמר ותט האתון מן הדרך ותלך בשדה אתה רוצה לעקור אומה החוגגת חג האסיף התלוי בשדה ובו מקריבים ישראל ע' פרים כנגד ע' אומות וא"כ בטולם גורם בטול כל האומות.

* שלוש פעמים מוזכרת המילה שמחה, לגבי חג הסוכות. אומרים חז"ל (ילקוט שמעוני) – למה נאמר שלוש פעמים שמחה?

אומר המדרש – בחג הפסח אתה לא יכל לשמוח, כי עדין לא היה קציר של התבואה, ואתה לא יודע אם התבואה תצליח או לא, ולכן בחג הפסח נידונים על התבואה, ולכן מביאים שעורים.

בחג העצרת מביאים שתי הלחם, כי בעצרת נידונים על פירות האילן, והוא לא יודע אם פירותיו יצליחו או לא.

אבל כשמוגיע כבר חג הסוכות, שכבר את התבואה הוא הכניס הביתה, וגם את הפירות הוא כבר הכניס הביתה, ויש לו כבר מחילת יום הכיפורים, לכן כתוב שלוש פעמים 'שמחה', בחג הסוכות!

ממשיך הכלי יקר ואומר – ואח"כ אמר במשעל הכרמים, רמז לחג הפסח זמן י"מ שנאמר (תהלים פ"ט) גפן ממצרים תסיע תגרש גוים ותטעה, כי הדין נותן לעקור הקוצים וליטע הגפן ואיך אתה רוצה להחליף הקערה ולעקור הכרמים מפני הקוצים, ודרך הגפן שהוא נרפס ברגלים ולסוף היין מפיל את זה הרופסו כששותהו, כדמסיק בילקוט פ' וישב (קמז). בשם מדרש שוחר טוב ושם מביא הרבה דמיונות על שישאר נמשלו לגפן וכולם שייכים לבטל דעת בלעם. ורמז לחג הפסח שבו שותים ד' כוסות של יין כנגד כוס ישועות לישראל שנמשלו לגפן, וכתוב ד' לשונות של גאולה, וכנגדם הקב"ה משקה לאומות ד' כוסות תרעלה כדמסיק בב"ר, (וישב פח. ה.) ואיך אתה רוצה לעקור כל זה ולהחליף השיטה בין ישראל לעמים.

ואח"כ אמר ויעמוד במקום צר אשר אין דרך לנטות ימין ושמאל, כנגד עצרת שבו קבלו את התורה שנאמר בה (משלי ג. טז) אורך ימים בימינה ובשמאלה עושר וכבוד, ואלמלא קבלו ישראל התורה היה העולם חוזר לתוהו ובוהו (שבת פח.) והיו כל האומות בטלין ואיך אתה רוצה לעקור אומה זו החוגגת חג זה שיש בו צורך לכל האומות ולכל הנמצאים שבמעלה ושבמטה ויכול להיות שגם במשעול הכרמים רמז לו אתה רוצה לעקור אומה החוגגת חג הפסח ושותין בו ד' כוסות, כנגד ד' מלכיות, ושל יין כמספר ע' כנגד ע' אומות, ובטול זה גורם ג"כ ביטול כל ע' אומות.

אם ככה, אומר הכלי יקר, שאתון ירדה שלוש פעמים – לשדה – רמז לחג הסוכות, הכרם – רמז לחג הפסח ומשעול הכרמים – רמז לחג השבועות, שהקב"ה תחם אותנו במקום אחד, מבלי יכולת לזוז ימין ושמאל.

יוצא, שכל הענין הזה, רומז לשלושת הרגלים, וכאן השאלה שנשאלת היא – מה האתון 'התלבשה' דוקא בענין של 'שלושת הרגלים'?

אתה השאלה הזאת מצאתי, בספר שנקרא שם משמאל, שנת תרע"ח. במאמרים שלו הוא שואל את השאלה הזאת, ואומר דבר נפלא ביותר.

אני אומר את התשובה שלו, ומהתשובה שלו, נגיע לחג הסוכות – בלעם הרשע, רצה להחזיר בעם ישראל, את המידות שלו.

המידות של בלעם הרשע, מופיעות במשנה באבות (ה, יט) – עין רעה, ורוח גבוהה, ונפש רחבה, מתלמידיו של בלעם הרשע.

בשפה שלנו – עין רעה, ורוח גבוהה, ונפש רחבה זה קנאה תאוה וכבוד.

שואל הספר שם משמאל – מה פתאום הוא רצה לעקור מעם ישראל את הרגלים?

ואומר – הוא רצה לעקור את הרגלים, כי הרגלים מגינים את עם ישראל, מקנאה תאוה וכבוד.

כל רגל בפני עצמו, יש לו מאפיין, והמאפיין שלו, מגן על עם ישראל. ברגע שעם ישראל חוגג את החג הזה, יש לו כוחות עילאיים, להתגבר על המידה הזאת.

אומר השם משמאל – פסח, הוא כנגד אברהם, הוא כנגד לעזור לבן-אדם, להילחם כנגד הכבוד.

ידוע לכולם, שהרי במצה אין כלום, לא תופחת ולא מתפתחת, אז כל המהות של זה, מבטא את השפלות, שזה נגד הכבוד.

חג השבועות, הוא כנגד התאוה. ידוע לכולם, שהקב"ה אמר לעם ישראל "אל תיגשו אל אישה..." כל המהות של מתן תורה, הוא כנגד הענין של תאוה.

סוכות, אומר השם משמאל, הוא כנגד הקנאה. יעקב אבינו, זה החג שלו, כמו שאומר הטור – פסח כנגד אברהם, שבועות כנגד יצחק וסוכות כנגד יעקב.

אלה הדברים שאומר הספר שם משמאל, בפרשת בלק.

אומר השם משמאל – היות ויעקב אבינו, הוא הסמל של חג הסוכות,

וביעקב כתוב (בראשית לג, יז) ויבן לו בית ולמקנהו עשה סכת על כן קרא שם המקום סכות

שואל השם משמאל – ויבן לו בית ולמקנהו עשה סכת על כן קרא שם

המקום סכות? על שם מה שהוא עשה לבהמות שלו? מה החידוש כאן?

שואל רש"י ועוד מפרשים – בגלל שהוא עשה לבהמות שלו סוכות, לכן הוא קרא את המקום סכות?

וכולם מבססים את תשובתם על התרגום יונתן-בן-עוזיאל במקום.

אומר התרגום במקום – ויעקב נטל לסוכות ואיתעכב תמן תריסר ירחי שתא ובנא ליה בי מדרשא ולגיתיו עבד מטלן בגין כן קרא שמא דאתרא סוכות.

בית המדרש, הוא בנה בנין של קבע – ויבן לו בית, את זה הוא בנה... ולמקנהו עשה סכת עשה דירת ארעי.

עד כאן דבריו של הספר שם משמאל, בפרשת בלק.

התעוררתי לדבר הזה, היות והשבוע בע"ה מסיימים את התורה, פרשת וזאת הברכה, ושם הפסוקים מדברים על מות משה, בהר ההר... עד כאן הדברים ידועים...

ראיתי שתי מדרשים... מדרש אחד היה חדשני מאוד עבורי, במדרש תנחומא בפרשת ואתחנן, שם מביא המדרש דבר שהוא פלא, ואחרי זה ראיתי את המדרש, בפרשת וילך, שניהם מדברים על הבחירה של משה רבינו.

במדרש תנחומא, בסוף פרשת ואתחנן, לפני שמשה רבינו מסתלק לבית עולמו, מביא המדרש שמשה רבינו בא לקב"ה, וביקש לחיות, ובמדרש בפרשת וזאת הברכה כתוב, שמשה רבינו ביקש אפילו להיות בהמה....

שמעתי את הרב שך זצ"ל כמה פעמים, שהוא שואל את השאלה – איזה מן דבר זה, לחזור לעולם הזה בגלגול של בהמה?

והתשובה שאמר הרב שך – אמר משה רבינו "כל רצוני, זה לקדש שם שמים..." אם אני יהיה בשמים, לא יהיה לקב"ה, שום קידוש שם שמים, אבל אם אני אהיה כאן, בתור בעל חיים מה תהיה התוצאה?

תעמוד אמא עם הבן שלה, והבן יגיד לה "אמא, תראי איזה ציפור יפה!..." והאמא תגיד לבנה "את הציפור הזאת, ברא הקב"ה בששת ימי בראשית..." ואז יתקדש שם שמים.

אמר משה "לא אכפת לי להיות ציפור, אם יתקדש ע"י שם שמים".

באחד הפעמים שמופיע בפרשת ואתחנן, אמר משה לקב"ה "ריבונו של עולם, תשאיר אותי כאן"

אמר לו הקב"ה – איני יכל להשאיר אותך כאן, כי כבר הגיע זמנו של יהושע, למלא את מקומך. ואין מלכות נוגעת בחברתה....

אמר משה – זה כל הבעיה! אני פותר אותה ברגע! יהושע יהיה מלך ואני נישאר.

אמר לו הקב"ה – אין שום בעיה, מחר יהושע מוסר שיעור, ואתה תילך לשיעור שהוא ימסור....

אני מקריא את דברי המדרש (מדרש תנחומא, פרשת ואתחנן) – אמר לפניו, רבוני, אם מפני יהושע אני מות, אלך ואהיה לו תלמיד. אמר לו: אם אתה רוצה לעשות כך, לך עשה. עמד משה והשכים לפתחו של יהושע. היה יהושע יושב ודורש, ועמד משה וכפף קומתו והניח ידו על פיו, ונתעלמו עיניו של יהושע ולא ראה אותו, כדי שיצטער וישלים עצמו למיתתו. והלכו ישראל אצל משה לפתחו ללמד תורה, ושאלו ואמרו, משה רבנו היכן הוא. אמרו להם, השכים והלך לפתחו של יהושע. הלכו ומצאוהו בפתחו של יהושע, והיה יהושע יושב ומשה עומד. אמרו לו ליהושע, מה עלתה על לבך שמשה רבנו עומד ואתה יושב. כיון שתלה עיניו וראהו, מיד קרע בגדיו וצעק ובכה ואמר, רבי רבי, אבי אבי ואדוני. אמרו ישראל למשה, משה רבנו, למדנו תורה. אמר להם: אין לי רשות. אמרו לו: אין אנו מניחין אותך. יצתה בת קול ואמרה להם, למדו מיהושע, וקבלו עליכם לישב וללמוד מיהושע. ישב יהושע בראש, ומשה בימינו, ובני אהרן משמאלו, והיה יהושע יושב ודורש בפני משה. אומר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, בשעה שאמר יהושע, ברוך אשר בחר בצדיקים, נטלו מסורות חכמה ממשה ונתנו ליהושע, ולא היה יודע משה מה היה יהושע דורש. אחר שעמדו ישראל מיישיבה, אמרו למשה, פרש לנו את התורה. אמר להם: איני יודע מה אישיב לכם. והיה משה רבינו נכשל ונפל. באותה שעה אמר משה, רבון העולמים, עד עכשו בקשתי חיים, ועכשו הרי נפשי נתונה לך....

עד כאן דברי המדרש תנחומא...

אני מקריא מדרש רבה, פרשת וילך, אות ט – קרא את יהושע, אמר לפניו רבוננו של עולם, יטל יהושע ארכי שלי ואהא חי, אמר הקדוש ברוך הוא עשה לו כדרך שהוא עושה לך, מיד השכים משה והלך לביתו של יהושע, נתיירא יהושע ואמר משה רבי בוא אצלי, יצאו להלך, הלך משה לשמאלו של יהושע, נכנסו לאהל מועד, ירד עמוד הענן והפסיק ביניהם, משנסתלק עמוד הענן

הלך משה אצל יהושע ואמר מה אמר לך הדבור, אמר לו יהושע כשהיה הדבור נגלה עליך יודע הייתי מה מדבר עמך, אותה שעה צעק משה ואמר מאה מיתות ולא קנאה אחת, ושלמה מפרשה (שיר השירים ח, ו): כי עזה כמות אהבה קשה כשאל קנאה, אהבה שאהב משה ליהושע, ומה שקנא משה ביהושע...

בא הספר המאור שבתורה, ושואל שאלה עצומה – איך אפשר לומר את זה על משה רבינו?

משה רבינו, כאשר יהושע אומר לו אלדד ומידד מתנבאים במחנה... אדני משה כלאם... מה אומר לו משה רבינו?

ומי יתן כל עם ה' נביאים שכולם יהיו נביאים, מה אכפת לי?

אומרים חז"ל – ביום תום שבעת ימי המילואים... בכ"ג באדר... מתחיל משה רבינו לעבוד במשכן, ונמצאים שם אהרן ובניו, ומסתכלים כיצד משה עובד... מגיע ראש חודש ניסן, אומר הקב"ה למשה "סיימת... בבקשה להעביר את העבודה, לאהרן ולבניו..."

למשה רבינו של חרה... ושאל את הקב"ה "למה?"

אמר לו הקב"ה – שבעה ימים בסנה דיברתי איתך... גם מתמול גם משלשם גם מאז דברך... דיברתי ודיברתי, ניסיתי להשפיע עליך שתיקח את העבודה, ולא לקחת! שבעה ימים עבדת את העבודה, עכשיו תעביר אותה לאהרן אחיך...

אתם חושבים שהוא נישבר?

מה פתאום... אומר לנו דוד המלך בתהילים (קלג) כשמן הטוב על הראש ירד על הזקן זקן אהרן שירד על פי מדותיו.

שואל המדרש (ויקרא רבה, פרשה ג) – וכי שני זקנים היו לאהרן ואת אמרת הזקן זקן, אלא כיון שראה משה את השמן יורד על זקן אהרן היה שמח כאלו על זקנו ירד. משה רבינו היה כל-כך שמח, שאהרן אחיו התמנה להיות כהן גדול!

עוד מביא המדרש – (תהלים קלג, א ג): הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד כשמן הטוב על הראש וגו'...

מתחילת הבריאה, שתי אחים שיושבים ביחד, רק אקשן יש בניהם – קין הרג את הבל, אח"כ יש את ישמעאל ויצחק, עשו ויעקב, יוסף והשבטים... כל הזמן מריבות... על מה טוב ועל מה נעים?

אומר המדרש, שכל הפסוקים האלה, לא נדרשו אלא על משה ואהרן.

אהרן ומשה, זה שבת אחים גם יחד הם אוהבים אחד את השני!

כך שאל הספר המאור שבתורה – אני לא מבין, אם יהושע מקבל נבואה, ואני לא יודע מה מאה מיתות ולא קנאה אחת... מה הולך כאן? מה היסוד שכתוב כאן?

רבתי, אם אלה הדברים, בואו ונתחיל לבארם:

ישנה מידה שנקראת קינאה, היא נפוצה יותר מאשר האבולה ☺.

אני רוצה לעמוד על המידה הזאת, שנקראת קינאה, כי המידה הזאת, איתה יצק הקב"ה את העולם.

איפה אנחנו רואים את זה?

אנחנו רואים את זה עוד לפני שנבראו בני-האדם, שכבר היה אקשן, בין שתי בריות – השמש והירח.

במדרש כתוב, ששניהם היו אותו גודל, ושניהם האירו... הם נבראו כבר ביום הראשון, וביום הרביעי, אומר רש"י, הקב"ה כבר תלה אותם בעליונים... באה השמש וטענה – מה זה הדבר הזה, איך יכל להיות שהקב"ה ברא, שתיים אותו הדבר?!

היא באה לקב"ה ואמרה – "ריבונו של עולם, אין שתי מלכים משמשים בכתר אחד..."

אם היא היתה באה ואמרת – ריבונו של עולם, אין שתי מלכים משמשים בכתר אחד, לכן תקטין אותי, אז זה היה בסדר גמור... אבל היא אמרה – לכן תקטין אותי...

לכן יוצא, שמידת הקנאה הראשונה שהיתה בעולם, היתה כאן, ודרך-אגב – היא הביאה גם את הלשון הרע הראשון בבריאה, כך כתוב בספר האשכול, כתוב, שזאת הסיבה שכתוב מאורות חסר, כיון שביום הזה נבראה מיתת האסכרה (רש"י, שבת ל"ב).

אומר הספר אזנים לתורה – כאן, מהקנאה הזאת, אתה לומד דבר נפלא.

הירח חיפשה שררה, למה?

השמש אמרה "אין שני מלכים משמשים בכתר אחד" – מי אמר לך שאת מלך בכלל?!

מילא, היתה אומרת 'עבדים'... עבדים כן משמשים ביחד...

אומר הספר אזנים לתורה – כל הרודף אחר הכבוד, הכבוד בורח ממנו...השורש של המידה הזאת, זו מידת הקנאה.

אם ככה, נוכל להבין דבר נפלא – לא רק שהנבראים האלה, גם המלאכים, שתגיד לכאורה, מה שייך מלאכים למידות?!

אבל חז"ל מלמדים אותנו, שהמלאכים קינאו בבני-אדם.

אומרת הגמרא (מסכת סנהדרין נט), שהמלאכים צלו בפני האדם הראשון בשר וסינינו לפניו יין, אותו רגע שראה זאת הס"מ, שלא היה מלאך כמותו, שהיה בעל 12 כנפיים, אמר – המלאכים צולים לפניו בשר ומסננים לפניו יין?! חייבים להחטיא אותו!

למדנו עוד דבר – שהמלאכים מקנאים בבני-האדם, והקב"ה ידע, שאם הוא לא ינהג בפעולה מסיומת, כל הבריאה כולה תתערבב בגלל קנאה.

למה הקב"ה ברא את אדם הראשון, ביום השישי, חלקו מן העליונים וחלקו מן התחתונים – את הגוף הוא לקח מן האדמה למטה, ואת הנשמה מן העליונים?

אומר רש"י במקום – ויפח באפיו. עשאו מן התחתונים ומן העליונים, גוף מן התחתונים ונשמה מן העליונים, לפי שביום ראשון נבראו שמים וארץ, בשני ברא רקיע לעליונים, בשלישי תראה היבשה לתחתונים, ברביעי ברא מאורות לעליונים, בחמישי ישרצו המים לתחתונים, הווקק בששי לבראות בו מעליונים ומתחתונים, ואם לאו יש קנאה במעשה בראשית, שיהיו אלו רבים על אלו בבריאת יום אחד.

פירוש הדבר – אמר הקב"ה "אני חייב לעשות את זה, אחרת תהיה בעולם קנאה".

אם אלה הדברים רבותי, למדנו דבר ראשון, שגם דוממים מקנאים, למדנו שמלאכים מקנאים, ועכשיו הגיע האדם.

איפה האדם מקנא?

כתוב בחז"ל – שהגיע הנחש ופיתה את חוה, אומר המדרש – אמר לה "תאכלו מן העץ..." למה? "כי ידע אלהים כי ביום אכלכם ממנו ונפכו עיניכם והייתם כאלהים ידעי טוב ורע"

אומר הספר המאור שבתורה – תראה מה עשה כאן השטן, הוא לקח את הקנאה, ואמר לו "בא תראה..." דע לך, אתה רוצה להיות אלהים? יש לך אפשרות, פשוט תאכל מהעץ הזה, ותוכל לברוא עולמות".

זאת אומרת, הוא יצק בו, שיוכל להיות כמו הקב"ה. זה היה אצל אדם הראשון, ומה היה אצל חוה?

אומר המדרש – אמרה חוה "אני אכלתי מהעץ הזה, ואם אכלתי, אלך ואתן גם לאדם, למה?"

כי קינאה באדם הראשון... אמרה "אם אני אכלתי, אני הולכת למות, שנאמר (בראשית ב, יז) כי ביום אכלך ממנו מות תמות...

אם הוא לא יאכל, הוא ישאר בחיים, ואם הוא ישאר בחיים, יהיו צריכים לברוא לו אישה אחרת, ואם צריכים לברוא לו אישה אחרת, פירוש הדבר, שהוא מרוויח... אז אם אני הולכת, כולם הולכים איתי ביחד ☺

אם ככה יוצא, שחוה קנאה באדם... אז יש לנו קנאת דוממים, קנאת מלאכים וקנאת בני-אדם...

רבתי, יש גם קנאה בבעלי חיים, איפה זה מופיע?

אומר הדעת זקנים מבעלי התוספות – אומרת התורה, שאסור לחרוש בשור ובחמור יחדיו, למה?

לפי שהחמור אינו מעלה גרה, אלא הוא רק מפריס פרסה, והשור, הוא גם מעלה גרה וגם מפריס פרסה... הוא כל הזמן מעלה אוכל, אז החמור מהצד מסתכל על השור, ואומר לעצמו "מאיפה הוא משיג כל-כך הרבה אוכל... אנחנו שתינו סוחבים, והוא תמיד סוחב עליו אוכל..."

יוצא שהחמור מקנא בשור, הוא לא יודע שכל מה שהוא אוכל, זה בא לו מבפנים, הוא כל הזמן אוכל בחזרה את אותו האוכל.

באה התורה ואומרת לנו (דברים כב, י) לא תחרש בשור ובחמור יחדו כי זה מעורר בניהם קנאה.

יוצא עפ"י זה, שאין לך נברא בעולם, שלא שתול אצלו מידת הקנאה.

אומר הספר יפה תואר על המדרש – חז"ל אומרים שקין קם על הבל, כדי להרוג אותו. אמנם קרבנו של הבל התקבל וקרבנו של קין לא התקבל, אבל זו לא היתה הסיבה...

למה קרבנו לא התקבל?

כתוב בפסוק (בראשית ד, ח) ...ויהי בהיותם בשדה ויקם קין אל הבל אחיו ויהרגו...

מה קרה בשדה?

אומרים חז"ל שלוש דעות – הם פתחו במחלוקת. איזה מחלוקת?

אחד אומר – על חלוקת מקרקעין ומיטלטלין.

אמר קין – אם אני עובד אדמה, אז עבודת האדמה שייכת לי, אז האדמה שלי! ואם אתה הבל, רועה צאן, אז העבודה שלך היא מיטלטלין, אז תעבוד במיטלטלין. מחלוקת אחת.

רבו בניהם... אמר קין להבל – אם האדמה שלי, תשלם לי אגרה!

אמר לו הבל – אין בעיה, אבל הבגדים שלך, הם שלי, כי המיטלטלין שלי... אז בא ונעשה קיזוים, אתה לא תשלם לי, ואני לא ישלם לך... על זה קם קין והרג את הבל.

עוד דעה אומרת, שהם רבו על ענייני בית המקדש, למה?

כי בית המקדש נקרא שדה, שנאמר (ירמיה כו, יח) ציון שדה תחרש.

אומר פרקי דרבי אליעזר – שם הם גרו, לאחר שאדם הראשון גורש מגן עדן, הוא גר בהר המוריה, ושם הם רבו, מי יקבל מה, שתהיה החלוקה העתידית על ענייני הקרקעות, מי יקבל את מקום בית המקדש. על זה קם קין והרגו. עוד דעה בחז"ל – הם רבו על התאומה היתירה, שנולדה עם הבל. קין אמר "אני בכור, היא שלי"... הבל אמר "היא נולדה איתי, אז היא שלי". אישה נקראת בשם שדה, שנאמר (בראשית כה, כט) ויבא עשו מן השדה והוא עיף...

אומרת הגמרא – חמש עבירות הוא עבר באותו יום, אחד מהם, שהוא בא על נערה מאורסה, למה זה נקרא שדה? עין מסכת ב"ב. יוצא שכל המחלוקת בניהם, היתה על ענייני שדה. או נדלן, או בית המקדש שנקרא שדה, או אישה. אלו הדברים שאומרים רבותינו. אומר הספר יפה תואר – ומכאן למדת, כי כל מריבה שבאה בעולם, באה או בגלל קנאה, או בגלל תאוה או בגלל כבוד. ועל זה ר' אליעזר הקפר אמר – הקנאה התאוה והכבוד, מוציאים את האדם מן העולם. הדעה הראשונה שאומרת, שהם רבו בענייני מיטלטלין, לוקח לצד של קנאה. העניין של איפה יבנה בית המקדש, לוקח לצד של כבוד. והעניין של תאומה יתירה שנולדה, קשור לענין של תאוה. ממילא, המחלוקת היא בשלושה דברים – קנאה, תאוה כבוד. אם ככה, נבין בס"ד דבר נפלא ביותר:

כל המהות של הבריאה, התחיל מהענין של קנאה, משם עבר לתאוה, ומשם עבר לכבוד. אם אלה הדברים בס"ד, נחזור לדברי הספר שם משמואל: אומר השם משמואל – מידת הקנאה, היא המידה המושרשת בתחילת הבריאה. מתי היתה תחילת הבריאה? עפ"י מה שאנחנו סוברים, ועפ"י מה שאמרנו בראש השנה היום הרת עולם – היום הקב"ה ברא את העולם. פירוש הדבר, שבריאת האדם, היתה בא' בתשרי. בראש השנה, אנחנו חוזרים לנקודת ההתחלה, של לפני 5775 שנה, שהקב"ה ברא את האדם הראשון. איך התחיל היום הזה? היום הזה התחיל במידת הקנאה – המלאכים נתקנאו באדם הראשון, והחליטו להחטיא אותו באכילה מעץ הדעת. יוצא, שיום ראש השנה, זה היום שבו פעלה מידת הקנאה במלאכים, שקינאו באדם הראשון, והחטיאו את אדם הראשון, לרצות להיות כמו אלוקים יודעי טוב ורע, ובזה פיתו אותו לאכל מעץ הדעת. חוה, היתה אצלה מידת הקנאה, שאמרה "אני אהרוג גם את אדם הראשון, כדי שלא תברא בשבילי אישה אחרת. יוצא, שכל המהות של יום ראש השנה, נבנה על המידה הזאת, שנקראת מידת הקנאה, שיצק אותה הקב"ה בבריאה, כדי שהעולם יתופעל ע"י מידת הקנאה. לשם מה נועדה מידת הקנאה? אומר המדרש (מדרש שוחר טוב בתהילים, מזמור לוט) – מידת הקנאה, היא המתפעלת את הבריאה. המנוע המרכזי של הבריאה, זו מידת הקנאה. למה? לפי שאדם רוצה להתחתן, כי גם חברו התחתן. אדם רוצה בית, כי לחברו יש בית...

אבל הקב"ה, לא יצק את זה, רק בשביל זה. הוא יצק את זה, בשביל הענין שנקרא קנאת סופרים תרבה חכמה. אומרים חז"ל במדרש – אברהם פגש את שם בן נח, ושאל אותו "בזכות מה יצאתם מן התיבה?" אמר לו "בזכות שלא נתנו שינה לעינו. לילות וימים נתנו אוכל לבהמות, לא ראינו שינה! אמר אברהם "אם בזכות זה הם יצאו, אני הולך לעשות מפעלי חסד, ולהאכיל בני אדם. אומר המדרש – בקנאה שקינא אברהם, לשם בן נח, מזה הוא יצא לעשות את כל הפעולות שעשה, זה נקרא קנאת סופרים תרבה חכמה. אומר רבינו יונה – הקנאה התאוה והכבוד, מוציאים את האדם מן העולם – זו מידה טובה, אבל עדיף שהיא לא תהיה. עדיף שהרצון שלך, לעשות את המצוות בחיקוי, לא יהיה. למה? כי קנאת סופרים בחיקוי, היה לנו גם אצל הבל. קין הקריב את הקרבן ראשון. הבל שראה שהוא הקריב קרבן, מזה הוא קיבל את החשק להקריב קרבנות. עדיף שהרצון שלך להקריב קרבנות, לא היה בגלל שהשני עושה, אלא מכיוון שאתה רוצה לעשות את זה. זו המידה החיובית שיש בך. אומרים רבותינו – משה רבינו, כשראה שיש בו גם את הקנאה החיובית.... אמר משה רבינו "אם יש בי מידה של קנאה, אני מעדיף למות ושלא תהיה בי" אף עפ"י שהמידה שהוא קינא ליהושע, היתה קנאה חיובית.

אומר השם משמואל – בא חג הסוכות אחרי ראש השנה, וחג הסוכות, הוא החג שמלמד אותנו, שכולם שווים. כולם יושבים תחת פסולת גורן ויקב, כולם יושבים על כיסאות פלסטיק, בקושי זזים, אין הבדל בין עשיר לעני, אף אחד לא מקנא בשני. זה מה שרבותינו מלמדים אותנו, שכל הימים האלה, שבת ימי הסוכות, הם כנגד שבעים שנותיו של האדם. לומר לך, שאדם ארעי כאן בעולם. כמו שבחג הסוכות, אדם יושב בסוכת ארעי, להראות לו, שהוא ארעי בעולם הזה, זו המהות שלנו. אדם שהוא ארעי כאן בעולם הזה, לא מקנא בחבר שלו. מצד מה באה הקנאה? כאשר אדם רואה דבר שאין לו, ולחברו יש, אז הוא גם רוצה. אבל אם אתה נוסע באוטובוס, ורואה שכולם נוסעים איתך גם, אז אין לך במה לקנא. קראתי באיזה ספר אחד, שיהודי אחד, בא לרב שטיינמן, ואמר לו, שהוא רוצה לקנות רכב חדש, ואמר לו שאשתו מאוד מפחדת מעין הרע. אמר לו הרב שטיינמן – תגיד, נזיקין אתה יודע בש"ס? לא... וקידושין אתה יודע? לא... אז מה אתה יודע? פרקי אבות אני יודע.

אמר לו הרב שטיינמן – תגיד לאשתך, שאני לא מכיר מישהו שיקנא בך ☺ אומרים לנו חז"ל – אתה רוצה להיות בשמחה? הקנאה מונעת את השמחה, למה? כי תמיד הוא לא יסתפק במה שיש לו. יש לו מנה, הוא ירצה מאתיים, תמיד ירצה עוד... הוא אף פעם לא מושלם. חג הסוכות, הוא חג שמלמד אותנו, שהחיים שלנו, כאן בעולם הזה, הם חיים של ארעי, הכל עובר, שבעה ימים הכל ניגמר... הגאון מוילנה אומר, שהיא המצוה הקשה ביותר לקיים אותה. ושמחת בחגך... – שבעה ימים לא להסיח את הדעת מהשמחה. כותב האברבנאל – ואני מבטיח, לכל מי שיהיה בשמחה בחג הסוכות, כל השנה כולה, תעבור אצלו בשמחה.

(ברוך שאמר)

"אם אני כאן, הכל כאן"

כתב הרמב"ם (הלכות לולב פ"ח ה"ב-ט"ו): אף על פי שכל המועדות מצוה לשמח בהם, בחג הסוכות היתה שם במקדש שמחה יתרה, שנאמר: "ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים" (ויקרא כג, מ). ומתחילים לשמח ממוצאי יום טוב הראשון וכל בכל יום ויום מימי חלו של מועד, מתחילים מאחר שיקריבו תמיד של בין הערבים לשמח שאר היום עם כל הלילה.

והאיך היתה שמחה זו, החליל מכה ומנגינן בכנור ובנבלים ובמצלתיים, וכל אחד ואחד בכלי שיר שהוא יודע לנגן בו, ומי שיודע בפה בפה, ורוקד ומספקין מטפחין ומפזזין ומכרכרין כל אחד ואחד כמו שיודע, ואומרים דברי שיר ותשבחות.

מצוה להרבות בשמחה זו, ולא היו עושים אותה עמי הארץ וכל מי שרצה, אלא גדולי חכמי ישראל וראשי הישיבות והסנהדרין והחסידים והזקנים ואנשי מעשה, הם שהיו מרקדין ומספקין ומנגינן ומשמחין במקדש בימי חג הסוכות. אבל כל העם האנשים והנשים כלם באים לראות ולשמע.

השמחה שישמח האדם בעשית המצוה ובאהבת האל שצוה בהן עבודה גדולה היא, וכל המונע עצמו משמחה זו ראוי להפרע ממנו, שנאמר: "תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב" (דברים כח, מז). וכל המגיס דעתו וחולק כבוד לעצמו ומתכבד בעיניו במקומות אלו, חוטא ושוטה. ועל זה הזהיר שלמה ואמר: "אל תתהדר לפני מלך" (משלי כה, ו). וכל המשפיל עצמו ומקל גופו במקומות אלו הוא הגדול והמכבד העובד מאהבה. וכן דוד מלך ישראל אמר: "ונקלתי עוד מזאת והייתי שפל בעיני" (שמואל ב, כב). עד כאן דבריו.

שמחת בית השואבה היא אפוא המקום בו שכח האדם מעצמו וכבודו וכל מעיניו בכבוד שמים. איך נבין דברי הברייתא (סכה נג ע"א): תניא, אמרו עליו על הלל הזקן, כשהיה שמח בשמחת בית השואבה, אמר כן: "אם אני כאן, הכל כאן. ואם אין אני כאן, מי כאן!" הוא היה אומר: "כל למקום שאני אוהב, שם רגלי מוליכות אותי. אם תבוא אל ביתי אני אבוא אל ביתך, ואם אתה לא תבוא אל ביתי אני לא אבוא אל ביתך, שנאמר: בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך" (שמות כ, כא). ואיך השתבח בעצמו, במקום בו משבחת העונה.

וביותר יפלא על הלל, שהרי אמרו: "תנו רבנן, לעולם יהא אדם ענותן כהלל" (שבת ל ע"ב) שהיה סמל הענוה, ונקבעה הלכה כמותו משום ענותנותו

(ערוכין יג ע"ב). ופעם אחת התייחד לכאורה [וטעמו עמו גם בזה ("עריב נחל", דרוש ה' לשבת הגדול)] ומיד הקפידו עמו ממרום (פסחים סו ע"א). ואיך יעלה על הדעת שיתהלל לומר על עצמו: "אם אני כאן הכל כאן".

ובכן, ראשית לכל כתב רש"י: דורש היה לרבים בשמו של הקדוש ברוך הוא: "אם אני כאן, הכל כאן", כל זמן שאני חפץ בבית הזה ושכינתי שרויה בו היא כבוד קים ויבואו הכל כאן, ואם תחטאו ואסלק שכינתי מי יבוא כאן. [ויצוין למה שאמרו (רש"י ותוספות, סכה מה ע"א) ש"אני" הוא אחד השמות משם בן ע"ב שמות. והשכינה קרויה "אני" (זהר ח"ג רעו, א). והמהרש"א כתב ש"הלל" בגימטריא אדני", שם השכינה (זהר ח"א צט, ב), וזהו "והלל לה" (דברי הימים ט טז, לו. "בני יששכר" כסלו ד, מב)]

ונסביר באופן רחב יותר, ומשמעותי יותר לגבינו.

יש "אני", השכינה הקדושה, ויש "הכל", כל עניני העולם. ו"אם אני כאן, הכל כאן. ואם אין אני כאן, מי כאן!"

נזכיר: "ויתרוצצו הבנים בקרבה" (בראשית כה, כב), בקרב רבקה אמנו, ופרש רש"י: מתרוצצים זה עם זה ומריבים בנחלת שני עולמות.

ואמרו במדרש (תנא דבי אליהו זוטא יט): אמרו רבותינו, עוד כשהיו יעקב ועשו במעי אמן אמר יעקב לעשו: עשו אחי, שני אחים אנחנו לאבינו ושני עולמות יש לפנינו, העולם הזה והעולם הבא. העולם הזה יש בו אכילה ושתייה ומשא ומתן ולשאת אשה ולהוליד בנים ובנות, אבל העולם הבא אינו בכל המדות האלו. ואם הוא רצונך, טל אתה העולם הזה ואני אטל העולם הבא. ומניין שכן הוא, שנאמר: "ויאמר יעקב מכרה כיום את בכרתך ל"י" (בראשית כה, לא) כשם שהיינו אומרים בבטן. באותה שעה נטל עשו בחלקו העולם הזה ויעקב נטל בחלקו העולם הבא. עד כאן דברי המדרש.

נעקוב אפוא אחר האחים, ונראה מה היה בחלקם בעולם הזה.

עשו נטל העולם הזה לחלקו, ומהר ונשא ארבע נשים. אם קבל "סדור מלא", והלא בנו הבכור של יצחק אבינו היה, היו לו ארבע דורות. ארבע נשים התחרו על תשומת לבו, מי תכין לו ארוחת צהרים עשירה יותר ומגוננת יותר. היה עשו בשדה והתעייף. היה רעב. לאן ילך. למי מנשיו. עסוקות הן, טרודות בענייניהן. יש לו אח, כוללניק, אצלו יתקבל במאור פנים, שם ישיביע רעבונו, ילעט בקדרת עדשים. כך נראה ה"עולם הזה" שלו.

כשרבקה שומעת שיצחק מבקש לברך את עשו, ומצטוו בנבואה לשלח את יעקב לקבל את הברכות, היא מלבישה אותו "את בגדי עשו בנה הגדל החמדת אשר אתה בבית" (בראשית כז, טו). ותמה רש"י: והלא כמה נשים היו לו, והוא מפקיד אצל אמו! אצלנו מנהג ישראל שהזוגות הנשואים לוקחים מבית ההורים, ולא מביאים לשם! אלא, כותב רש"י, שהיה בקי במעשיהן וחושדן. היו מרוקנות לו את הכיסים, אפילו 'מקוה געלט' לא היה מוצא למחרת. הבגד עצמו היה עלול להעלם, מפקידו היה אצל עמו. הנה, "עולם הזה". על העולם הבא, מי מדבר.

ויעקב, יושב האהלים, ה'בטלן', חוזר מבית לבן עם ששים רבוא עדרי צאן (בראשית עג, יא), איזה דורון שגר לעשו, כולל אבנים טובות ומרגליות (רש"י בראשית לב, יד), וערם לפניו הר של זהב וכסף כדי לרכו חלק עשו במערת המכפלה (רש"י שם מז, ו, נ, ה).

"וישא עשיו עיניו וירא את הנשים ואת הילדים, ויאמר מי אלה לך" (בראשית לג, ה). ופרש שם במדרש (תנא דבי אליהו זוטא יט): הלא נדברנו שאני נוטל את העולם הזה, וחלקך הוא העולם הבא. והנה גם כסף וזהב, גם אבנים טובות ומרגליות, גם "שור וחמור וצאן ועבד ושפחה", וגם נשים, וגם ילדים, איך זה מגיע אליך, מה זה עושה אצלך!

"ויאמר", יעקב אבינו ענהו, "הילדים אשר חנן אלקים את עבדך". עשו שאל על הנשים והילדים, ויעקב ענה על הילדים לבדם. עכל כאן, מפרש המלבי"ם, רמז את התשובה. אמת, חלקי הוא העולם הבא. אבל כדי לנחל אותו יש להשתמש בכלי העולם הזה, והם נהפכים לכלי הקדש, למכשירי מצוה! התורה מצוה להקים משפחה, ולחנכה. עקר אהבת ה' לאברהם אבינו, היתה משום כך: "כי ידעתיו [אהבתי] (רש"י) [למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחרי ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט" (בראשית יח, יט). ולכן, נשאתי את הנשים. [והלא נראה, שכאשר גזר פרעה להטביע הילדים, עמד וגרש את אשתו, ועמדו כלם וגרשו נשותיהם] (סוטה יב ע"א). כי יעקב אבינו לא בחר בעולם הזה כשלעצמו, אלא ככלי עבור העולם הבא. ואלו עשו שהלך בדרך בלעם היה כתלמידיו שיוורשין גיהנם [בעולם הזה] (תוספות יום טוב)] ויורדין לבאר שחת (אבות פ"ה מ"ט).

הכרתי אדם שגדל בבית דתי, וגלש. שוחחתי אתו, והודה על האמת: חלש אופי הוא, ואינו יכול - שקר הוא, אבל כך אמר - לשים רסן ליציריו. יודע הוא ששומרי התורה יזכור לעולם הבא, אבל הוא נוהה אחר העולם הזה. כמה שנסיתי להסביר לו ששומרי המצוות אשרם בעולם הזה, מלבד ה"וטוב לך" לעולם הבא, נפלו הדברים על אזנים ערלות. לא זו בלבד, אלא בטוח היה שאין הוא לבד. אי אפשר לגדל דור בבועה, במנתק מן העולם הגדול. והם יפזלו, וישפעו, ויפנו לם ערף, עוד תראה.

ובכן, רואים אנו את עולם הישיבות פורח, עולם התורה גדל, דור לתפארת, מאשר וגאה. ולא עוד, אלא שהמונים נוהרים ומצטרפים, חוצים את הקוים בדרך ההפוכה.

מה תאמר לך, שאלתיו. תחזיתו התנפצה והפרכה.

אמר לך, השיב, הם אכולי אכזבות, חיייהם משמימים, והאמונה מספקת להם עגן, משענת איתנה ונותנת להם ספוק, מעניקה ענין לחייהם.

חיכתי, מי כמוהו מבין אותם. ואמרתי: למה אתה עומד, תשב! לא הבין, למה לשבת.

הסברתי: שב 'שבעה' על עצמך, על חיך שאבדו לשוא! נטשת דת אמת, כי אתה בן העולם הזה. כעת מודה אתה, שהמונים שבים בתשובה כדי להשיג ספוק בעולם הזה, מלבד חיי העולם הבא. הפסדת אפוא את שני העולמות, אבדת חיך בידיך, הלא תתאבל עליהם!

נאנח, הודה לדברי, אבל 'שבעה' לא ישב.

וכדין עשה, שהרי המתאבד אין מתאבלין עליו (יורה דעה שמה, א)!

היה לי חבר בישיבה, נער צעיר, שמיל. גם הוא התגלגל לסביר בסערת המלחמה. התפילין אבדו לו, ספרים לא היו, בשבתות אלץ לעבוד, כשרות נבצר ממנו לשמור, ולבדו היה. נשחק, ולא החזיק מעמד. הרגל נעשה טבע. איני רוצה לשפוט, ואיני יכול להצדיק. שמעתי שעלה ארצה, ושמעתי שאינו שומר מצוות. טרחתי והשגתי בטלפון.

שמח לשמע את קלי: "ענקלה קריניקער", קרוי הייתי בישיבה על שם עיר מולדתי, "שמעתי שהחזקת מעמד", צין בהערכה.

הזמנתי אותי אלי לשבת

נרתע, אינו מסגל לך, זו תהיה טלטלה עזה מדי.

לחצתי, ונאות לשבת אצל קרובי בגבעתיים הסמוכה, ויבוא לביתי לסעודת ליל שבת.

שיהיה, בתור התחלה.

חזרתי מתפלת ליל שבת, ובקשתי מהמלאכים להמתין, אינכם האורחים היחידים. עוד מעט יגיע שמיל, ברכוהו לשום מלאכי השלום, שישבו לכוור מחצבתו.

למלאכים היה פנאי, אבל לילדים לא היתה סבלנות. נדנדו, נמנמו, וכשהנרות עמדו לכבוד החלטנו שנקדש בלעדיו. גם "כל דכפין ייתי" אומרים אחר הקדוש. אחר כך נזכרנו שפותחים את הדלת רק לאחר ברכת המזון.

סוף דבר, לא בא.

לא כעסתי, דאגתי ורחמתי.

הרמתי טלפון: חלית, התחרטת?

כמעט בכח: לא, דוקא הגיע. התארח אצל הקרובים ובערב הלך לבני ברק. מבתי הכנסת המוארים בקעה התפלה והשירה, וברחוב הלכו נשים לבושות בגדי שבת מטילות עם עגלות התאומים ואחד אוחד בעגלה מזה והאחת אוחות מזה ואחד רץ קדימה והאחר משתרך מאחור, נחילים נחילים, בלי עין הרע, וקבוצות נערות וחבורות נשים מבגרות. איזו אחדות, איזה אשר, ומאיפה הוא בא ולאן הוא הולך, הלב נצבט. וחשב שהנה יעלה לביתי, ומי יודע כמה ילדים יושבים ושרים זמירות ואומרים דברי תורה. לא יוכל לעמד בזה, לבו יתפלץ מכאב וקנאה. הוא פנה לאחור ושב על עקבותיו...

איי, אם רק נדע להוקיר את אשרנו. בשני העולמות.

הלכתי פעם לחתנה בבני ברק. לאכל איני צריך לבוא, הלא את המנה מכיר אני מהשמחות הקודמות, אני בא לרקודים. לפני הלך זוג חלוני. שמעו את התזמורת, והבעל אומר לאשתו: "בואי ונראה חתונה אצל האדוקים". עמדו בפתח וסקרו, והאשה אמר: "תראה, רק גברים! מסכנים, המחצה מפרידה בינם לנשים! אבל אתה יודע" אמרה בפליאה, "הם רוקדים!"

אכן, יש להם במה לקנא -

אנחנו רוקדים!

וכשעלו לרקד בשמחת בית השואבה, פתח הלל ואמר, בשם השכינה הקדושה: "אם אני כאן, הכל כאן!" אם העולם הבא עקר, נתנים כלי העולם הזה בשפע ובגדש, ואוכלים בעולם הזה ונוחלים לעולם הבא, ו"עולמך תראה בחיך" (ברכות יז ע"א), חיים שהם מעין עולם הבא (בבא בתרא יז ע"א), והשמחה מושלמת!

"ואם אין אני כאן, מי כאן", יורשים גיהנם בעולם הזה ויורדים לבאר שחת בעולם הבא...

רבותינו אומרים, שכל הציווי שהקב"ה ציוה להשתמש בארבעת המינים, זה כדי לסמן את הניצחון שלנו בדין.

כך כתוב בחז"ל, במדרש {תנחומא, פרשת אמר} - ולקחתם לכם. זה שאמר הכתוב: אז ירנו כל עצי יער {תהלים צו, יב}. במי הכתוב מדבר. בישראל ובאמות העולם, שהקדוש ברוך הוא דן אותן ביום הכפורים. אלו ואלו נכנסין

לפני המלך לדין, ואין אנו יודעים מי היה מנצח. משל למה הדבר דומה. לשני בני אדם שנכנסו לדין לפני המלך, ולא היה יודע אדם מה ביניהם אלא המלך בלבד. דן המלך אותם, ולא היו יודעים הבריות מי נוצח לחברו. אמר המלך, כל מי שהוא יוצא ובידו אגין, הווי יודעין שהוא נצח. כך ישראל ואמות העולם נכנסין לדין ביום הכפורים, ואין הבריות יודעין מי נצח. אמר הקדוש ברוך הוא, טלו לולביכם בידכם, שידעו הכל שאתם זכיתם בדין.

אנחנו בס"ד, נמצאים אחרי יום הכיפורים, כולנו תקוה שנחתמנו לחיים טובים, לשנה טובה ומאושרת. נכנסים בדחילו ורחימו, לקראת חג הסוכות, והולכים לקיים את המצוה של ד' מינים. כל אחד ואחד, לוקח את הלולב ביד, את האתרוג, הדסים, ערבות...

חז"ל אומרים, שמניין חשבון העבירות של השנה החדשה, מתחיל מן היום הראשון של חג הסוכות, כך כתוב במדרש.

אומר המדרש {תנחומא, ויקרא} - מה ישראל עושיין. נוטלין לולביהן ביום טוב ראשון של חג ומהללים ומקלסים לפני הקדוש ברוך הוא, והקדוש ברוך הוא מותרצה להם ומוחל להם, ואומר להם, הרי ותרתי לכם את כל עונותיכם הראשונות, אבל מעכשו הוא ראש חשבון. לכך כתיב: ולקחתם לכם ביום הראשון, ראשון לחשבון עונות.

חוץ ממצוות ד' המינים, חוץ ממצוות ישיבה בסוכה, נתייחד חג הסוכות, במצות השמחה.

אומר המדרש {ילקוט שמעוני אות תרנ"ד} - אתה מוצא שלוש שמחות, שנאמר בחג הזה. הראשון - {דברים טז, יד} ושמחת בחגך ... השני - {דברים טז, ט} והיית אף שמח ... והשלישי - {ויקרא כג, מ} ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים.

אומר המדרש - אבל בחג הפסח, אתה לא מוצא שכתוב בו שמחה. למה? אתה מוצא שבפסח התבואה נידונה, ואין אדם יודע, אם עושה השנה תבואה או אינו עושה.

היות ובפסח נידונים על התבואה, כך אומרת הגמרא במסכת ראש השנה, והיות ונידונים על התבואה, אדם לא יודע מה יצא בדינו על התבואה, היות וכך, הוא לא יכל להיות בשמחה.

ממשך המדרש - וכן אתה מוצא בחג העצרת, שמופיע בו פעם אחת שמחה, דכתיב {דברים טז, י} ועשית חג שבעות לה' אלהיך מסת נדבת ידך אשר נתן כאשר יברכך ה' אלהיך: {יא} ושמחת לפני ה' אלהיך אתה ובנך ובתך... ולמה כתב בה שמחה אחת? מפני שפירות האילן נידונים בו. אבל בראש השנה, אפילו פעם שמחה אחת אין, שהנפשות נידונות, ומבקש האדם את נפשו יותר מממונות, אבל כשהגיע חג הסוכות, לפי שנתלו הנפשות בדימוס, ביום הכיפורים, כמו שנאמר {ויקרא טז, ל} כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו, ועוד שהתבואה ופירות האילן, כבר בתוך הבית, לפיכך כתיב שלוש שמחות - השמחה הראשונה שב"ה, זכינו בדין, השמחה השנייה שיש את התבואה, והשמחה השלישית שיש את הפירות.

החג הזה, לא רק שיש בו את המצוה המיוחדת של מצות השמחה, החג הזה יתייחד באמירה שאנו מכנים את החג הזה בשם 'זמן שמחתנו'.

חג הפסח נקרא 'חג חירותנו', חג השבועות נקרא 'זמן מתן תורתנו', חג הסוכות התייחד בשם הזה 'זמן שמחתנו'.

מה המיוחד בזמן השמחה, שיש בחג הזה, עד כדי כך, שחז"ל מציינים, כמו שהרמב"ם מביא, שאף עפ"י שכל המועדות מצוה לשמוח בהם, אך בחג הסוכות היתה שמחה יתרה, שנאמר ושמחתם לפני ה' שבעת ימים....

אומר הרמב"ם - ומצוה להרבות בשמחה זו. ולא היו עושים אותה עמי הארץ, וכל מי שירצה, אלא גדולי חכמי ישראל וראשי הישיבות והסנהדרין והחסידים והזקנים ואנשי מעשה, הם הם שהיו מרקדים ומספקים ומנגנים ומשמחים בבית המקדש בימי חג הסוכות, וכל העם האנשים והנשים כולם באים לראות ולשמוע.

אנחנו בע"ה, ננסה להבין בס"ד, מה העומק של השמחה, שיש בחג הסוכות. בהלכות ר"ח, כותב הטור בשם אביו- אמר לי אחי ר' יהודה, ששלושת הרגלים כנגד שלושת האבות - פסח כנגד אברהם, שבועות כנגד יצחק, וסוכות כנגד יעקב.

לאברהם וליעקב, הוא מצב פסוקים בתורה, ליצחק הוא לא מצא, אבל הוא מביא מדרש, דרבי פרקי דרבי אליעזר.

פסח כנגד אברהם, שנאמר {בראשית יח, י} לוישי ועשי עגות מה הראיה שלו שזה פסח?

כיון שאברהם לא צריך לתת לשרה הוראות, איך לעשות עוגה. זה לא העוגה הראשונה שלה שהיא עשתה. מדובר כאן על 74 שנות נישואין, אז מסתמא שהיא יודעת כבר איך ללש עוגות.

שואלים המפרשים - למה הוא אומר לה ללוש?

משום שמדובר בפסח, הוא אמר לה אל תשהי את הבצק, אפילו רגע אחד, כדי שלא יבוא לידי חמץ. זו נקודה אחת.

שבועות כנגד יצחק - כתוב בפרקי דרבי אליעזר, שהקין שבה תקע הקב"ה, במעמד הר סיני, נלקח מהקין של האיל שהוקרב במקום יצחק אבינו. כל מה שהיה באיל הזה, אומר המדרש, נלקח ונעשה ממנו משהו.

מהקרינים של האיל, קרן אחת תקע בה הקב"ה, במעמד הר סיני, והקין השני כתוב בחז"ל - עתיד להשתמש בה הקב"ה, כשיבוא המשיח, שנאמר תקע בשופר גדול לחירותנו.

סוכות כנגד יעקב אבינו - כתוב מפורש בפסוק {בראשית לג, יז} ויעקב נסע סכתה ויבן לו בית ולמקנהו עשה סכת.

עד כאן דבריו של הטור, קדש קדשים. אבל אומר לכם את האמת, מאוד התקשיתי בדברי הטור, למה?

אילו היו שואלים כל אחד ואחד - איזה חג מחובר לאיזה אבא?

אז אם אתה אומר שה הולך לפי סדרן, אז פסח הוא כנגד אברהם, כי הוא האבא הראשון, ואחרי זה שבועות, כנגד יצחק, אז אין שום שאלות...

אם אתה רוצה להתבונן בעומק של הדבר, והיו שואלים אותנו "בואו ונתבונן בעומק, לאיזה חג שייך כל אבא", אני לפחות, לא הייתי מחבר את יעקב אבינו עם חג הסוכות, אלא את יעקב הייתי מחבר עם חג השבועות, ואת אברהם אבינו, הייתי מחבר לחג הסוכות, ותכף אני יאמר למה...

מצאתי כמה וכמה ראיות, לחבר דוקא את אברהם אבינו לחג הסוכות, ונתחיל בס"ד, אחת לאחת למצוא חשבון:

אמר הקב"ה לאברהם אבינו - כל פעולה שעשית עם מלאכי השרת, בשעה שאירחת אותם בביתך, אתה עתיד לקבל שכר, לבניך במדבר, לבניך בארץ ישראל, ולבניך לעתיד לבוא, לאחר בואו של המשיח.

אומר המדרש {בראשית רבה, פרשה מח, אות י} - ויאמר אדני אם נא מצאתי חן {בראשית יח, ג}, תני רבי חייא לגדול שבהן אמר זה מיכאל. {בראשית יח, ד}: יקח נא מעט מים, רבי אלעזר בשם רבי סימאי אמר, אמר הקדוש ברוך הוא לאברהם אתה אמרת יקח נא מעט מים, חייך שאני פורע לבניך במדבר ובישוב ולעתיד לבוא, הדא הוא דכתיב {במדבר כא, יז}: אז ישיר ישראל את השירה הזאת עלי באר ענו לה, הרי במדבר. בארץ כנען מנין, {דברים ח, ז}: ארץ נחלי מים עינת ותהמת יצאים בבקעה ובהר. לעתיד לבוא מנין, תלמוד לומר {זכריה יד, ח}: ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים. אתה אמרת ורחצו רגליכם, חייך, שאני פורע לבניך במדבר, ובישוב, ולעתיד לבוא. במדבר מנין, שנאמר {יחזקאל טז, ט}: וארחצך במים. בישוב מנין, שנאמר {ישעיה א, טז}: רחצו הזכר. לעתיד לבוא מנין, שנאמר {ישעיה ד, ד}: אם רחץ ה' את צאת בנות ציון. אתה אמרת והשענו תחת העץ, חייך שאני פורע לבניך במדבר וכו', שנאמר {תהלים קה, לט}: פרש ענן למסך, הרי במדבר. בארץ מנין {ויקרא כג, מב}: בסכת תשבו שבעת ימים. לעתיד לבוא מנין, שנאמר {ישעיה ד, ו}: וסכה תהיה לצל יומם מחרב, אתה אמרת ואקחה פת לחם, חייך שאני פורע לבניך וכו', {שמות טז, ד}: ויאמר ה' אל משה הנני ממטיר לכם לחם מן השמים, הרי במדבר. בארץ מנין, שנאמר {דברים ח, ח}: ארץ חטה ושערה. לעתיד לבוא מנין {תהלים עב, טז}: יהי פסת בר בארץ. כך כתיב {בראשית יח, ז}: ואל הבקר רץ אברהם, חייך שאני פורע לבניך וכו' {במדבר יא, לא}: ורוח נסע מאת ה' ויגז שלום מן הים, הרי במדבר. בארץ מנין {במדבר לב, א}: ומקנה רב היה לבני ראובן. לעתיד לבוא מנין, שנאמר {ישעיה ז, כא}: והיה ביום ההוא יחיה איש וגו'. כך כתיב {בראשית יח, ח}: והוא עמד עליהם, חייך שאני פורע לבניך וכו' {שמות יג, כא}: וה' הלך לפניו יומם בעמוד ענן לנחתם הדרך, הרי במדבר. בארץ מנין, שנאמר {תהלים פב, א}: אלהים נצב בעדת אל. לעתיד לבוא מנין, שנאמר {מייכה ב, ג}: עלה הפרץ לפניו.

כל מה שיש לנו בחג הסוכות, שייך לאברהם אבינו, למה?

כל מה שאנחנו יושבים בסוכות, למה???

{ויקרא כג, מג} למען ידעו דרתיכם כי בסכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים אני ה' אלהיכם

מביאה הגמרא מחלוקת, באיזה סוכה מדובר - חד אמר, סוכה ממש, וחד אמר, ענני כבוד.

כל מה שזכינו לענני כבוד, זה היה בזכותו של אברהם אבינו.

אמר הקב"ה לאברהם - חייך שאני פורע לבניך במדבר וכו', שנאמר {תהלים קה, לט}: פרש ענן למסך.

אתה, ישאל אותי תלמיד חכם - הרי בגמרא במסכת תענית כתוב, ששלוש מתנות טובות, נתן הקב"ה לישראל, ושלושתם נתנם ע"י שלושה פרנסים טובים, ושם כתוב, שאת העננים זכינו, בזכותו של אהרן...

וכל אחד ישאל את השאלה באופן אוטומטי - את השאלה הזאת שואלים כבר, המפרשים במסכת תענית, ועונים תשובה, שאברהם אבינו זרע את

הגרעין, ולאחר מכן, מה שנבט, היה בזכותו של אהרון הכהן. כמדומני שהמהרש"א במקום, מעיר את ההערה הזאת שם במקום.

אם ככה, כל מה שזכינו לענני הכבוד, היה בזכותו של אברהם. מה שזכינו לסוכה, בארץ ישראל, שהקב"ה צוה אותנו לשבת בסוכות, היה בזכותו של אברהם, ומה שנוזה לעתיד לבוא, זה גם יהיה בזכותו של אברהם.

אם ככה יוצא, שכל הישיבה בסוכה, יונקת מאברהם אבינו.

אומרת הגמרא (מסכת בב"ב טז, ב) - {בראשית כד-א} וה' ברך את אברהם בכל מאי בכל רבי מאיר אומר שלא היתה לו בת רבי יהודה אומר שהיתה לו בת אחרים אומרים בת היתה לו לאברהם ובכל שמה...

כתוב במדרש - {בראשית כד, א} וה' ברך את אברהם בכל. מכאן שעשה אברהם אבינו סוכה.

ישב הגאון מוילנה בסוכתו, בחג הסוכות, ושאל את כל האורחים בסוכה, איפה כתוב בפסוק הזה וה' ברך את אברהם בכל, שאברהם ישב סוכה?

אמר להם הגאון מוילנה - פשוט מאוד. שלושת המקומות שמוזכרת סוכה, מתחיל באותיות ב-כ-ל = בסכת תשבו שבעת ימים, כל האזרח בישראל ישבו בסכת, למען ידעו דרתיכם כי בסכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ ...

מכאן יש לנו ראייה, שאברהם אבינו ישב בסוכה, כי כל הפסוקים האלה רמוזים במילה "בכל".
עד כאן דבריו של הגאון מוילנה.

אם אנחנו צודקים עד עכשיו, אברהם הוא כנגד סוכות.

פסח, כנגד יצחק אבינו. למה?

כי יצחק אבינו, נולד בפסח, כך כתוב בחז"ל.

בשעה שהמלאכים הגיעו לאברהם אבינו, כתוב שהם שרטו לו שריטה על הכותל, ואמרו לו - {בראשית יח, יד} כעת חיה ולשרה בן.

כתוב בחז"ל, שבשעה ששמה רבינו סיים את בניית המשכן, בכ"ה בכסלו, אמר לו הקב"ה - את הכל תשאיר בארזים עד ראש חודש ניסן...

שואל אותו משה - למה?

אמר לו הקב"ה - תמתין עם זה, עד החודש שבו נולד יצחק אבינו.

אם ככה, פסח שייך ליצחק אבינו...

אם נכונים דברינו עד עתה, אם ככה יעקב, שייך לחג השבועות, למה?

יעקב עמוד התורה. תתן אמת ליעקב חסד לאברהם. איש תם וישר אהלים, 14 שנה בבית שם ועבר... הראייה שהוא עמוד התורה - כי שרו של עשו לא נילחם באף אחד, לא באברהם ולא ביצחק, אלא במי הוא נילחם?

ביעקב אבינו! למה דוקא בו?

אומרים המפרשים - כי ידע שרו של עשו, שהדרך היחידה להתגבר על השטן, זה רק באמצעות התורה, כי הרי כתוב בחז"ל בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין. יודע יצר הרע, שבאמצעות התורה, אפשר לגבור עליו, אז כנגד זה הוא נילחם.

יוצא שכל המלחמה שהיתה לו, היתה רק כנגד יעקב אבינו, למה?

כי יעקב אבינו, הוא עמוד התורה, אז איפה הוא פגע בו?

הוא פגע בו, בכף הירך. במה הוא רצה לפגוע, כותב הזהרה?

ב - תמכין דאורייתא - בתמיכה של התורה, למה? כי יעקב אבינו, הוא עמוד התורה.

אם כנים דברינו, הרי שחג הסוכות כנגד אברהם, חג הפסח כנגד יצחק, וחג השבועות כנגד יעקב.

נציב עוד כמה שאלות, לפחות עוד ראייה אחת או שתיים לכך שחג הסוכות שייך לאברהם אבינו, אבל כדי להבין אותם, צריכים להגיע לגמרא, שרק בסיומה, נגיע לעיקר הדברים:

הגמרא פרושה על גבי שני עמודים, במסכת עבודה זרה {ב, ע"א - ג, ע"ב}, ולשימושינו אנחנו צריכים כמה קטעים קטנים.

אומרת הגמרא - לעתיד לבא מביא הקדוש ברוך הוא ס"ת ומניחו בחיקו ואומר למי שעסק בה יבא ויטול שכרו מיד מתקבצין ובאין עובדי כוכבים בערבוביא שנאמר {ישעיה מג-ט} כל הגוים נקבצו יחדו [וגו'] אמר להם הקדוש ברוך הוא אל תכנסו לפני בערבוביא אלא תכנס כל אומה ואומה וסופריה שנאמר {ישעיה מג-ט} ויאספו לאומים ואין לאום אלא מלכות שנאמר {בראשית כה-כג} ולאום מלאום יאמץ

הראשונים שנכנסים, הם מלכות רומא - נכנסה לפניו מלכות רומי תחלה מ"ט משום דחשיבא ומנלן דחשיבא דכתי' {דניאל ז-כג} ותאכל כל ארעא ותדושינה ותדוקינה אמר רבי יוחנן זו רומי חייבת שטבעה יצא בכל העולם...

באים הרומיים ואומרים - ריבוננו של עולם, אנחנו רוצים שכר... על מה?!

וכך הם אומרים - רבש"ע הרבה שווקים תקנינו הרבה מרחצאות עשינו הרבה כסף וזהב הרבנו וכולם לא עשינו אלא בשביל ישראל כדי שיתעסקו בתורה...

אמר להם הקב"ה - יש קבלות?

לא שמרנו קבלות... עבר הרבה זמן מאז... ☺

אמר להם הקב"ה - שוטים שבעולם כל מה שעשיתם לצורך עצמכם עשיתם תקנתם שווקים להושיב בהן זונות מרחצאות לעדן בהן עצמכם כסף וזהב שלי הוא שנאמר {חגי ב-ח} לי הכסף ולי הזהב נאם ה' צבאות כלום יש בכם מגיד זאת שנאמר מי בכם יגיד זאת ואין זאת אלא תורה שנאמר {דברים ד-מד} וזאת התורה אשר שם משה מיד יצאו בפחי נפש...

יצאה החוצה מלכות רומי, ונכנסו הפרסיים, ודרשו שכר... על מה?

רבש"ע הרבה גשרים גשרנו הרבה כרכים כבשנו הרבה מלחמות עשינו וכולם לא עשינו אלא בשביל ישראל כדי שיתעסקו בתורה...

אמר להם הקב"ה - כל מה שעשיתם לצורך עצמכם עשיתם תקנתם גשרים ליטול מהם מכס כרכים לעשות בהם אנגריא מלחמות אני עשיתי שנאמר {שמות טו-ג} ה' איש מלחמה כלום יש בכם מגיד זאת שנאמר {ישעיה מג-ט} מי בכם יגיד זאת ואין זאת אלא תורה שנאמר וזאת התורה אשר שם משה...

בא הגרי"ז מבריסק ושואל שאלה עצומה - לכאורה, הקב"ה היה צריך להגיד "שקרנים", אבל הוא לא אמר להם "שקרנים", אלא "שוטים". למה?

אומר הגרי"ז מבריסק - כי זה לא שקר. למה לא?

כתוב בתורה - בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ...

אומר רש"י בשם חז"ל - בשביל התורה שנקראת ראשית ובשביל ישראל, שנקרא ראשית.

כל מה שאתם רואים בעולם, זה בשביל ישראל!

בשביל מה ברא הקב"ה מיליארד סינים, שאוכלים רק אורז, וכל השכר השבועי שהם צריכים, הוא בערך עשרה שקלים???

יש לי חבר, איש עסקים, בפעם הראשונה שהוא נחת שם, הוא ממש היה מופתע - כל סין מלאה עובדים זרים !!! ☺

אז למה הסינים ככה?

כיון שהם רוצים להרוויח, הם מייצרים הכל בזול.

יבואו הסינים לעתיד לבוא, ויגידו - ריבוננו של עולם, מגיע לנו שכר!

מה זאת אומרת? למה מגיע לכם?

"אנחנו יצרנו את כל החולצות של בחורי הישיבות 3! חולצות בעשר! למה עשינו את זה?"

הכל בשביל הבחורי ישיבות, שיאכלו ללמוד תורה! מגיע לנו שכר!

אומרת הגמרא - לעתיד לבוא, יבואו כל אומות העולם ויבקשו שכר, ויתברר להם, שכל מה שהם עשו, זה היה לצורך עם ישראל...

יבואו היפנים ויגידו - ריבוננו של עולם, המצאנו את המצלמה, הנה ב"ה יש כאן מישור שמסיר את השיעור, מוכר עם זה דיסקים, כולם רואים את זה בכל המקומות... זה עובר לכולם דרך האינטרנט... ריבוננו של עולם, מגיע לנו שכר!!!

אומר להם הקב"ה - אתם עשיתם את זה, בשביל שילמדו תורה! עשיתם את זה כדי להתפרנס!

יבוא זה שהמציא את הפלאפון... "אני רוצה שכר"

"מה אתה קשור לעניין?"

"מה זאת אומרת?! סידרתי פלאפון, כדי שמי שנוסע בכביש, יהפוך שעת עבודה לשיעור תורה. יתקשר לקול הלשון, שיחת חינוך, וישמע שיעורי תורה!"

לעתיד לבוא, אומר הגרי"ז מבריסק - כך יתברר להם, שכל מה שהם עשו בעולם, הכל זה בשביל ישראל, כדי שהם ילמדו תורה, לכן הקב"ה לא אומר להם שקרנים.

אמר להם הקב"ה - הרי אתם שוטים, שכל מה שעשיתם, לצורך עצמכם עשיתם. היום אתם רואים, שהכל עשיתם בשביל ישראל, אבל בשעה שיערתם את המצלמות, לא עלה בדעתם בכלל, שמישור עתיד להשתמש בזה, ולהקליט בו שיעורי תורה!

באים הגויים ואומרים - רבש"ע תנה לנו מראש ונעשה - תן לנו מצוה אחת ונעשה.

אמר להם הקב"ה - שוטים שבעולם מי שטרך בערב שבת יאכל בשבת מי שלא טרך בערב שבת מהיכן יאכל בשבת אלא אף על פי כן מצוה קלה יש לי וסוכה שמה לנו ועשו אותה... ואמאי קרי ליה מצוה קלה משום דלית ביה חסרון כייס

אומרת הגמרא, שכל אחד ואחד מהגויים שמע, שיש מצוה שאפשר לקבל עליה שכר רב בימות המשיח...

מיד כל אחד ואחד נוטל והולך ועושה סוכה בראש גגו והקדוש ברוך הוא מקדיר עליהם חמה בתקופת תמוז וכל אחד ואחד מבעט בסוכתו ויוצא שנאמר {תהילים ב-ג} נתתה את מוסרותימו ונשליכה ממנו עבותימו...

הם עושים סוכה בלי כסף, יושבים בסוכה, ומה עושה הקב"ה?

הקב"ה מוציא עליהם חמה כבתקופת תמוז, מחמם אותם... הם יוצאים החוצה... ונותנים בעיטה לסוכה ויוצאים!

שואלת הגמרא – מקדיר והא אמרת אין הקדוש ברוך הוא בא בטרוניא עם בריותיו למה הקב"ה בא איתם בטענות?!

אתה מביא עליהם חמה, 50 מעלות בסוכה, אם הוא מפעיל מאוורר בסוכה, הוא מרגיש כמו במאפיה בויז'ניץ. ניכנס לו חום מתוך העיניים, איך אתה רוצה שישב לך בסוכה בחום כזה?? ©

אומרת הגמרא – דישראל נמי זימני דמשכא להו תקופת תמוז עד חגא והוי להו צערא גם ישראל יוצאים מן הסוכה בחום כזה והאמר רבא מצטער פטור נכון, בחום כזה פטורים מן הסוכה נהי דפטור בעוטי מי מבעטי האם ישראל שיוצא, בועט בסוכה? ישראל שיוצא מהסוכה, יוצא שבור ורצון.

כתוב בגמרא, שברגע שיורדים גשמים, מה מרגיש יהודי? כאילו שופך לו רבו, קיטון על פניו.

רבתי, בראש ובראשונה אני לא מבין, למה מחפש הקב"ה, שזה לא יעלה להם כסף? מה אכפת לו שזה יעלה כסף?

השאלה השניה שנשאלת היא – אם הקב"ה מחפש מצוה קלה, שלא עולה כסף, למה דוקא סוכות? יש לו עוד כמה מצוות שלא עולות כסף, למשל מצות שילוח הקן.

היה אומר להם – רבתי, יש לי מצוה קלה – כל אחד הולך לגינה, לוקח סולם... מחפש יונים... לוקח מטאטא ומגרש אותם בשעות הלילה...

אתה רוצה מצוה שלא עולה כסף, שהגויים דוקא מתמחים בזה? כיבוד אב ואם. עיין דמה בן נתינה {גמרא מסכת שבת לא}.

המדרש אומר, שלא היה כעשו אשר כיבד את אביו, שהיה מלביש בגד מיוחד, לכבוד כיבוד אב.

אם יש מצוה, שהכי לא שייכת לאומות העולם, זו סוכה!

מה זה סוכה?

סוכה זה זכר, למה שהושיב אותנו הקב"ה בענני הכבוד...

לך תגיד לגוי – אתה רוצה מצוה? תאכל מרור!

מה זה מרור?

מרור, זה זכר לעבודת פרך, שפרעה העביד אותנו במצרים...

מה זה עסק שלי, מה שפרעה האכיל אתכם?!

מושיב אותם בסוכה – כי בסוכות ישתבס...!

מה זה העסק של הגוי, בזה שישבנו בסוכה במצרים? תן לו מצוה שאקטואלית לגביו!

איזה?

כיבוד אב ואם, יכל להיות אקטואלי עבורו!

אתם רוצים מצוה? סוכה!

שאלה נוספת שצריכה ביאור, והאמת היא, שזה חידוש גדול – בספר תורת חיים, על מסכת עבודה זרה, כותב הרב שור בספרו, שהקב"ה רצה לתת להם מצוה, שכוללת את כל המצוות שבתורה.

כותב התורת חיים, שישנם מצוות ששקולות כנגד כל התורה כולה, כמו למשל מצות ציצית, מצות מילה, שבת שקולה כנגד התורה כולה...

ביקשו הגוים שייתן להם הקב"ה, מצוה ששקולה כנגד כל התורה כולה...

"אנחנו לא יכולים עכשיו, לקיים את כל התרי"ג, תן לנו מצוה אחת ששקולה כנגד כל התורה, אבל לא עולה כסף"

מצוה ששקולה כנגד כל התורה ולא עולה כסף, מצא הקב"ה רק סוכה. למה?

כי ציצית עולה כסף. שבת עולה כסף, עם כל ההוצאות, ובכלל הוא יצטרך לסגור את העסק. מילה זה כואב, אז הם לא רוצים לעשות את זה. המצוה ששקולה כנגד כל התורה, ולא עולה כסף, זו מצות הסוכה.

החידוש הגדול, שבחז"ל לא כתוב, שסוכה שקולה כנגד כל התורה כולה.

מוצא התורת חיים, פיוט שכתב ר' אליעזר הקליר. הוא מופיע בפיוטים ליום ב' של חג הסוכות.

אומר הפייטן – "בל תהי מצות סוכה בעיני קלה, כי כנגד כל מצוות דת חוקותיה שקולה..."

מביא התורת חיים – הנה, ר' אליעזר הקליר, כך כותב בפיוט שלו, שמצוה הזאת שקולה כנגד כל התורה, אז עכשיו תבין, למה הוא נתן להם דוקא את

מצות הסוכה, כי זה שקול כנגד כל התורה כולה, וחוצץ מזה, זה גם לא עולה כסף. עצים אתה יכל לאסוף בחוץ, מבלי לשלם כסף.

עד כאן דברי התורת חיים.

הם עושים סוכה על ראש הגג... למה?

אומר רש"י – משום שרוב תשימשם בגגות.

הם עושים את זה בראש הגג, והקב"ה עושה להם חמסין. למה?! ממאי נפשך? אם אתה לא רוצה לתת להם מצוות, אז תגיד להם – רבותי, איחרתם את המועד, מי שטרך בשבת יאכל בשבת, ומי שלא טרך לא יאכל...

אם אתה רוצה שיקיימו מצוה, אז תן להם אפשרות לעשות את זה!

הקב"ה נותן להם לעשות את המצוה, ומוציא להם חמה מנרתיקה, עושה להם חמסין והם בורחים החוצה.

נשאלת השאלה – למה אתה עושה להם חמסין? תעשה להם גשם!

אם אתה רוצה להבריח אותם, גשם עושה את העבודה יותר טוב מאשר חמסין. תוריד מכה אחת של גשם, כולם יברחו פנימה!

לא. הקב"ה מקדיר להם חמה!

ראיתי באחד הספרים שהוא אומר – למה הקב"ה מקדיר להם חמה? משום שכל מה שזכינו לסוכה, זה בגלל שהקב"ה הקדיר חמה, למה?

כתוב בפרשת וירא, שבשעה שאברהם אבינו היה ביום השלישי למילתו, רצה הקב"ה שאברהם ינוח.

אמר הקב"ה – אני יוציא חמה מנרתיקה, יהיה חמסין בחוץ, אף אחד לא יסתובב!

אברהם אבינו לא מסוגל לשבת בבית, יושב בפתח האוהל {בראשית יח, א} והוא ישב פתח האהל כחם היום... הוא מסתכל והוא לא רואה אורחים.

הוא שולח את אליעזר "לך תחפש אורחים..."

"אברהם אין איש בחוץ, החזאי הודיע 50 מעלות, מי מסתובב בחום כזה?!"

"אתה לא רוצה לקיים את המצוה, כי אם היית רוצה, היית מוצא"

כיוון שהקב"ה רואה שאברהם אבינו רוצה לקיים את המצוה, שולח לו שלושה מלאכים, בדמות בני-אדם.

נשאלת השאלה – אם הקב"ה רוצה שאברהם יקיים הכנסת אורחים, ישנה דרך הרבה יותר פשוטה – תחזיר את החמה לנרתיקה! למה הוא צריך לשלוח מלאכים?!

הקב"ה לא עושה ככה, אלא מה הוא עושה?

הולך הקב"ה ומשאיר חמה בחוץ... שולח מלאכים, כי בני-אדם לא מסתובבים בחוץ, מביא אותם לאברהם אבינו, בשלישי למילה, בחמסין של שישנים מעלות, הוא נותן למלאכים אוכל!

שוחט עבורם שלושה עגלים... שלושה לשונות בחרדל... משרת אותם... שם אותם תחת העץ שישבו בסוכה בצל, ונותן להם לאכל...

אומר הקב"ה – לפום צערא אגרא... לפי הצער שהיה לך באירוח המלאכים, הרי יכולתי להכניס חמה לנרתיקה, ואז לא היה חמסין, אבל לא! אני משאיר את הטמפרטורה ברמה גבוהה, ואתה תעבוד בחמסין!

עפ"י מה שתעבוד בחמסין, אני ישלם לילדים שלך!

באים אומות העולם, ורוצים קשר למצות הסוכה...

אומר הקב"ה – אהא, אתם רוצים קשר לעם ישראל? בואו נבדוק אתכם...

האבא הראשון של עם ישראל, אברהם אבינו, זכה במצוה שנקראת סוכה, למה?

כי הוא שירת מלאכים בחמסין! בואו ונראה איפה אתם נמצאים, כשעושים לכם חמסין, נראה אם אתם בורחים או לא בורחים!

יוצא, שכל מה שזכינו לסוכה, זה בזכות החמסין!

מה עושה הקב"ה?

מקדיר להם חמה, כבתקופת תמוז... "בואו נראה איפה אתם שייכים"

עפ"י הדברים האלה נוכל להבין, שכל מצות הסוכה קשורה לאברהם אבינו! אז מה אומר הטור, שהיא קשורה ליעקב?

לכאורה, הדבר הזה צריך ביאור.

לאחר ההקדמה הזאת, נוכל בע"ה ללכת לשלב נוסף:

ישנו מדרש {ילקוט שמעוני, סוף רמז תרנ"ג} – כל מי שמקיים סוכה בעולם הזה, הקב"ה נותן לו חלק לעתיד לבוא, בסוכתה של סדום.

לעתיד לבוא, תהיה סוכה לצדיקים, שתהיה עשויה מעורו של לויתן.

שאר החבר'ה, תהיה להם סוכה מיוחדת, בסדום.

רבתי, תשמעו מה המדרש מספר על הסוכה הזאת, בחיים שלכם לא

ראיתם סוכה כזאת:

מי שמקיים מצות סוכה בעולם הזה, הקב"ה נותן לו שכר לעתיד לבוא בסוכתה של סדום. (תהילים ס, ח) אלהים דבר בקדשו אעלזה אחלקה שכם ועמק סוכת אמדד .

מה זה ועמק סוכות, שואל המדרש? זו סוכתה של סדום, שהיתה מסוככת בשבעה אילנות, שמסוככות זו על גבי זו. ממה עשוי הסכך הזה? מגפן, מתאנה, רימון, אפרסק, שקדים ואגוז, ולמעלה יש תמרים!

בן פורת יוסף, סלט פירות כזה מזמן לא אכלתי ☺

תראו ממה עשוי הסכך של סוכת סדום!

אומר המדרש {פרקי דרבי אליעזר פרק כה, ויקרא רבה, פרשה ה} על הפסוק {איוב כה, ז} נתיב לא ידעו עיט ולא שזפתו עין איה... על מי הכתוב מדבר? על סדום.

אומר המדרש - דבר אחר, והוא ישקט ומי ירשע, נתן שלוח לסדומיים מי בא וחיבן, ומה שלוח נתן להם (איוב כה, ז): ארץ ממנה יצא לחם, מקום ספיר וגו' נתיב לא ידעו עיט, רבי לוי בשם רבי יוחנן בר שאונה הדין בר הדיא הוא צופה מאכלו משמונה עשר מיל, וכמה הוא פרוסה, רבי מאיר אומר שני טפחים, רבי יהודה אומר טפח, רבי יוסי אומר שתיים ושלש אצבעות, כיון דהוה קאי על אילניא דסדום לא הוה יכול למחמי על ארעא מן חיליהון דאילניא. מקום ספיר, כשהיה אחד מהן הולך אצל הגנן ונותן לו ירק באסר, היה מוצא בעפרו זהב, כדכתיב (איוב כה, ז): ועפרת זהב לו, כיון שאמרו (איוב כא, טו): מה שדי כי נעבדנו (איוב לד, כט): ויסתר פנים ומי ישורנו, שהסתיר פניו מהם. מי אמר לו לא עשית כשורה, ובמה הסתיר פניו מהם, המטיר עליהן גפירות ואש (בראשית יט, כט): וה' המטיר על סדם וגו'.

לסדום, אותו עיט לא הגיע בראיה שלו, למה?

כי הוא לא ראה את הרצפה של סדום, כי סדום היתה מכוסה בשבע אילנות זו על גבי זו.

אומר איוב - דע לך, נתיב לא ידעו עיט ולא שזפתו עין איה - בחיים לא עבר שם עוף כזה, כי הוא בחיים לא יכל לראות את הרצפה, כי מעליו ישנם שבע שכבות של אילנות, וזאת הסוכה של סדום, והקב"ה עתיד להושיב אותנו בסוכה של סדום.

למרות שאנחנו כולנו מקווים, שנשב בסוכת עורו של לויתן, אבל בכל אופן כתוב, שיש שם סוכה מיוחדת, שבע שכבות, זו מתחת לזו, ואנחנו רוצים לברר מה זה הסוכה של סדום, שמי שישב עכשיו בסוכה, בסוף ישב בסוכה של סדום.

השאלה האחרונה היא - האבודרהם כותב, שנוהגים לקרוא בחג הסוכות, את מגילת קהלת.

כל אחד שואל את עצמו, מה הקשר שיש לחג הסוכות עם מגילת קהלת?

ננסה להסביר את זה בס"ד, אבל קודם כל נתחיל להסביר את הדברים וממילא נבין, מה העבודה של חג הסוכות, ואם נבין את זה, נבין גם למה חג הסוכות הוא כנגד יעקב אבינו:

אנחנו נמצאים בס"ד לאחר יום הכיפורים, הזכרנו מקודם את דברי המדרש, שלכן יש שמחה יתרה בחג הסוכות, כי התבואה בבית, פירות האילן בבית, ובגלל שנתכפרו עוונותינו, לכן כתוב שלוש פעמים שמחה בחג הסוכות, כי בסוכות יש את השלמות של הכל!

מי ששם לב, אומרת הגמרא {מסכת סוכה נג, א} - ת"ר יש מהן אומרים אשרי ילדותנו שלא ביישה את זקנותנו אלו חסידים ואנשי מעשה ויש מהן אומרים אשרי זקנותנו שכפרה את ילדותנו אלו בעלי תשובה אלו ואלו אומרים אשרי מי שלא חטא ומי שחטא ישוב וימחול לו...

מה זה כל השירים האלה? הכל זה מסביב לתשובה...

למה מסביב לתשובה?

כי בן-אדם שאין לו מחילת עוונות, לא יכל לשמוח. שמחה יכולה לבוא רק מתוך מחילת עוונות.

מי שאין לו מחילת עוונות, אינו יכל באמת לשמוח. מאיפה אנחנו לומדים את זה?

כי זה הפסוק שפותח את יום הכיפורים - אור זרע לצדיק ולישרי לב שמחה.

מי מסוגל לשמוח?

מי שהוא ישר לב! מי שאין לו ישרות הלב, אינו מסוגל לשמוח.

אומר הפסוק אור זרע לצדיק ולישרי לב שמחה - ה' ברא את האדם ישר, וברגע שיש לאדם עוונות, הוא כבר לא ישר, ואם הוא לא ישר, הוא לא יכל לשמוח.

אחרי שנמחלים לו העוונות, כותב השפת אמת, והוא נקי מעוונותיו, הוא חוזר להיות ישר, ואם הוא חוזר להיות ישר, הוא יכל לשמוח!

עפ"י זה, ראיתי לזה רעיון פעם, חיפשתי לזה מקור ולא מצאתי, אבל פעם ראיתי את זה באיזה שהוא ספר - כתוב ברש"י, שחתן, מוחלים לו על כל עוונותיו.

ראיתי מישור ששואל - למה חתן מוחלים לו על כל עוונותיו?

אז למה אתה צריך לצום? תתחתן פעמיים בשנה ☺ יש לך פתרון...

כתוב שיש מצוה על חתן, לשמח את אשתו. איך הוא יכל לשמח, אם הוא מלא בעבירות?

אומר הקב"ה - אני מצוה אותך לשמח את אשתך, ולכן אני מוחל לך את העוונות.

יוצא, שכל השמחה שיש לנו, נובעת מכפרת העוונות.

כתוב בחז"ל, וכך מביא גם הגאון מוילנה, בביאורו על ספר יונה {ד, ה} יוצא יונה מן העיר וישב מקדם לעיר ויעש לו שם סכה וישב תחתיה בצל עד אשר יראה מה יהיה בעיר.

אומר הגאון מוילנה - ויעש לו שם סכה כמ"ש באספך וכו' תחוגו את חג הסוכות וכו' בסוכות וכו' ואמרו בפסולת גורן ויקב וכו' ואמרו שיהא צלתה מרובה מחמתה. והענין כי כל מעשה עולם הזה ועשרו וטובו הכל מן השמש והוא שאמרו במזל תליא מילתא כפי אשר השמש עומדת במזלות והוא ידוע לחזוים. ולכן כתבה התורה באספך וכו' שלא תמשך אחר העולם הזה תעשה סוכה בפסולת גורן ויקב שכל סעודה הוא על הלחם ויין כמ"ש (קהלת י') לשחוק עושים לחם ויין וכו' ואמרו שלא תהנה מהן אלא בפסולת ותפריש מעושר עולם הזה רק תשב בצל שלא תחת השמש ויהי תורתך קבע ומלאכתך ארעי. וזהו צלתה מרובה מחמתה וזהו וישב תחתיה בצל ולא עסק כלום עד אשר יראה מה יהיה בעיר עם מזלו אם ישונה לטובה וצפה תמיד אולי ישנה וחפץ ד' להראותו שאין טובת העולם הזה כלום.

אנחנו בע"ה, רוצים לפרש את דבריו, ולנסות ולפענח מה הוא רוצה מאיתנו, ונתחיל בראש ובראשונה, לפני שניגש לקטע נוסף, בגאון מוילנה:

באים המפרשים על הגאון מוילנה, ואומרים יסוד נפלא - ישנם בשמים שתי מערכות, שמש וירח.

מערכת השמש, מסמלת את ענין הטבע, ומערכת הירח מסמלת את מערכת ההתחדשות.

לשמש יש סיבוב קבוע, כל השנה, היא לא משתנה.

הגויים עובדים את השמש, למה?

כי הם בוטחים בטבע.

עם ישראל, מונה לירח. הירח, זה הסמל של הקבלת פני שכינה. למה?

כי הירח, זה סמל ההתחדשות.

כל מי שמקדש את החודש, כאילו מקביל פני שכינה, לכן החודש נקרא 'חודש', מלשון התחדשות.

השמש, זו מערכת של שנה.

שנה, פירוש הדבר - 'חוזר ושונה'. הוא כל הזמן חוזר על עצמו. אין בו חידושים.

אומר הגאון מוילנה - דע לך, שכל עניני העולם הזה, טובו ועשרו, הכל בא מן השמש, וזהו שנאמר במזל התליא מילתא.

מה כתוב כאן? רק נפרש את הדברים:

אם השמש מסמלת טבע, אומות העולם בוטחים בשמש, ואומרים חז"ל, שבזמן שהשמש לוקה, זה סימן רע לאומות העולם, למה?

כי הביטחון שלהם הוא השמש, הביטחון שלהם הוא טבע.

עם ישראל, הוא מעל הטבע. הוא נמצא במערכת שנקראת ירח, היא מתגלה ומתכסה, וחוזרת שוב מתכסה ומתגלה...

אומר הגאון מוילנה יסוד נפלא - בחג הסוכות מצוה אותנו הקב"ה {ויקרא כג, מב} בסכת תשבו שבעת ימים כל האזרח בישראל ישבו בסכת, למה? כי בסכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים ... אז מה???

הוצאתי אתכם ממערכת השמש. מערכת השמש, פירושה מערכת הטבע. אתם מעל הטבע!

אתם נמצאים 40 שנה במדבר {דברים ח, ד} שמלתך לא בלתה מעליך ורגלך לא בצקה זה ארבעים שנה... תתבוננו מה הולך כאן!

ילד בגיל שנה יוצא ממצרים, מלבישים לו חליפה, הוא לא יוצא עם חמש חליפות! חליפה אחת - 40 שנה! זה גודל איתו ביחד!

ורגלך לא בצקה זה ארבעים שנה - לא מחליפים נעליים!

שהיינו ילדים, מי שהיתה גודלת לו הרגל, היו גוזרים לו בפינה את הנעל, כדי שהצבעות יוכלו לצאת למרחב ☺

40 שנה במדבר, אין לא קונדיטוריה ולא מאפייה, אין מה לאכל, שום דבר! רק נחש, שרף ועקרב...

הקב"ה לקח אותנו על הידיים (שמות יט, ד) ואשא אתכם על כנפי נשרים... רבותי, 40 מעלות במדבר, לא צריך שום מזגן, הקב"ה שם אותנו על ענן. כמה טמפרטורה שהוא צריך, הקב"ה נותן לו, הוא לא צריך שום דבר !

זו ההרגשה שהיתה לעם ישראל במדבר.

אומר לך הקב"ה - בסכת תשבו שבעת ימים כל האזרח בישראל ישבו בסכת כי בסכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים...

אז אם הקב"ה הושיב אותנו בענני הכבוד, למה אנחנו צריכים לשבת, במקום שמכוסה בצל ומנתק אותנו מן השמש?

אומר הגאון מוילנה - כי השמש זו הנהגת הטבע, "ואני רוצה לנתק אותך מן הטבע, כדי שתדע שאתה לא חי בטבע, אלא אתה חי מעל הטבע".

איפה זה בא לידי ביטוי, שאתה חי מעל הטבע?

תשב בסוכה, שמנתקת אותך מהשמש. הסוכה יש בה "צללה מרובה מחמתה".

במקום שנכנסת השמש יותר מהצל, הסוכה פסולה.

למה זה פסול?

אומר הגאון מוילנה - כי אתה חוזר להנהגת הטבע. כל הישיבה בסוכה, זה כדי לנתק אותך מהטבע ! להביא אותך להרגשה, שאתה מעל הטבע.

הבנו את הבסיס הראשון - ניתוק מהטבע.

הבסיס השני, אומר הגאון מוילנה - הלחם והיין.

הלחם והיין, כותב הגאון מוילנה - הלחם והיין, זה ביטוי לכל הנאות העולם הזה. למה?

לחם, פירוש הדבר - מה שאדם נצרך לתאוות גופו, לאוכל שלו.

יין, זה לתאוות נוספות, הממריצים את האדם לעוונות נוספים.

אומר הגאון מוילנה - לכן כאשר הקב"ה מצוה אותך לעשות סכך לסוכה הזאת, הוא לא אומר לך לעשות את זה, מלחם ויין, משעורים וגפן, אלא, הוא אומר לך לעשות את הסכך, מפסולת דגן ופסולת של גפן.

לא להשתמש בגפן ובשעורה עצמה, למה????

כי זה מושך לתאוות. אלא מה?

אומר לך הקב"ה - תשתמש בפסולת שלהם. במה שאתה נזקק, במינימום שבמינימום, שאתה נזקק לצרכי עצמך. לא במוצר עצמו, כי המוצר עצמו מושך לתאוות.

רבותי, אם זה ההקדמה הראשונה, אנחנו בע"ה רוצים ללכת ליסוד נוסף:

ישנו פסוק שמופיע במגילת אסתר, והגאון מוילנה גילה עבורנו, מה הסוד שמונח בו.

אילו מישוהו היה אומר לכם - תשמע, במגילת אסתר רמוז חג הסוכות...

"חג הסוכות במגילת אסתר? זה דבר שלא שמעתי".

בא הגאון מוילנה ואומר - דע לך, השנה שלך מתחילה בחג הסוכות, ורמזה בפסוק במגילת אסתר, הכל בדרך הפרד"ס.

כותב הגאון מוילנה כך - {אסתר ב, יב} ובהגיע תר נערה ונערה לבוא אל המלך אחשוורוש מקץ היות לה כדת הנשים שנים עשר חדש כי כן ימלאו ימי מרוקיהן ששה חדשים בשמן המר וששה חדשים בבשמים ובתמרוקי הנשים: {יג} ובוזה הנערה באה אל המלך...

הפסוק הזה, אומר הגאון מוילנה, מלמד אותנו עבודת שנת תש"ע, שמתחילה בחג הסוכות.

הרי ארבעה ימים אמרנו, שלא מונים עבירות ... ראשון לחשבון עוונות, מתחיל מהיום הראשון... יש לך 12 חודשים להתכונן לבוא אל המלך !

ובוזה הנערה באה אל המלך... בפסוק הזה רמזו, איך מגיעים חזרה, בשנת תשע"א, בראש השנה, אל הקב"ה.

אומר הגאון מוילנה - בכל ראש השנה ויום הכיפורים, האדם חוזר בתשובה, וצוה"ק 'חטאתי', והקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו, מעביר חטאיו ועוונותיו, פירוש שהעוון עצמו אינו נמחק, אלא תלוי אם יחזור בתשובה.

נסביר למה הגאון מתכוון:

רבותי, בן-אדם נתפס עובר ברמזור אדום.

עוצר אותו השוטיר - אתה יודע שעברת באדום??

"לא נכון, לא עברתי באדום !"

עברת באדום !

"לא נכון ! זה היה ירוק מהבהב"

אדום/ירוק/אדום/ירוק ... בית משפט !

באים לבית משפט, אומר לו השופט - תשמע, השוטיר אומר שעברת... אבל אתה נראה לי אדם אמין. גם אם אני חושב שזה לא היה ירוק מהבהב, נראה לי יותר כתוב מהבהב, אבל אמרת - אני סולח !

אבל תדע לך, שהסליחה הזאת, זאת לא סליחה, זה על תנאי. אני כותב שאתה יוצא עכשיו נקי בלי הרשעה, אבל, אם בשנה הקרובה תיתפס שוב פעם, אני נותן לך 5 שנות שלילה וחמישים אלף שקל קנס!

אומר הגאון מוילנה - אדם בא בראש השנה וביום הכיפורים, ומבקש מחילה... הקב"ה אומר לו "בקשה, נמחל. אבל אתה נמצא ב-12 חודשים על תנאי".

כי כן ימלאו ימי מרוקיהן - עכשיו מתחיל המירוק של העוונות. איך אתה ממרק את העוונות?

ששה חדשים בשמן המר וששה חדשים בבשמים ובתמרוקי הנשים.

מה עושה שמן המר?

אומרת הגמרא במסכת מגילה - מסירה את השערות מהבשר.

בשמים זה 'מצוות עשה', ותמרוקים זה מצוות 'לא תעשה'.

אומר הגאון מוילנה - תחילת העבודה של האדם בתשובה, שישה חדשים בשמן המר, להסיר שערות.

מה זה שערות? מה פתאום צריך להסיר שערות?

אומר הגאון מוילנה - כתוב בזוהר, שיש אדם שיוצא למלחמה ורואה אשת יפת תואר, הוא רוצה להתחתן איתה, מה אומרים לו?

"אתה רוצה להתחתן איתה? היא צריכה לעשות שתי פעולות - לגדל את השערות ולגדל ציפורניים"

אומר הגאון מוילנה - שני הדברים האלה, שערות וציפורניים, הם ברי חלוף. אין בגוף האדם דבר שהוא בר חלוף, חוץ משערות וציפורניים.

אומרים המפרשים - למה עשה הקב"ה, ששערות וציפורניים יהיו מתחלפים?

כיון שזה נועד להראות לאדם, שהוא בר חלוף כאן בעולם הזה.

אתה קוצץ ציפורניים כל יום שיש? תדע לך, עבר עוד שבוע, אתה מתקרב לסוף !

הייתי פעם במפגש של שני גדולי ישראל, שלא ראו אחד את השני שש שנים.

אחד ניגש לשני ואומר לו - פשש, לא הייתי מכיר אותך, איך הלבנת?!

אומר לו השני - לא הלבנתי, אלא קיבלתי הזמנה מהר הזיתים.

לכן, אומרים המפרשים - אבל, מגדל שיער וציפורניים, כי כל הסיבה שתדע שאתה בר חלוף.

כל מה שאתה קוצץ, זה כדי שתדע שזה בר חלוף, אבל אם רח"ל, ישבת שבעה, אתה רואה שזה בר חלוף, אז אתה יכל לגדל !

אומר הגאון מוילנה - ששה חדשים בשמן המר להסיר שערות... למה??

כי השיער הוא ביטוי למותרות. אין לך דבר שמיותר בגוף האדם, חוץ משיער וציפורניים !

ברגע שגוי, רוצה להיכנס לכרם ישראל, אומרים לו - דבר ראשון, תוריד את השערות. למה?

כי השערות זה ביטוי למותרות.

למה גוי לוקח מותרות, ויהודי לא לוקח מותרות?

גוי לוקח מותרות, כי העולם הזה, הוא עולם אצל. אין המשך, זה העולם ! אין לו עולם הבא, אז למה הוא לא צריך ליהנות? אז הוא נהנה בעולם הזה !

יהודי לא רוצה ליהנות בעולם הזה, כי כל מה שהוא נמצא כאן, דיברנו בשבוע שעבר, סוף אדם למיתה, התכלית שלו, זה להגיע ליום המוות. כל מה שהוא נמצא כאן, זה כדי להתכונן ליום המוות.

אז במה הוא צריך להשקיע?

ראיתם פעם אדם, ששוכר דירה, ומשקיע בדירה השכורה? מי עושה את זה?!

אני אשקיע? מי משקיע? שהוא ישקיע, זה לא דירה שלי !

במה בן-אדם משקיע?!

ברגע שהוא יודע, שהעולם הזה עבורו הוא קבע, אז הוא משקיע כסף !

באים המפרשים ואומרים יסוד נפלא - אין דבר שמנתק את האדם מהקב"ה, יותר ממותרות !

מותרות, זה דבר שמנתק את האדם מהקב"ה.

זוכים בני-האדם, בראש השנה וביום הכיפורים, לקרבת אלוקים ... ב"ה, בן-אדם יוצא במוצאי יום הכיפורים, איזה התקרבות הוא מרגיש לקב"ה !!! הוא כל-כך מחובר לבורא יתברך, עד שהוא אומר "חבל שזה ניגמר" ...

בא הקב"ה ואומר לך – תשמע, אתה רוצה להרגיש מחובר אליי? תתנתק ממותרות העולם הזה!

אומר הגאון מוילנה - ששה חדשים בשמן המר. שמן המר, מוריד את השערות.

תתנתק מן החומר, אתה מתחבר אליי!

יהודי מארה"ב הגיע פעם לביתו של החפץ חיים, ונחרד – מה כאן אתה גר? הכיסאות מתנדנדים... שולחן רעוע....

הוא שואל את החפץ חיים – איפה הסלון שלך?

"ואיפה הסלון שלך?" שאל אותו החפץ חיים...

הסלון שלי במנהטן, כבוד הרב!

אז למה לא הבאת אותו איתך?

"חחחח, כבוד הרב, יצאתי לטיול שלושה חודשים, אני אסחוב איתי את הסלון!"

אמר לו החפץ חיים – האמת היא, שגם אני יצאתי לטיול...

"באמת, לאיפה?"

"אמנם לא לשלושה חודשים, אלא בסביבות 120 שנה..."

"אני מסיים את העולם הזה, ואז מגיע למקום הקבוע שלי... עולם הבא... שם יש לי סלון!"

המותרות של העולם הזה, זה התנתקות מהחומר, כי אדם שחי בדירת ארעי, לא משקיע.

אומר השפת אמת, ששלושת המועדים, הם כנגד קנאה, תאוה וכבוד.

כותב השפת אמת {שנת תרל"ח} - התאוה בלב, הקנאה בנפש, והכבוד בנכסים. כנגד זה, שלושת המועדים, לביטול הקנאה התאוה והכבוד, והם כנגד בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך, ועל זה נאמר בנביא (ירמיה ט, כב) אל יתהלל חכם בחכמתו ואל יתהלל הגבור בגבורתו אל יתהלל עשיר בעשרו {כג} כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידע אותי...

המועד השלישי, שהוא חג הסוכות, הוא כנגד ובכל מאדך. וכנגד עשיר בעשרו. אם אתה רוצה להתנתק מזה, אתה רוצה להגיע לחיבור לקב"ה השכל וידע אותי – תתחבר אלי. זה החיבור של חג הסוכות.

רבנות, אם אלה פני הדברים, נוכל בס"ד להגיע ליסוד:

סוכה זה דירת עראי...

תארו לעצמכם בס"ד, בן-אדם גר בקומה חמישית, אין מעלית. הוא כדי לעלות לסוכה, צריך לעלות 68 מדרגות. כל ארוחה שהוא אוכל, הוא יורד את כל המדרגות, חוזר דחליל... כל היום מדרגות, למטה/למעלה...

רבנות, בואו תיכנסו לראש של בן-אדם, שגר קומה חמישית, והסוכה שלו היא בקרקע. מה הוא לוקח איתו לסוכה?

הוא לוקח איתו צלחת, שעליה יש את העוף, את האורז, את המלפפון חמוץ, על זה מונח עוד משהו, לוקח אותו כוס שתייה, הצלחת מפלסטיק, הסכום מפלסטיק, השולחן מתקפל, הכיסא מתקפל, המיטה מתקפלת... הכל חד-פעמי בסוכה!

הסוכה חד-פעמית וכל מה שנמצא בתוכה! מה זה???

מה רצית שאני יוריד את המקרר למטה? עוזבו... אוכלים חד-פעמי... הכל ב"ה, מסתפקים במועט... זה הכל ארעי, מה קרה לך? בשביל שבוע לעשות כזה בלגן?

למה?

אתה עראי!

אם אתה עראי, אז אתה לא משתמש במותרות!

גומר לאכל, מרים את הניילון... הופההה, הכל בפח!

הכל, כדי להראות לאדם, שהוא נמצא בדירת עראי...

אומר הקב"ה – אתה רוצה להיות מחובר אליי??? תתנתק מן המותרות! עד כאן, דברי הגאון מוילנה.

רבנות, נלך עוד נדבך אחד:

אם אמרנו, ששלושת האבות- אברהם יצחק ויעקב, כמו שכותב הטור, כנגד שלושת המועדים, יעקב הוא כנגד סוכות.

אם יעקב הוא כנגד סוכות, אז הוא כנגד ובכל מאדך, וכנגד אל יתהלל עשיר בעשרו.

רבנות, בואו נלך לפסוק שמביא הטור:

{בראשית לג, יז} ויעקב נסע סכתו ויבן לו בית ולמקנהו עשה סכת על-כן קרא שם-המקום סכות.

שמעתם פעם פסוק כזה? אחד הפסוקים הכי מוזרים בתורה.

אומרים לך – תשמע, הגעת למקום שאף אחד לא גר בו, ובמקום הזה, עשית לעצמך וילה, ולחמורים עשית סוכות, לכן קראת למקום הזה סכות.

מה התורה מספרת לנו כאן?

בא התרגום יונתן בן-עוזיאל, ואומר לך, בא תשמע מה כתוב כאן - ויעקב נטל לסוכות ואיתעכב תמן תריסר ירחי שתא ובנא ליה בי מדרשא ולגיתוי עבד מטלן בגין כן קרא שמא דאתרא סוכות - יעקב אבינו בנה לעצמו בית מדרש!

הוא לא בנה לעצמו בית, הוא נישאר לגור בבית עראי כל החיים שלו, למה??? כי יעקב אבינו, הוא הסמל של התנתקות מן החומר! כל מה שיש לו, הוא נתן עבור בניית בית מדרש, ולעצמו - דירת עראי כל החיים.

את זה הנציחו - "על כן קרא שם המקום סכות" - האדם הראשון, שבשביל ההנאות שלו, בנה דירת עראי.

בתנא דבי אליהו זוטא {פרק יט} מסופר, שכשיעקב ועשו היו בתוך רחם אמם, אמר יעקב לעשו - תדע לך, אנחנו עוד מעט אמורים לצאת מהרחם, ובחוץ מחכים לנו שני עולמות - עולם הזה ועולם הבא.

שואל אותו עשו - ומה עושים שם?

"בעולם הזה עושים חיים, ובעולם הבא לומדים כל הזמן!"

"בא ונחלק את העולמות, ותחליט מה אתה רוצה..."

אמר לו עשו - לא רוצה עולם הבא, רק עולם הזה!

"מזל וברכה..."

סגרו דיל... יצאו החוצה... חילקו ביניהם את העולמות - עשו לוקח עולם הזה, יעקב לוקח עולם הבא.

יעקב אבינו מגיע לחרון, ב"ה הקב"ה עוזר לו... חוזר אחרי 22 שנה...

כתוב בחז"ל - עשרות אלפי כלבים, שמרו על הצאן של יעקב אבינו.

עשו פוגש אותו - תגיד, מה כל זה?! אמרת לי שאתה רוצה עולם הבא... ככה נראה אדם שרוצה רק עולם הבא?

אומר לו יעקב - אתה רואה את הכל?? כל זה שלך! אני רוצה ממך רק דבר אחד, אני רוצה ממך 2.5 מטר בארץ ישראל...

אומר יעקב אבינו ליוסף - בבקשה תקבור אותי במערת המכפלה, שנאמר {בראשית נ, ה} בקברי אשר כריתי לי...

אומר רש"י - אשר כריתי לי. אמר רבי עקיבא כשהלכתי לכרכי הים היו קורין למכירה כירה, ועוד מדרשו לשון כרי, דגור, שנטל יעקב כל כסף וזהב שהביא מבית לבן ועשה אותו כרי, ואמר לעשו טול זה בשביל חלקך במערה.

אמר יעקב לעשו - אני לא רוצה ליהנות מזה... בקשה תחתום...

עשו חותם לו, ויעקב מוסר לו את כל הרכוש, בשביל חלקת קבר אחת.

חוזר יעקב אבינו מהמפגש עם עשו, משאיר לעצמו כמה עיזים שהוא צריך לעצמו...

"... ויבן לו בית" הוא בונה בית מדרש... "ולמקנהו עשה סכת" ובמה שנשאר לו, הוא בונה סוכת עראי... זה יעקב אבינו.

באים חז"ל ואומרים לנו - אתה רוצה לדעת מה זה סוכות?! זה כנגד יעקב! למה כנגד יעקב?

כי יעקב אבינו לימד אותנו, מה זה המושג הזה של 'סוכות'.

כשיעקב אבינו הולך לחרון, הוא אומר לקב"ה - ריבונו של עולם, מה אני מבקש?! {בראשית כח, כ} ונתן לי לחם לאכל ובגד ללבוש - אני לא רוצה יותר מזה כלום!

מה עם בורקס? מה עם פיצה?

שום דבר! תן לי רק לחם, שאוכל לאכל... לא בזונדה! ☺

הסמל של ההתנתקות מן החומר, הוא יעקב אבינו!

אומר הגאון מוילנה - אתה רוצה לדעת מה העבודה שלך?

"ששה חדשים בשמן המר" - אתה מסיר מעצמך את כל הדברים המיותרים! למה???

מי שרוצה להתחבר לבורא יתברך, מתחבר אליו במיעוט החומר, שמביא לדבקות.

הסוכה נקראת "צילא דמהימנותא" - האדם נמצא בצלו של הבורא, איך?? בדירת עראי.

בדירת עראי אין כלום. אין מזגן, יושבים על כיסא פלסטיק, הרגליים מתקפלות, 17 אנשים, כל אחד שאוכל דוחף את השני... אבל מה? "צילא דמהימנותא" - נמצאים דבוקים בבורא יתברך! יש לך שמחה גדולה מזאת?!

אם אלו פני הדברים, נחזור לגמרא במסכת עבודה זרה:

באים אומות העולם, ומבקשים מהקב"ה מצוה לקיים ...

אומר להם הקב"ה – רוצים מצוה? קחו – סוכה !

למה?

כי סוכה זה התנתקות מהחומר.

כשאני רוצה להכניס אשת יפת תואר, מה אני אומר לה?

דבר ראשון – להוריד שערות. למה שערות?

כי שערות זה דבר מיותר.

אתם רוצים להיכנס? יש עוד אפשרות – סוכה !

מה יש בסוכה?

סוכה זה דירת עראי. יושבים על כיסאות 'כתר', הכל חד-פעמי, יושבים ב-
"צילא דמהימנותא", לא תחת השמש, בוטחים בבורא יתברך, אין טבע, הכל
ניסים !

מוציא הקב"ה חמה מנרתיקה, כולם יוצאים ובוועטים בסוכה.

למה נותנים בעיטה?

הקב"ה כתב בתורה את הסיבה לבעיטה – {דברים לב, טו} וישמן ישרון
ויבעט ...

מי בועט??? בהמה בועטת ! למה?

כי היא חומרית !

"וישמן ישרון" – מי שמלא בכסף בועט ! למה בועט?

כי זה טבע האדם, שיש לו שומן.

אומרים הגוים – מה, אתה רוצה לנתק מאיתנו את החומריות? אנחנו נשב
בסוכה בלי מזגן?

מיד הם נותנים בעיטה ... "וישמן ישרון ויבעט..."

רבותי, אם אלה פני הדברים, נוכל להבין:

אמא שלי תמיד היתה אומרת – כסף, לא הולך ברגל...

למה אומרים "כסף לא הולך ברגל" ?

"כסף לא הולך ביד" ... למה "ברגל"?

אומרים חז"ל – רגליו של האדם, הם הערבים לו.

אספר לכם סיפור:

היה יהודי אחד שמלווה בריבית. יהודי אחד בכל הישוב, מלווה לכל
המשפחות...

"רבותי, אני מלווה ב-1% לחודש ..."

יום אחד הוא החליט, שזה לא מספיק 12% בשנה ... הוא רוצה 1.5% לחודש
– 18% לשנה.

באו אנשים – מה זה, עושק אותנו האיש הזה !

הלכו לרב ואמרו לו – כבוד הרב, הבן-אדם הזה, הוא היחיד שמלווה פה כסף
בריבית, אמנם בהיתר עסקה, אבל הוא עושק אותנו... תנסה אולי לדבר
איתו...

אמר להם הרב – אני אמצא שעת כושר ואני ידבר איתו...

אחרי שבועיים, נפטר נדבן אחד גדול, שתרם הרבה כסף באותה עירה ...
הקים את הבית מדרש, את הבית חינוך... מקווה ... הכל הוא הקים !

כל העיר באה להלוויה ... עומד הרב בהלוויה מדבר בלהט, פתאום הוא רואה
את הבן-אדם הזה, שמלווה בריבית... מגיע עם קסקט ... משקפי שמש...
מניפה ...

והרב מדבר "אין מלווים לו לאדם, לא כסף ולא אבנים טובות... כלום לא
לוקחים" והרב רואה אותו מתנועע ... ואומר לעצמו "אוו, הנה הדברים
נכנסו ללבו, הוא יפסיק לעשוק את כולם..."

נגמרה ההלוויה, הוא פוגש את אותו אחד מלווה בריבית ...

אומר לו המלווה בריבית – כבוד הרב, חזק וברוך ! כל מילה פנינה !

שואל אותו הרב – מה כל כך פנינה?!

אומר לו – תשמע, לא תאמין, השבוע העליתי את הריבית מ-12% ל-18%,
תשמע אותם איך הם מייילים כולם ! הם לא יודעים שלא לוקחים איתם שום
דבר לעולם הבא! ☺☺☺

רבותי, "וישמן ישרון ויבעט" – כסף לא הולך ברגל ! מאיפה יודעים?

פסוק בפרשת עקב {דברים יא, ה} ותבלעם ואת בתיכם ואת אהליהם ואת כל
היקום אשר ברגליהם בקרב כל ישראל...

בן פורת יוסף, 300 פרדות לבנות, נושאי מפתחות אוצרותיו של קרח, הכל
בתוך האדמה !

אומר רש"י – ואת כל היקום אשר ברגליהם. זה ממנו של אדם, שמעמידו על
רגליו.

אהה, עכשיו אתם מבינים למה כסף הולך ברגל???

כשבן-אדם נופל, מה אומרים?

הוא 'פשט רגל'.

מה קשור הרגליים לפשיטת רגל??

הכסף של הבן-אדם זה רגל.

אומר הקב"ה לאומות העולם – אתם רוצים להתחבר אלי? אין בעיה – תעשו
סוכה – התנתקות מן החומר!

בבקשה... מנסים לעשות... פעם אחת שמו אותם בלי מזגן, והם בועטים !
למה בועטים???

כי הבעיטה זה סטטוס של כסף.

אם אלה פני הדברים, נוכל להבין מה זה סוכות:

אומר הגאון מוילנה – סוכות זה תחילת ימי מרוקיהן, תחילת המירוק של
האדם, לקראת ראש השנה, מתחילה בחג הסוכות.

אומר הגאון – "ששה חדשים בשמן המר" – תתנתק מן החומר. חג הסוכות
נותן לך את האפשרות, שלא תגיד "אני לא יכל", הנה אתה רואה, בסוכה
אצלך הכל חד-פעמי. שום דבר אתה לא צריך בסוכות, אתה יושב צמוד
לקב"ה !

אם דברינו ודברי הגאון מוילנה נכונים, נוכל להבין פסוק שמופיע בברכת
יצחק ליעקב :

אומרת רבקה ליעקב – לך תקבל ברכה מיצחק אבינו...

מה הוא אומר לה?

{בראשית כז, יא} הן עשו אחי איש שער ואנכי איש חלק – עשו הוא איש
שעיר, כולו מחובר לעולם הזה, הוא מלא שיערות ! אני איש חלק, אין עלי
שיערה אחת ! אם אין עליי שיערה אחת, אני מנותק מן החומר...
יעקב אבינו מנותק מן החומר, אין לו קשר לחיי העולם הזה !

עפ"י זה, נוכל להיכנס לעומק הדברים :

אומר יעקב – אם אני מנותק מן החומר, אני לא צריך את הברכה של יצחק,
כי כל מה שיצחק מברך, זה חיי העולם הזה, אני לא צריך את זה, כי אני
מנותק מן החומר.

יוצא שכל המהות של חג הסוכות זה תשבו כעין תדורו, אבל בדירת עראי.
בדירת עראי, אדם חי במינימום.

אם אלה פני הדברים, נוכל בע"ה, להבין מה מונח כאן בחג הזה:

אין לך מקום בעולם, שהיה בו שפע כלכלי, כמו בסדום.

חז"ל אומרים, שסדום היתה שיא השפע של העולם. תסתכלו בפרקי דרבי
אליעזר – אדם היה יוצא אל תוך הערוגה שלו להוציא צנון, היה מוציא צנון
עם חתיכת זהב.

אוצרות של זהב, אבנים ומרגליות טובות, נמצאים בסדום, שפע כלכלי שאין
כמותו ... המקום הכי מבורך!

לא סתם לוט הלך לשם ...

מה עשו אנשי סדום?

השתמשו בעושר, כדי להשחית את המידות שלהם...

אומר הקב"ה – מי שיודע להתנתק מחיי החומר בעולם הזה, הוא יקבל
לעתיד לבוא, את סוכת סדום ! שיא השפע !

אנחנו ב"ה, נכנסים לחג הסוכות. כל החודש אנחנו מבקשים שבתי בבית ה'
כל ימי חיי ...

חג הסוכות זה שבתי בבית ה' – צילא דמהימנותא.... אדם יושב עם הקב"ה,
יושן עם הקב"ה... הכל עם הקב"ה !

מחזיקים ארבעת המינים- מחזיקים את הקב"ה בידיים. כל החג הזה, אדם
נמצא ב- "צילא דמהימנותא".

(ברוך שאמר)

על הסלע הך – תפילת גשם

הט"ז מוותר על תיקון הגלות, שלא לראות בצער ישראל

מעשה נורא [שהיה הגרי"ז מבריסק בוכה כשהיה מדבר ממעשה זז] בשנת
ת"ח ות"ט בשנות הגזירה הנוראה רח"ל, באותה שנה כבר היה הט"ז מורה
הוראה בישראל, וכבר הודפס ספרו טורי זהב, והצדיקים שבאותו דור ידעו
לפני כן על הגזירה הזאת, וג' צדיקי הדור קבלו עליהם יסורים כדי להמתיק את
הדין, והט"ז קיבל על עצמו יסורי גלות, היינו שהולך ממקום למקום וממדינה

מאהבה. וא"כ קושיא מעיקרא ליתא. וכן מה שמזכירים ב'תענה אמונים' בזכות חזקיה שסתם מי גיחון, והושיענו אל מעונו, אע"פ שבפסוק כתוב שהנביא היה לו טענות על סתם מי גיחון, אלא שחזקיה הצדיק שב בתשובה מאהבה ממילא אנו מבקשים בזכותו. ונמצא שיכולים לספר סיפורי צדיקים וגם להזכיר את 'עוונותיה' כשאנו בטוחים ששבו בתשובה מאהבה, הרי הם זכויות, ומה לי לספר ממצותיו של הצדיק או מעבירותיו שנהפכו לזכויות, על אחת כמה וכמה כשהעברה עצמה היא רק מאהבת ישראל, ולא עוד אלא ששב על זה בתשובה מאהבה, נמצא שאנו יותר שייכים לדבר מהעבירות של הצדיקים ממצותיהם.

כתב הערוגות הבושם ע"פ מש"כ בזה"ק שעץ הדעת היה אתרוג, ואמרו חז"ל בגמ' שבד' מינים אנו מרצים על המים, וצ"ע שהרי השופר אסור שיהיה מכוסה בזהב, כיון שבא לרצות דינו כעבודת פנים, ואהרן הכהן אינו נכנס לפני ולפנים בבגדי זהב שלא להזכיר את העגל, ואין קטגור נעשה סניגור, וא"כ צ"ע איך אנו לוקחים אתרוג לפעול ישועה? [החיד"א כתב שעץ הדעת היה ענין רוחני שהיה מחובר בו חטה, ענבים, אתרוג, ותאנה, כי כל דברי חז"ל אמת]

ותירץ הערוגות הבושם שבתחילת תשרי שאנו שבים מיראה, יש לפחד מאד מזכרון הזהב, אך עתה שהתחיל תשובה מאהבה, אדרבה תביא את האתרוג שמזכיר עץ הדעת, אדרבה בזה נרצה את השי"ת, ולא עוד אלא שאנשי ירושלים הכניסו את הלולב בגימטריה של זהב, לעומת השופר שאסור לצפותו בזהב, עתה שעובדים את ה' מאהבה, אם לוקחים אתרוג, יכולים קצת להכניס הלולב בזהב, כי הכל נתהפך לזכויות.

נוטלים אתרוג לרצות על המים, שהוא עץ הדעת שנהפך לזכות

בערוגות ערוגות הבושם על סוכות [דף קכב בד"ה ולקחתם לכם] כתב לבאר הענין שכששב מיראה נעשה מזדון שגגה, ומאהבה נהפך לזכות. ע"פ דברי המדרש שהוא כפליאה טוב השם לכל, יכול לכל, תלמוד לומר ורחמי על כל מעשיו, וצ"ע דאדרבה אם רחמי על כל מעשיו, הרי בוודאי טוב השם לכל ממש? ותירץ החיד"א ע"פ הנודע שכל מצוה בורא מלאך טוב, וכל עבירה בורא מלאך רע, כמובא במהרש"א ובספרי הקדמונים. אך כששב בתשובה מיראה הרי הוא הורג את המלאך הרע, ומונח אותו המלאך כפגר מת, כיון שנעקר הרצון לחטוא, הוציא את הנשמה מאותו מלאך, אך מעשה העבירה נשארה, ונשאר הקטגור פגר מת, גוף בלא נשמה. ואם תאמר והלא הקב"ה מחיה הכל, יכול לכל, שמא יחיה גם את המלאך השחור שמת. כמ"ש בתומר דבורה שהקב"ה 'נושא עוון' ומחיה ומפרנס את החוטא, א"כ מדוע הוא מניח אותו מלאך פגר מת. אלא שהקב"ה מניחו להשאיר כך, כדי שבבא היום ויזכה האדם לשוב בתשובה מאהבה, אזי יפח בו הקב"ה רוח חיים שדבא באותו מלאך, ויתהפך ממלאך מקטרג למלאך מסגור, ונמצא שהוא חסד גדול, מה שלא נתבטל הקטגור לגמרי, כדי שיוכלו להחזיר בו נשמת חיים כשישוב מאהבה.

ולזאת אנו יוצאים לגלות בימי הסוכה, חוץ מהבית, כי בתשובה ר"ה ועשי"ת ויו"כ הרגנו כל הקטגורים ונשארו פגרים מתים, ובמשך ימי הסוכות שבים מאהבה והם הנפכים לסניגורים.

וכתב רבי דוד דייטש תלמיד החת"ס שכך כתוב בתוה"ק 'איש או אשה אשר יעשו מכל חטאת האדם והתודו את חטאתם ואשמה הנפש ההיא, וגו' והשיב את אשמו בראשו'. ואמרו בגמ' ע"ז 'כל העושה אחת בעוה"ז מקדמתו והולכת לפניו לעולם הבא, וכל העובר עבירה אחת מלפפתו ומוליכתו ביום הדין', הרי שהמצוה הולכת לפני האדם, מקדמתו, והעבירה הולכת מאחוריו, מלפפתו. כשמוליכים אדם למקום טוב, הולך המוליך לפני האיש, שאינו מתיירא שיברח. אך שמוליכים אדם לכלא, המוליך הולך מאחוריו שלא יברח, לכן במצוה הולך המלאך לפניו ובעבירה לאחוריו. אך כששב בתשובה והשיב את אשמו בראשו, שהוא קורא למלאך שהיה מקודם מלאך רע והלך מאחוריו, עתה יכול לחזור לפניו, והלך לפניו צדק, וכבוד ה' יאספך. כיון שכבר שב בתשובה, וחמישייתו יוסף עליו, שתיקן אותה, תשובה.

נחזור לעיל שבהושענא רבא אנו מזכירים כמה 'עבירות' של אבונה"ק ורבוה"ק שנהפכו לזכויות, כהכאת הסלע, וכסתימת מי גיחון, וכמקלותיו של יעקב אבינו בשקתות המים שאמרו במדרש לפי דעה אחת שלא היה זה כראוי. בצדקם חון חשרת מים, דווקא בהו"ר ושמייני עצרת שאנו עובדים את ה' מאהבה, מזכירים עבודתם באהבה, ומזכירים המצוות ועבירות בחדא מחתא. (הגרמ"י רייזמן – י"ח תשרי תשע"ז)

שישו ושמוחו בשמת תורה

נשאלתי שאלה, מה ראו חכמים לקבע את חג שמייני עצרת ליום שמחת תורה, לסיום התורה והתחלתה, ועושים משתה לגמרה של תורה (שיר השירים רבה א, ט). המועד הנאות לכך הוא לכאורה בחג השבועות. ואכן, אמרו בגמרא (פסחים סח ע"ב) שאפלו רבי אליעזר שסובר שאפשר להקדיש כל חג לרוחניות בלבד, מודה שבשבועות יש לשמח במאכל ובמשתה, כי יום שנתנה בו תורה הוא, להראות שנוח ומקבל יום זה לישראל (רש"י). ורב יוסף הורה להכין ליום זה עגל משלש, להביע שמחתו שלמד תורה והתעלה על ידה

למדינה בלי לקחת איתו צדה לדרך, ופעם אחת ישב בבית המדרש שבאיה עיר, ואחד מתלמידיו הכירו שהוא רבו הט"ז, וניגש אליו איך הרבי מבזה את עצמו הרי הוא מבזה כבוד התורה, ואמר לו הט"ז, הריני גוזר עליך בגזירת רב לתלמיד שתסגור פיו ולא יספר לאיש, וכן ביקש ממנו שלא יביא לו מאכלים ומשקאות, שלא יתבטל ענין הגלות לכפר על ישראל. כשראה התלמיד כך, אמר להט"ז שבבית השחיטה מחפשים מנקה, ואולי יואיל בטובו להיות מנקה בבית השחיטה, ובה לא תתבטל ענין הגלות, ויהיה לו מה לאכול. [כמ"ש חז"ל לענין כיבוד אב, יש מטחינו בריחיים ומכבד את אביו] וכמובן שהט"ז ידע היטב איך לנקר, אלא שהמרא דאתרא דשם היה מחמיר גדול, והיה מטריף רוב הבהמות. אך כשהחל הט"ז לנקר וראו הסובבים שהוא יודע ספר, ומכיר היטב בכל ענייני השחיטה והניקור, והתחילו לשאול אותו שאלות בבית השחיטה, והיתה הרווחה שהיה מכשיר כמה דברים שהמרא דאתרא הטריף מחוסר ידיעה. כשהכיר המרא דאתרא שהפסיקו לבא לשאול אותו מדי יום בשאלות, ואמרו לו שלא רצו להטריח את המרא דאתרא.. בקיצור עד שסיפרו לו האמת, כי שאל אותם האם המנקה החדש הוא מקל או מחמיר, ואמרו לו שהוא מקל בהרבה יותר מהרב. ויקצוף הרב מאד וחמתו בערה בו על המנקה החדש שמאכיל את כל העם ב'נבילות וטריפות', כשבא הט"ז לפני הרב, סטר לו הרב בלחיו. והיה הט"ז שש ושמח באותה סטירת לחי להשלים תיקון גלותו. ולא עוד אלא שגזר הרב שלא יוכל להיות עוד מנקה בבית השחיטה, והכניסו בחדר הקלון שבפינת בית המדרש, כמו שיש בכל בתי כנסת דאיתו דור בפולין ואוקראינה, חדרון קטן סמוך לכניסה לבית המדרש, שאינו גבוה כגובה אדם, והיושב שם מוכרח שיהיה כפוף, שם הוכנס מרן הט"ז וכל אחד היה עובר שם ומבזה אותו, כל חד כפום מה דמשער בקנאותיה, זה ביריקה זה בדחיפה, וזה בגערה, ככה יעשה לאיש המאכיל נבילות וטרפות לבני ישראל. רבינו הט"ז יושב שם בשמחה ושינן על כל התורה כולה. ואותו תלמיד ראה מה שנעשה רבו, ודמו עלה בראשו, אך חזקה עליו גזירת רבו למסור נפשו ולשתוק, כדי להציל את הדור מגזירת ת"ח ט"ט.

והנה לשכת המרא דאתרא היה גם סמוך לבית הכנסת. יום אחד באה נערה יהודית עם עוף לשאול את הרב, והרב הטריף את העוף, הנערה יצאה מלשכת הרב בבכי גדולה, בדמעות שליש, כשעברה ליד חדרונו של הט"ז שמע אותה בוכה, והוא שאל את הנערה, למה תבכי, בתחילה חששה להשיב לו, שהרי הוא מוחרם ואסור לדבר עמו, אך לאחר שהפציר ספרה לו שאמה אלמנה ובקושי רב קיבצה פרוטה לפרוטה שיהיה להם עוף לכבוד שבת, והנה באת אל הרב בשאלה והוא הטריף את העוף, ומה יאכלו עתה בשבת האלמנה והיתומים, והמשיכה לבכות בדמעות שליש. ביקש הט"ז לראות את העוף וראה שבאמת העוף כשר, ויאמר הט"ז לנערה, תזכירי את מה שאני אומר לך, תיכנסי את המרא דאתרא ותאמרי לי שהעוף הוא כשר, ושיעניין בט"ז סי' פלוני ס"ק פלוני, ושם יראה שאכן העוף כשר. ותעש הנערה כדבריו, והרב [היה בעל מדרגה ו] הודה על האמת וחזר בו והכשיר את העוף. ושאל אותה מי גילה לך כל זה? אמרה לו הנערה 'כך אמר לי ה'נעבין' הזה שיושב שם בקיטון הקלון'. הרב התחיל להבין שאינו איש פשוט, וקרא לו וגזר עליו בגזרת מרא דאתרא שיגלה לו מיהו, ולא היה לו שום ברירה ואמר לו 'אני הוא דוד הלוי בעל הסורי זהב'. אותו רב זכה לגילוי הט"ז... ותיכף התעלף. לאחר שעוררו מעלפוניו ביקש ממנו סליחה בלב מר, ומובן שהט"ז תיכף מחל לו מחילה גמורה ושלילה.

כשהיה הגרי"ז מבריסק משנן המעשה, היה מדגיש שהט"ז באותה שעה ידע שאם הוא יגלה את ההלכה שהעוף כשר, הרי הוא מבטל בכך את כל תיקון הגלות שקיבל על עצמו, ומי יודע איזה חשבונות יצא מזה, אך לא היה יכול לראות דמעות ואצער של האלמנה והנערה היהודית, זה הכריע את הכף יותר מכל החשבונות שבעולם. לא היה לו כח לסבול את הצער של דמעות של יתומה יהודית. אם היה אכזר באותה שעה, יכול להיות שהעולם היה נראה אחרת היום, אך לא היה יכול לעמוד מול בכיות של ישראל.

כך פי' החת"ס שזה היה חשבוננו של משה רבינו, לאחר ג' ימים שטף ונשים אין שותים מים, הרי אינם בשמחה, והיו שם כמה קולות של בכיה וצער, לזאת שכח את הכל והכה בסלע. גם אצל מהר"א מבעלזא ראו הנהגה זאת, גם כשהיה עוסק בעבודות נוראות, אם היה שומע תינוק בוכה, היה הכל נעצר, לאחר שנגרע התינוק חזרו לעבודת הקודש.

כך ידע משה שאם ידבר אל הסלע, יוכלו לשתות רק בעלי המדרגה ולא הקטנים, לא אכפת לו ללכת לגהינם כדי שילד מיישראל ישאר צמא, זהו תמונת צדיק אמת. ועתה נבין היטב דברי התרגום 'ואשתכח מהימן', כי אכן היה רועה נאמן בזה שהכה בסלע, אם לא היה מכה בסלע, היה הוא הולך לגן עדן ונכנס לא"י והוא היה נשלם בתכלית השלימות, אך כשהוא רועה נאמן כל עסקו להציל את הצאן, ויוכל לומר להשי"ת אני רעיתי את צאנך באמונה, לא חשבתי על הגהינם שלי אפי' בשביל קצת מים של ילד יהודי פשוט.

משה רבינו שב בתשובה מאהבה ממילא הכל נהפך לזכות

הבית ישראל אמר בשם אביו האמרי אמת בשמיני עצרת 'על הסלע הך ויצאו מים', שבלי ספק שמשה רבינו שב בתשובה מאהבה, א"כ נהפך הדבר לזכות ואנו יכולים לבקש גשם בזכותו, כי בלי ספק שהיה משה רבינו עובד את ה'

(רש"י). והשמחה בתורה ביום מתן תורה, מענינו של יום היא, כשם ששמחים בפסח בגאלת מצרים. אבל השמחה בשמיני עצרת בגמרה של תורה, היא לכאורה ערוב שמחה בשמחה. וכשם ששלמה המלך לא ערב שמחת חנוכה בית המקדש בשמחת חג הסוכות (מועד קטן ט ע"א), כך אין לערב שמחת סיום התורה ותחלתה בשמחת שמיני עצרת.

השאלה טובה, והיא מסוג השאלות שמביאות לשנוי בגשה ובתפיסה. להבנה מחדשת של חג שמחת תורה.

שמעתי מהרב שך זצ"ל, שאמר בדרך צחות, וכמה עומק יש באמרה זו -

בספר "נפש החיים" (שער א' פרק ד, בהג"ה) הביא רבי חיים מוולוז'ין זצ"ל דברי זוהר הקדוש (ח"ג קסא, א) שהאדם הוא "עולם קטן", ולבו הוא כנגד בית קדשי הקדשים. וכתב שרבותינו רמזו זאת בדברי המשנה (ברכות כח ע"ב) שהמהלך בדרך, יכון לבו כנגד בית קדשי הקדשים. [ואם כן, החושב מחשבה זרה בלבו, הרי הוא כמכניס צלם בהיכל, ה' ישמרנו.] וכל ימות השנה הלב מאבן, כתוצאת פעלת היצר הקריי "אבן" (סוכה נב ע"א, מיחזקאל יא, ט). ועקר מאמציו בחדש אלול ובימים הנוראים לרכך לב האבן, שיפתח לרשמי קדשה והרהורי תשובה וקבלת על מלכות שמים. וכשם ששבע חומות יריחו נפלו בתקיעת השופרות ונבלעו במקומן, כך מזעזע קול השופר בראש השנה את הלב ומערער חומותיו. ובכמה פיוטים, ובאמירת "אבינו מלכנו", פותחים הארון לשעה קלה, לרמוז פתיחת הלב, וכן באמירת "אבינו מלכנו" בעשרת ימי תשובה.

מגיע יום הכפורים, ופותחין הארון ל"כל נדרי", ולתחלת הפיוטים, ול"אבינו מלכנו", ול"שיר הכבוד", ולכמה פעמים בתפלות היום הקדוש, ולבסוף בכל תפלת נעילה. ארון הקדש פתוח, והלב פתוח.

באים ימי הסכות, ופותחים ארון הקדש לאמירת ההושענות. ומוציאים ספר תורה אחד ועומדים עמו ליד הבימה, ומקיפים סביבו. וביום השביעי, הוא יום הושענא רבה, מוציאים כל ספרי התורה, ומקיפים הבימה שבע פעמים (ארח חיים תרס, א). והרי כאן צעד נוסף. לא די שהלב נפתח. הלב נפתח, ומה. מה יש בו, ומה יצא ממנו. ספר התורה. זה מה שבלבנו, וזה מה שאנו מוציאים וסביבו אנו מקיפים.

וגם בכך אין די. הפסגה, השיא בשמיני עצרת. מוציאים אנו את כל ספרי התורה ועמם אנו מקיפים, ובהם אנו שמחים, ואתם אנו עולים. זה מה שבלבנו, וזה כל עולמנו, "אין בלבנו אלא אחד" (פסחים נו ע"א).

אוי, כמה שהוא חי את הדברים! כמה שלא היה בלבו אלא אחד, קדשא בריך הוא ואוריתא!

כמה נפלאים דברי המדרש (שיר השירים רבא א, לד): רבי אבין פתח, "זה היום עשה ה' נגילה ושמחה בו" (תהלים קיח, כד). אין אנו יודעים במה לשמח, אם ביום אם בקדוש ברוך הוא. בא שלמה ופרש: "נגילה ושמחה בך" (שיר השירים א, ד), "בך" בקדוש ברוך הוא, "בך" בתורתך.

כי בקדוש ברוך הוא ובתורתו, הינו הך. שהאוחז בתורה, אוחז כביכול בקדוש ברוך הוא (זהר ח"ג קעו, א), "כי הוא ורצונו אחד, ובוה הוא דבוק בו יתברך ממש כביכול" ("נפש החיים" שער ד פרק ו).

ונמצא שאין שמיני עצרת אלא יום שמחה בקדוש ברוך הוא. "לפי שכל ימות הרגל הקריבו שבעים פרים כנגד שבעים אמות, וכשבאים להפריד אמו להם המקום: בבקשה מכם, עשו לי סעודה קטנה ונשמח ביחד, כי קשה עלי פרדתכם" (רש"י במדבר כט, לה-לו). זו מהותו של היום.

למה נמשלו ישראל לתמר, לומר לך, מה תמר זה אין לו אל אלא אחד [שאין בו פצולי ענפים אלא גזע אחד ויחיד מתמר עד לתפוחתו, ההופכת לחלק מגזעו] כך ישראל אין להם אלא לב אחד לאביהם שבשמים (סוכה מה ע"ב).

כל השגתנו ואחזתנו בבוראנו היא כפי השגתנו ואחזתנו בתורה שהיא רצונו, ושמחתנו בה היא שמחתנו בו.

ונמצא, שהכרזת: "אתה הראת לדעת, כי ה' הוא האלקים, אין עוד מלבדו" (דברים ד, לה) מול ארון הקדש, ההכרזה הפותחת את סדר ההקפות, היא פסגת הימים הנוראים שעברנו. היא הסכום והלקח, היא המשמעות והתמצית: אין עוד מלבדו, ומלבד תורתו. זה עולמנו, וזו שמחתנו.

"קשה עלי פרדתכם", וקשה עלינו פרדתך -

אז לא נפרדים!

ועלתה בידינו תשובת השאלה, מה ראו חכמים לקבע ליום זה את שמחת התורה, ומדוע אין זה ערוב שמחה בשמחה. משום שאין בלבנו אלא אחד, ו"הקדוש ברוך הוא לבם של ישראל, שאמר (תהלים עג, כו): צור לבבי וחלקי אלקים לעולם" (שיר השירים רבה ה, ב), וקדשא בריך הוא אוריתא וישראל חד, וכשנפתח לבנו מתברר כי ארון קדש הוא, והתורה בו, ובה אנו שמחים. כדברי המדרש: "כשאמות העולם אוכלים ושותים מתחילים בדברי תפלה. אבל כשישראל אוכלים ושותים מתחילים בדברי תורה ובתשבחות לפני הקדוש ברוך הוא (אסתר רבה ג, יג) -

וזה חג שמחת תורה!

נגיל ונשמח בזאת התורה

גסי, רבי זלמן אסטולין, שבע מרורים משך שנים ארכות בסביר הקפואה, תרתי משמע, קר עז וכפור רוחני נורא. בכל כחו שמר על יהדותו, סבל רב סבל על שמירת המצוות, אבל יחיד היה, בודד. בלא מנין בחל ובשבת, במועד ובחג, בראש השנה וביום הכפורים! עזר ה', ונחלץ מעמק הבכא, הגיע אלינו מדדה על קביו. כמה שמח להיות בין יהודים, לראות סביבו שומרי תורה ומצוות!

בשבת בבקר הלכתי עמו לתפלה. אח, תפלה במנין, ברב עם, עיניו נצצו. חקר, וספרתי שיש ב"לדרמן" מנין ותיקין, ובעודם מתפללים מתארגן בירכתי בית הכנסת, ב"בית שני", ותוך כדי מתחילים להתפלל למעלה, וכשהמנין הראשון מסתיים מתחיל מנין נוסף. לא שבע מלשמוע.

התפלה הסתיימה ופניתי לחזר לביתי, בקש רשות להשאר עוד קצת, לחוות, הוא כבר יגיע, ידוע את הדרך. טוב, בינתיים אקדש ואלמד מעט.

וברוך השם "תורתם מתברכת": אני מספיק ללמד דף, ושנים, ושלשה, ורבי זלמן איננו.

אני דואג, ככלות הכל זר הוא בעיר, ומדדה על קביו. אולי אבד את הדרך, מי יודע היכן אמצאהו. קדם כל, נלך לבית הכנסת. נחקר, אולי ראו לאן הלך. ראו, ודאי. הוא למעלה, בקומה העליונה. עליתי, והנה הוא לפני. מסמן לי בידו שאמתין, עוד מעט. מה יש, מה קרה. המתנתי לצדו עשרים דקות. רק אז קם וחפץ את קפיו.

"מה מעשיך כאן", שאלתי.

אמר: "אתם כעכבר השוכב על ערמת דינרים. רואה בהם מזון שאינו נח. אינו מבין איזה אוצר תחתיו!" כבר שעה ארוכה - הוא מספר לי! - שעה ארוכה שהוא מדלג על קביו ממנין למנין. לענות עוד אמן, עוד אמן יהא שמייה רבה, עוד קדושה. אלו אוצרות, מוכן הוא לשהות כאן עוד ועוד! שנים היה מנותק מרעב, וכעת כזה שפע, בכזה גוש, איך אפשר להתנתק!

ונזכרתי במה שהיה רבי אליה לופיאן זצ"ל אומר בשם הסבא מקלם זצ"ל: העולם הזה נברא עבור תכלית מרכזית אחת ויחידה. כאמרו: כל מה שברא הקדוש ברוך הוא בעולמו לא בראו אלא לכבודו, שנאמר (ישעיהו מג, ז): "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו, יצרתיו אף עשיתיו" (סוף אבות). והינו, שיכירוהו "[דישתמודעונו ליה" (רעיא מהימנא, בא)] בני האדם: "ברוך הוא אלקינו שבראנו לכבודו!"

לפיכך, אמר, כדאי היה לברא את העולם כלו, ולהחזיקו ולהחיותו ששת אלפים שנה, כדי שבמהלך כל ימות עולם יהיה ולו אדם אחד, שפעם אחת בחיים, יאמר: "ברוך הוא וברוך שמו" -

כבר התקיימה מטרת בריאת העולם. הופך ממנו כבוד שמים!

והוסיף: ואלף "ברוך הוא וברוך שמו", אינם "אמן" אחת!

ואלף אמנים, אינם שקולים ל"אמן יהא שמייה רבה" אחד!

וסיים: ואלף "אמן יהא שמייה רבה", אינם מלה אחת של תלמוד תורה!

לא בכדי, תקנו חז"ל לשמח בשמחת תורה, בסיום קריאת חמשה חמשי תורה. אני נתקל בבני ישיבה קודרים ומיואשים. מדוע, כי אינם מבינים את שעורו של ראש הישיבה, אינם יודעים את הסוגיא על בריה, מביטים הם בקנאה על המכשירים והמצלחים והמשננים והמחשבים. איי, כעכברים הרובצים על דינרי הזהב -

היש לכם מושג בערכה של מלה בתורה!

נתחיל מ"בראשית", כמה יהודים בעולם יודעים לקרא באותיות רש"י!

כמה יהודים בעולם יודעים מה כתוב בחמשה!

כמה יהודים בעולם קוראים מדי שנה בשנה חמשה חמשי תורה, שנים מקרא ואחד תרגום, ושומעים קריאתם בבית הכנסת בצבור -

וכמה פתחו גמרא, יודעים הם מה היא "בבא מציעא", ראו צורתה של שמועה! תקנו לנו לרקוד, על סיום חמשה חמשי תורה!

כל השאר, כל דרגה ודרגה, עולם מלא, תוספת אורה -

אבל שלא נהיה כפויי טובה!

שנאמר, קדם כל, "אשרינו מה טוב חלקנו מה נעים גורלנו ומה יפה ירשתנו, שאנו מעריבים ומשכמים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ואומרים פעמים באהבה, שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד" -

קדם כל וראשית לכל, להודות על כך!

להודות שאיננו בסביר הקפואה. אחים רבים כל כך קפאו שם למות. ואנו, בחסדי שמים, גם "אמן", וגם "אמן יהא שמייה רבה", וגם "מלה של תלמוד תורה" -

"נגיל ונשמח בזאת התורה, כי היא לנו עז ואורה" -

ושלב אחר שלב, נעלה מעלה מעלה!

(והגדת)